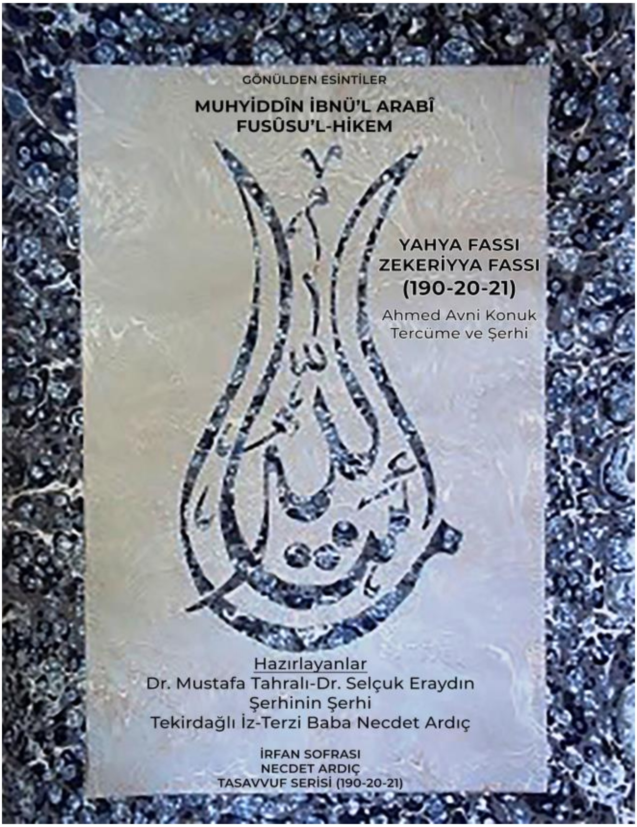

GÖNÜLDEN ESİNTİLER
MUHYİDDÎN İBNÜ'L ARABÎ
FUSÛSU'L-HİKEM
YAHYA FASSI
ZEKERİYYA FASSI
(190-20-21)
Ahmed Avni Konuk
Tercüme ve Şerhi
Hazırlayanlar
Dr. Mustafa Tahralı-Dr. Selçuk Eraydın
Şerhinin Şerhi
Tekirdağlı İz-Terzi Baba Necdet Ardıç
İRFAN SOFRASI
NECDET ARDIÇ
TASAVVUF SERİSİ (190-20-21)

GÖNÜLDEN ESİNTİLER

MUHYİDDÎN İBNÜ'L ARABÎ
FUSÛSU'L-HİKEM

20-Yahya-21-Zekeriyya-FASSI

Ahmed Avni Konuk, Tercüme ve Şerhi.
(190-20-21)

Hazırlayanlar

Prof.Dr. Mustafa Tahralı-Dr. Selçuk Eraydın

Şerhinin Şerhi.

Tekirdağlı Terzi Baba Necdet Ardıç.

İRFAN SOFRASI
NECDET ARDIÇ
TASAVVUF SERİSİ (190-20-21)

Necdet Ardıç

İz-Terzi Baba

Adres

Büro: Ertuğrul Mahallesi Hüseyin

Pehlivan Caddesi No: 29/5

Servet Apt. 59 100

Tekirdağ

Ev: 100 yıl Mahallesi Uğur Mumcu Caddesi

Ata Kent Sitesi A Blok Kat 3, D. 13.

Süleyman paşa Tekirdağ

Tel: (0282) 408 93 84

(0533) 7743937

www.terzibaba13.com

terzibaba13@gmail.com

2020

İÇİNDEKİLER

Önsöz

Muhterem okuyucularımız. Her ne vesile ile elinize ulaşan bu kitaplar, bünyelerinde gerçekten çok değerli ilim hazinelerini barındırmaktadırlar. Başta Aleyhissalâtu Vesselâm Efendimiz olmak üzere, Ondan bu ilmi naklen alan Şeyh-i Ekber (r.a.) Muhyiddîn İbn'ül Arabî Pirimiz ve sonra onu çeviren ve şerheden A. Avni Konuk büyüğümüz ve bu kitapları günümüz şartlarına uyarlayıp hazırlamış olan Prof. Dr. Mustafa Tahralı ve Dr. Selçuk Eraydın kardeşlerimizden Cenâb-ı Hakk ve Peygamber Efendimiz (s.a.v.) gerçekten çok razı olsun, kendilerine bütün kalbimizle şükranlarımızı sunarız. Bu arada okuyanlar tarafından anlaşılmasının biraz daha kolaylaştırılması için yapmaya çalıştığımız bu çalışmalarımızı da Cenâb-ı Hakk kabul buyursun.

Fusûsu'l-Hikem'deki Hikmetleri anlayabilmek için evvelâ bu hususun alt yapısının hazırlanması lâzım gelmektedir. Çünkü kurgusu, bâtın-i "tevhîd/teklik" üzeredir. Ancak genel anlayış zâhir-i "tenzîh" anlayışı üzere olduğundan içindeki mevzuların anlaşılması biraz zor olmaktadır. İşte bu yüzden bir ön idrak, alt yapısı oluşturmak gerekmektedir.

Epey seneler, bu alt yapı anlayışını hazırladıktan sonra nihayet bu sohbetlere başlanılmış oldu. Muhtelif yerlerde de devam edildi. Mukaddime ile sohbet başlangıcı **(11/09/1996)**dır. Muhammed Fassı ile bitişi **(19/06/2013)** olmuştur. Aslında bu mevzuların bitmesi söz konusu değildir ancak dünyadaki süremiz de kısıtlı olduğundan daha başka kitap ve mevzularla da ilgilenmemiz gerektiğinden bu kadarla yetinmek zorunda kaldık.

Bu ve benzeri kitaplar, Mevlânâ, Mesnevi-i şerif, Abdülkerim Cili, İnsân-ı Kâmil gibi sayabileceğimiz bu sahada olan ancak içeriği çok geniş az sayıda kitap, İslâm'ın ve Dünya tefekkür ve kültür sahasının zirve kitaplarıdır. Bunları idrakli ve gerçek ma'nâ da okuyup inceleyememiş olan kimseler gerçekten büyük kayıp içinde kalmış olurlar.

Hayatın gerçek ma'nâda anlaşılabilinmesi için ilk şart, kişinin hakikati itibari ile kendisini bilmesidir. Kendisini

bilmeyen kişinin ilmi ne kadar çok olursa olsun hayal ve vehmine dayanmaktadır, bu hal de kişide nefsi bir benlik oluşturduğundan, bu sebeple kişi kendi hakikatine girmeye yol bulamaz ve bu âlemden isterse birkaç üniversite bitirmiş olsun, kendinin yabancısı/cahili olarak gider.

Bu ve benzeri kitaplar, kişiyi kişiye tanıtmakta ve oradan da kişi Rabb'ine yol bulabilmektedir. Aksi halde kişi gaflet ve atalet içinde bu çok değerli vakitlerini verip, hayal ve vehmi satın almış olur. Yapılacak iş; kişinin mutlaka kendine dönüş yolunu bulması ve kendinden geçen Hakk'a giden yolu bulması lâzım gelmektedir. Kişi evvelâ kendine ulaşamaz ise Rabb'ine hiç ulaşamaz. Çünkü "*nefsine ârif olan Rabb'ine ârif olur*" hükmü gerçektir.

Bütün bu hususların ses alma cihazlarından çıkarılıp, kayda geçirilmesi için gerçekten çok büyük bir gayret gösterip, bıkmadan yorulmadan uzun bir çalışma yapan ve böylece bu kayıtları meydana getiren Hulusi Korucu Bey ve diğer hizmeti geçen kardeşlerimize de her istifade edebilen kimseler namına teşekkür ederiz. Cenâb-ı Hakk dünya, ahiret işlerinde kolaylıklar nasip etsin İnşeallah.

Bende kayda alınan bu sohbetleri, okuyucularımıza yaraşır bir şekilde sunabilmek için gereken yazı ve sayfa düzenlemelerini uzun bir süredir yapmaya çalışarak nihayete erdirmeye çalıştım.

Her bir fassı daha kolay okunur ümidi ile ayrı müstakil birer kitap olarak düzenlemeyi düşündüm ve öyle hazırladım. Eğer birkaç ciltte toplasa idim, ciltler oldukça kalın olur ve okunmalarında da zorluk olabilirdi, bu yüzden her bir fassı müstakil bir kitap olarak daha kısa bölümlerini de birleştirerek hazırladım. Bununla birlikte başta bulunan Mukaddimenin de bazı bölümlerini ayrı bir kitap olarak hazırladım. Ayrıca ehemmiyeti yönünden, Ayniyyet Gayriyyet bölümlerini de bazı başka ilavelerle bir kitap olarak hazırladım. Cenâb-ı Hakk ilgilenen herkesi bunlardan faydalandırsın İnşeallah.

Bilindiği gibi konuşma edebiyatı ile yazı edebiyatı arasında fark vardır. Buradaki konuşma sûretiyle olan

sohbetleri fazla müdahale etmeden olabildiği kadar yazı şekline dönüştürerek ve gerektiğinde bazı ilaveler yaparak öylece kayda almış olduk.

Bu vesileyle; İlâh-i Ya Rabb-i bu dosyalardan meydana gelecek ma'nevi hasılayı evvelâ Efendimiz Muhammed Mustafa'nın (s.a.v.), Validelerimizin ve Ehlibeyti'nin ruhlarına hediye eyledim. Daha sonra Şeyh-i Ekber (r.a.) Muhyiddîn İbn'ül Arabî Pirimiz ve sonra onu çeviren ve şerheden A.Avni Konuk büyüğümüz ve bu kitapları günümüz şartlarına uyarlayıp hazırlamış olan, Prof. Dr. Mustafa Tahralı ve Dr. Selçuk Eraydın kardeşlerimizin ve bu kayıtları meydana getiren "Hulusi Korucu" Bey kardeşimizin, emeği ve hizmeti geçen diğer kardeşlerimizin geçmişlerinin, Nusret Babamın ve Rahmiye Annemin ve kendi Anne ve Babamın da ruhlarına hediye eyledim kabul eyle haberdar eyle Ya Rabbi.

NOT= Bu arada şunu belirtelim ki, bir yanlışlık olmasın diye metnin geçtiği yerleri "kalın" yazı ile A. Avni Konuk Beyin şerhinin geçtiği yerleri "italik-eğik" yazı ile diğer Terzi Baba şerh ve izahları ise normal yazı ile belirtilecektir ki metin ve şerh izahlardan ayrılmış olsun, aksi halde metin şerh ve izahlar birbirine karışacağından yanlışlıklar olabilir. Bu yüzden metinde geçen kelime ve cümleler koyu kalın; şerh kısımları italik/eğik ve izahlar düz yazı ile yazılacaktır. Cenâb-ı Hakk hepimizin idraklerini açsın İnşeallah.

Son düzenlemeleri yapan oğlumuza da teşekkür ederiz, Cenâb-ı Hakk kendilerine ailece sağlık, sıhhat, güzellikler nasib eylesin.

Her halde, kasıtsız olarak, eksiklerimiz olacağından, bütün bunlardan şimdiden özür dileriz. Gelecek sayfalarda metin, şerh ve izahlar birbiri içine çok geçmiş olduğundan bunların hepsini ayırmak pek mümkün olamayacağından bazen metin ve şerh ile izahlar birine tabii olarak karışabileceğinden onları kendimiz namına sahiplenmekten

Hakk’a sığınırız, bu hususun göz önünde bulundurulmasını okuyucularımızdan bilhassa rica ederim, kelimesi kelimesine bunları birbirinden ayırabilmek için gerçekten çok uzun bir çalışmaya ihtiyaç vardır, bu zamanı da bulmak mümkün değildir. Bu ve benzeri eserler üzerinde çalışmak ve faaliyet göstermek oldukça mes’uliyyetli bir iştir, Rabbim mahcup etmesin. (Euzü bike minke) (senden sana/beşeriyetimizden ulûhiyyetine sığınırız.) (Huz bi yedi/elimden tut ya Rasûlüllah.)

Bu bölümde Yahya ve Zekeriyya hakikatlerden bahsedilecektir ki, aslında kendi Yahya ve Zekeriyya hakikatimizden bahsedilecektir, kendinden haberi olmayan bir birimin gerçek manadaki Hakk’tan haberi olması mümkün değildir.

Ey Hakk yolcusu salik kardeşim, bu mevzular sadece geçmişte kalmış bazı insanların hayat hikayeleri değildir. Bugün için senin zatının ve nefsinin hayat hikayesidir, ona göre oku ve kendinde bunları bulmaya çalış ki senin de Âdemiyet/İnsanlık devren başlamış olsun. Oradan da yola çıkarak Muhammediyyet devrene ulaşmaya yol bulabilesin. İşte bu seyir senin sırat-ı müstakimin ve Hakk’a vuslatındır.

Muhterem okuyucularım; yine bu kitabı da okumaya başlarken, nefs’in hevasından, zan ve hayalden, gafletten soyunmaya çalışarak, saf bir gönül ve Besmele ile okumaya başlamanızı tavsiye edeceğim. Çünkü kafamız ve gönlümüz, vehim ve hayalin tesiri altında iken gerçek ma’nâda bu ve benzeri kitaplardan yararlanmamız mümkün olamayacaktır.

Gayret bizden muvaffakiyyet Hakk’tandır.

Tekirdağlı Terzi Baba Necdet Ardıç.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

BU FASS KELIME-İ YAHYÂVİYYE'DE MÜNDEMİÇ OLAN "HİKMET-İ CELÂLİYYE" BEYÂNINDADIR

"Hikmet-i celâliyye"nin Kelime-i Yahyâviyye'ye tahsisindeki sebebler budur ki: Evvelen, kahra mahsus olan sıfât-ı ilâhiyye ve esmâ-i rabbâniyye "Celâl" ile müsemmâdır. Yani kahır tarafından gelen sıfat-ı ilahiye Celal ile müsemma yani isimlendirilmiştir. Yani kahır yönüyle başımıza herhangi bir şey gelmiş olsa bu Celal yolundan, Celal esmasından gelmekte. İşte Celal kahra has bir sıfattır.

Ve ikiliği işaret eder olan ve gayr ve Hakkın dışında (mâsivâ) denilen taayyünatın kahrı ve vahdet-i ıtlâkiyyenin isbâtı, Celâl'in şânındandır. Genelde masiva bütün bu aleme denmektedir, yani Hakktan ayrı olarak düşündüğümüzde bunların hepsi masiva olmaktadır. Ama Hakk ile birlikte düşündüğümüzde o zaman masivalığı gitmekte, Hakka dönmektedir. İşte bu dönüşüm veya gelişim veya geçiş bizim kafamızda ürettiğimiz mertebelerde meydana gelmektedir. Aslı ise Hakkın bu alemdeki taayyünatından başka bir şey değildir. Ama biz taayyünatı yani varlıkları, kendilerine ait varlıkları vardır diye düşündüğümüz zaman, o zaman masiva olmuş oluyor. Yani Hakkın gayr olmuş oluyor.

Hani "ayn" üzerine bir nokta koyduğumuz zaman "gayr" oluyor ya, "ayn" harfi üstü noktalı olduğu zaman "ğayn" oluyor, yani o nokta beşeriyet bireysellik benlik noktası, o gayr yapıyor, noktası olmadığı zaman "ayn" oluyor, aynı yani kendisinin aynı, gayr da yani gayrdan noktayı aldığın zaman ayn kalmış oluyor. İşte taayyünatın kahrı yani ortadan kaldırılması vahdet-i ıtlakiyenin ispatı, mutlak olan vahdetin birliğin ispatlanması Celal tecellisinin mazharıyla olmaktadır.

Eğer Cenab-ı Hakk'ın Celaliyeti olmasa, Kahhariyeti olamayacak, Kahhariyeti olmasa varlıklar yerinden

kaldırılamayacak, yani varlıklar bütün insanların zannında olmadığı halde varmış gibi muhkem bir düşünce ortaya çıkacak, işte onun için bizim de belirli bir yerde dersimizde Kahhar Esması gelmekte ondan sonra da tevhid dersleri başlamaktadır, işte Kahhar Esması çekilmeyince tevhid derslerine gelinemiyor. Tekliğin, Vahdetin ispatı tekliğin şanındandır.

Zîrâ Celâl, evveliyyete aslına döndürme için mevcudatı yok eder. "Zül celali vel ikram" da olduğu gibi Celalinden ikramı gelmektedir. Nitekim Hak Teâlâ hazretleri لِمَنِ الْمُلْكُ الْيَوْمَ لِلَّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ *(Mü'-min, 40/16) buyurur.* Yani bugün mülk kimindir, yine kendisi cevap verir, Kahhar ve Vahid olan Allah'ındır. İşte Kahhar esmasıyla Vahid esmasının bir arada ifade edilmesinin sebebi budur. Kahhar geldiği zaman arkasından zaten Vahid geliyor. Yani Vahidin şanı Kahhardan geliyor. Kahhar, kahr ediyor, hayal ve vehmi hani *"Hak geldi batıl gitti"* işte batılın gitmesi Kahhara bağlıdır, batıl gittiği zaman da ortada Vahid kalmaktadır.

Ve âyet-i kerîmedeki isimler, esmâ-ı celâliyyedendir. Yani Celali isimlerdendir, Ve bu vahdet (teklik) Yahya (a.s.)da dahî mevcûd olup onun ismi ve sıfatı ve sureti ve ma'nâsı ona aykırı, ters değil idi. Yani Kahhar esması tevhidi getiriyor, birliği getiriyor, Vahidiyeti getiriyor, ama burada dört değişik halinden bahsediliyor. Yani Yahyanın (a.s.) ismi, sıfatı, sureti ve manası. Yani bu dört vasıf, kesret gibi ama tekliğe mugayir değildir. Yani tekliğe karşı, aykırı değildir.

Ve Yahya (a.s.), kendinden evvel mevcûd olan hiç bir ferdin "Yahya" ismiyle isimlendirme olunmaması suretiyle, isimde mazhar-ı evveliyet oldu. Yani "Yahya" ismiyle daha evvel hiçbir kimse isimlenmemişti. İlk defa "Yahya" yaşayan yani "Hay" ismiyle isimlenen Yahya'dır (a.s.). Bu isimde zuhur evveliyet oldu. *İkinci olarak, Yahya (a.s.)ın hâlinde kabz ve haşyet ve rikkat ve huşu' gibi celâliyye hükümleri*

gâlib idi. Nitekim Resûlullah (s.a.v.) Efendimiz ondan haber vererek buyururlar ki:

Ya'ni "Yahya (a.s.), İsâ (a.s.)a güldüğü bir vakitte itâb edip, azarlayıp "Sen Allah'ın mekr ve azabından sanki eminsin" dedi. Isa (a.s.) ona: "Gûyâ sen de Allah'ın fazl ve rahmetinden ümitsizsin" diye cevap verdi. Yahya (a.s.) ile İsa (a.s.) belirli bir süre buluştular, aynı dönemde yaşadılar, İsa'ya (a.s.) Yahya (a.s.) güldüğü zaman öyle bir hoş zamanda gülmüş ve İsa'yı (a.s.) azarlayıp sen Allah'ın mekr ve azabından emin misin gülüyorsun ama bunun altında bir hile olabilir mekr olabilir diye bundan emin misin diyor, yani iki peygamber birbirini Hakk'tan emin olamazsın hiçbir şeyden gibi aralarında konuşuyorlar. İsa'da (a.s.) ona güya sen de Allah'ın fazl ve rahmetinden ümidini kesmişsin gibi cevap verdi.

Hak Teâlâ hazretleri her ikisine vahy edip buyurdu ki: "Muhakkak sizden bana en sevgiliniz, bana zannı ahsen olanınızdır." Yani zannı güzel olanınızdır, içinizden hanginizin zannı bana daha güzelse o bana daha yakındır diyor. *Ve Yahya (a.s.)ın akıbeti şehid olmak oldu. Kısâsen yetmiş bin küffâr katl olunmadıkça kanın fışkırması sakin olmadı.* Yani Yahya'nın (a.s.) öldürülmesine karşılık 70 bir kişi kıtal edildi kanının diyeti olarak, demek ki bir peygamberin bir velinin diyeti yetmiş bin kişi olmuş oluyor. Ölenler yahudidir, hıristiyanlık daha o zaman yoktu. Bu savaş halinde olmuştur bir taraf diğer tarafı yenmek suretiyle yetmiş bin kişi öldürülüyor bu da Yahya'nın (a.s.) öldürülmesi sonunda olduğundan O'nun diyetidir. *İşte bu iki sebepten dolayı "hikmet-i celâliyye" Kelime-i Yahyâviyye'ye mukârin kılındı.* Bakın başının o şekilde kesilmesi Celal tecellisidir.

1.Paragraf:

İşte bu, esmada hikmeti evveliyyedir. Zîrâ Allah Teâlâ onu "Yahya" tesmiye etti. Ya'nî Zekeriyyâ'nın zikri onunla hayy olur. Ve onun için evvelden hemnâm kılmadı. İmdi bir veled, terk eden şahs-ı âbirde o veled ile onun zikri hayy olan sıfatın husulü beyniyle

onun ismi beynini cem' etti; onu Yahya tesmiye eyledi. Binâenaleyh onun ismi olan Yahya îlm-i zevki gibi oldu (1).

Ya'nî bu hikmet-i Yahyâviyye yani Yahya ismindeki hikmet, esmada hikmet-i evveliyyedir. Yani isimler içinde evvel bir hikmettir, *Çünkü Allah Teâlâ Yahya (a.s.)ı "Yahya" ismiyle isimlendirdi ki, Zekeriyyâ (a.s.)ın ismi Yahya (a.s.) ile diri olur, demektir;* Zekeriya (a.s.) baba olduğu halde öncelik Yahya'ya tanınmaktadır. Yahya ile babası isim almaktadır. Hani Yusuf (a.s.) ile babası hakkında da böyle bir şey bir hadise var ya Yakub (a.s.) babası olmakla birlikte ama Yusuf'un (a.s.) mertebesi mertebe olarak O'ndan daha yukarıdadır.

Ama O'nun üstünlüğü Yusuf'un evveliyeti olması, yani Yusuf'un Yakub'dan zuhur etmesiyle O'nun üstünlüğü var O'nun üstünde, ama Yusuf'un (a.s.) gönül olması dolayısıyla de O'nun üstünlüğü vardır. Çünkü gözlerinin açılmasına Yusuf'un gömleği sebeb oldu. Gerçi o gömlek de İbrahim'den (a.s.) geldi ama neticede Yusuf kanalından gönderilerek gözleri açıldı. Veya şöyle de düşünebiliriz, o gömleği kimler giymişse hem o gömlekteki hakikatler esma-i ilahiye gömleği, o giyen kişilere geçti, hem de giyen kişilerin hakikatleri de o gömleğe geçti.

Dolayısıyla son kime verilmişse en derecesi üstün olan gömlekte o olmuş oluyor. Ve işte böylece oradan Yakub'un (a.s.) gözleri açıldı. Çünkü her giyende bir esma-i ilahiye faaliyete geçiyor, Yusuf'da da gönül faaliyete geçtiğinden, hani Efendimiz'e (s.a.v.) sormuşlar, *"Ya Rasulallah Yusuf'un çok güzel olduğunu söylüyorlar, gerçekten güzel miydi, sizden de güzel miydi"* gibilerde bir soru sormuşlar, Efendimiz de *"Yusuf kardeşim güzeldi ama ben ondan melihim, daha güzelim"* demiştir.

Çünkü O da O'nun babasıdır. Yani fizik babası Yakub (a.s.) ama ruh babası Muhammed'dir (s.a.v.). Çünkü ebul ervah Hazreti Peygamber, ebul turab Hazret-i Ali, Hazreti Ali Efendimizde aynı zamanda veraseten ebul ervah da

olduğundan, Hazreti Peygamberden gerek fiziki gerekse manevi ebul ervah olduğundan, işte hazreti Ali efendimizin ebul turab isminінin konulmasının altında bu yatıyor. Yani bizim topraklarımızın babası Hazreti Ali'dir (k.v.). Ruhlarımızın babası Rasulullah'dır (s.a.v.). Nefsimizin babası da Adem'dir (a.s.).

Zekeriya'nın (a.s.) ismi Yahya (a.s.) ile diri olur, yani "Yahya" diri, yaşayan manasınadır ama evlattan babaya o hayat o dirilik geçmektedir. *Ve Yahya (a.s.) için kendisinden evvel bu isim ile bir kimseyi isimlendirme ederek hemnâm kılmadı. Binâenaleyh âlemde öncelik bu isim ile müsemmâ olan ancak Yahya (a.s.) oldu. Şu halde Allah Teâlâ hazretleri Yahya (a.s.)ı Yahya ismiyle isimlendirmekle Zekeriyyâ (a.s.)ın nübüvvet ve sâire gibi terk etmiş olduğu sıfat ile onun bakâyı zikri arasını cem' etti.* Yani Zekeriya'nın (a.s.) işte nübüvveti vardı diğer başka halleri vardı, o sıfatlarla birlikte bir de bakayı zikri arasını yani Zekeriya ile Yahya arasını cem etti, birlikte yaptı.

Ya'nî Yahya İsmi, Yahya (a.s.) için, kendisinden evvel kimsenin isimlendirme olunmadığı bir ism-i alem yani işaret ismi olmakla beraber, Zekeriyyâ (a.s.)ın bakâ-yı zikrini ve ihyayı nâmını mü'lin bir sıfat oldu. Yani zikrinin baki kalmasını ve namının yaşaması gerekli bir sıfat oldu. *Binâenaleyh Yahya (a.s.)ın ismi olan "Yahya" zevkî bir ilim gibi oldu. Zîrâ "Yahya" ismi iki fâideye delâlet etti ki, birisi "sıfat" diğeri "alemiyyet"tir.* Hani Yahya'nın (a.s.) ismi kendisine bir sıfat olarak verildi, işaret olarak verildi. Yani "Yahya" ismi herhangi bir kimsenin ismi gibi değil, özel bir isim olarak verildi.

Yahya'nın (a.s.) sıfatı "Hay" yani yaşama sıfatı, hayat sıfatı, diğeri de işaret yani Yahya'ya tahsis edilmiş bir sıfat oldu, işaret sıfatı oldu. Nasıl daha evvelce birçok kimselere "Mevlana" deniliyordu ama daha sonradan "Mevlana "dendiği zaman Konya'lı Mevlana hatırlanır hale geldi. İşte aynı hadise burada efendi olması Mevlana'da hem bir sıfat hem de bir işaret oldu. "Mevlana "dendiği zaman şimdi Konya'lı Mevlana Celalettini Rumi hatırımıza geliyor. Birisi sıfat, aynı zamanda efendilik sıfatı diğeri de işaretidir.

Meselâ "bal" bir isimdir, ki bir nevi' tatlıya alem, işaret olmuştur. Tatlının bir sürü çeşitleri vardır, reçel, baklava, vs. *Onun sıfatı halâvettir,* yani balın sıfatı tatlılıktır. *Bir kimse balı görse ve bilse de tatmasa, halâveti hakkında ilm-i zevkîsi yoktur, Fakat onu tadan kimse indinde balın alemiyyet ve sıfattan ibaret olan iki fâidesi hâsıl olur. İşte bunun gibi "Yahya" denildiği vakit birisi isim ve diğeri onun sıfatı olan "hayat" mülâhaza olundu.* Yani "Yahya" denildiği zaman birisi kendisi, birisi de O'nun ismi olan sıfatının manasıdır.

Bu ise i'tibâr-ı zevkidir. Çünkü ehl-i âdete göre bir isim zikr olunduğu vakit, onun sıfatı mülâhaza olunmak kaideden değildir. İşte taklit ehliyle tahkik ehlinin arasındaki farkı burada anlatmaktadır. Ehli adete göre yani adet olarak işlerini yapan kimselere göre bir isim zikrolunduğu vakit yani herhangi bir isim söylendiği vakit onun sıfatı mülahaza olunmak kaideden değildir. Yani O'nun sıfatı düşünülmez. Adet ehli indinde söylenilen herhangi bir kelimenin bir vasfın sıfatı düşünülmez.

Meselâ "Ahmed" deriz. "Hamd" masdarından müştakk olan, yani hamd mastarından kaynaklanmış olan bu ismin müsemmâsı bulunan kimsede sıfat-ı hâmidiyyet aklımıza bile gelmez. Yani birisine "Ahmed" dediğimiz zaman bu kelimenin "hamd" kökünden geldiği hamdın da ne kadar müthiş bir şey olduğu düşünülmez. Sadece "Ahmed" der geçeriz. Bu adet ehline göredir, işte onlarda tefekkür yoktur. *Velâkin ism-i Yahya böyle değildir. Onda alemiyyet ve sıfat mülâhaza olduğu cihetle, ilm-i zevkî gibi oldu.* Yani Yahya'nın (a.s.)ın hakikatindeki hususiyet demin bahsedilen gibi değildir.

2.Paragraf:

Zîrâ tahkîkan Adem'in zikri Şîs ile diri oldu. Ve Nuh'un zikri dahi Sâm ile diri oldu. Sâir enbiyâ (a.s.) dahi böyledir. Velâin Allah Teâlâ Vahyâ'dan evvel hiçbir kimse için ondan, ya'nî kendisinden, sâdır olan ism-i alem ile sıfat beynini cem' etmedi. Ancak kendi

canibinden Zekeriyyâ'ya inayet olarak cem' etti. Çünkü فَهَبْ لِى مِنْ لَدُنْكَ وَلِيًّا (Meryem, 19/5) dedi. Veledinin zikri üzerine Hakk'ı takdim eyledi. Nitekim Asiye , عِنْدَكَ بَيْتًا فِى الْجَنَّةِ (Tahrîm, 66/11) kavlinde zikr-i cârrı, beyt üzerine takdim etti. İmdi Allah Teâlâ onun hacetini kaza etmekle ona ikram eyledi. Ve onu sıfatı ile tesmiye etti. Tâ ki nebisi Zekeriyyâ'nın ondan taleb ettiği için, onun ismi tezkâr ola (2).

Ya'nî Âdem (a.s.)ın isminin zikri Şîs (a.s.) ile ve Nuh (a.s.)in isminin zikri dahi Sâm (Hz. Nuhun oğlu) ile diri ve bakî oldu. Şit'in babası Âdem, yani Adem oğlu Şit gibi. Âdem ibn-i Şit gibi. Arablarda lakaplar vardır, babaya bağlanıyor. O çocuğu ile anılır. Mesela Halid bin velid. Velid'in oğlu Halid, diye o babasıyla anılıyor. Burada babası takdim ediliyor bazılarında da çocukları takdim ediliyor. Mesela ibn-i Âdem; Âdem oğulları demek, *Ve sâir enbiyâ (a.s.)ın isimlerinin zikirleri dahi böylece onların evladlarıyla baka buldu. Fakat Allah Teâlâ hazretlerinin Yahya (a.s.)dan evvel peygamberlerden hiç birisine kendi cânib-i ilâhîsinden bir isim vererek o ism-i alem ile bu ismin mutazammın olduğu sıfat beynini cem' etmesi vâki' olmadı.* Yani işaret olmuş isim ile sıfatın arasını hiçbir kimsede birleştirmedi. İsmin işaret ettiği mana ile kendindeki sıfatı birleştirmedi.

Bu buraya mahsus olan lutuf, mahzâ cânib-i ilâhîsinden vâki' olan inayetten dolayı, ancak Zekeriyyâ (a.s.)a oldu. Hakk'ın ona verdiği lütuftan dolayı oldu, *Zîrâ Zekeriyyâ (a.s.) "Yâ Rab kendi indinden bana bir velî, bir dost bahşet!" (Meryem, 19/5) diye duâ etmiş ve Hakk'ın zikrini oğlunun zikri üzerine takdîm eylemiş idi.* Yani Hakkı oğlundan önce söylemiştir. Yani bana bir oğlan ver Allah'ım dendiği zaman oğlunu Hakkın üzerine takdim etmiş oluyor. Ama senin indinden bana bir oğlan ver yahut bir veli ver dediğinde Hakk'ı daha önce takdim ediyor. Bu da nezaketli bir şey

olduğundan Cenab-ı Hakk da ona "Hay" Yahya ismini veriyor.

İşte bu sebeble Allah Teâlâ اِنَّا نُبَشِّرُكَ بِغُلامٍ اسْمُهُ يَحْيَى *(Meryem, 19/7) ya'nî "İsmi Yahya olan gulâm (çocuk) ile sana müjde veririz" hitâbıyla ona ikram ve Yahya (a.s.)ı hibe ederek hacetini kaza eyledi.* Yani istediğini hükme bağladı. *Nitekim Fir'avn'ın zevcesi olan Âsiye dahî "Bana kendi indinde cennette bir beyt ihsan et!" (Tahrîm, 66/11) kavlinde civâriyyet-i Hakk'ı, beyt üzerine takdim etmiş idi.* ihsan et dedi. Ve o da Hakk'ı öne aldı, yani Hakk'ı önce söyledi sonra evi söyledi.

Zikr-i Hakk'ı, oğlunun zikri üzerine takdîm ettiği için, Hak Teâlâ Zekeriyyâ (a.s.)ın hacetini öyle bir vech ile kaza eyledi ki ona oğul verdi, ad dahi taktı. Ve işaret ismi olan bu ad ile Zekeriyyâ (a.s.)ın sıfatı olan "hayat" ma'nâsını dahi cem' etti. Binâenaleyh "Yahya" ismi, Zekeriyyâ (a.s.)ın "hayat" zikrini işaret edendir. Ve Zekeriyyâ (a.s.)ın zikri Yahya (a.s.) ile diridir.

3.Paragraf:

Zîrâ Zekeriyyâ (a.s.) kendi akabinde zikrullâhın bakâsını ihtiyar eyledi. Çünkü oğul babasının / sırrıdır. Böyle olunca "Bana vâris ola ve hânedân-ı Ya'kûb'a vâris ola" dedi (Meryem,19/6). Ve halbuki bunda onlar hakkında makam-ı zikrullahdan ve ona da'vetten gayri, mevrûs yoktur (3).

Ya'nî Zekeriyyâ (a.s.)ın فَهَبْ لِي مِنْ لَدُنْكَ وَلِيًّا *(Meryem, 19/5) diye duâ etmesinin sebebi, kendinden sonra zikrullâhın bakâsını ihtiyar etmesi idi.* Yani Zekeriya'nın (a.s.) bana bir çocuk ver demesinin nedeni kendinden sonra peygamberlik görevinin devam etmesi için aslında. Zikrullah'ın devam etmesi için. *Evlâd babasının sırrı olduğu*

için kendisine ve Ya'kub hanedanına vâris olacak bir oğul istedi. Halbuki enbiyâ (a.s.)ın zikrullah makamından ve Hakk'a da'vetten başka mâl-i mevrûsleri yoktur. Hakka davetten başka mal ve vereseleri yoktur.

Zîrâ onlar vâris taleb edince kendilerinden sonra zikrullâhın bakâsına hizmet edecek ve ehl-i hicabı Hakk'a da'vet eyleyecek bir veled isterler. Peygamberler dünya malı istemezler, varis olarak kendilerinde bulunan zikrullahı yani ilm-i ilahiyeyi devam ettirecek bir çocuk isterler diyor.

4.Paragraf:

Ba'dehû onu, يَوْمَ وُلِدَ وَيَوْمَ يَمُوتُ وَيَوْمَ يُبْعَثُ حَيًّا

(Meryem, 19/15) kavliyle onun üzerine olan onun selâmından, onu mukaddem kıldığı şeyle müjdeledi, İmdi sıfat-ı hayâtı getirdi; ve o dahî onun ismidir. Ve selâmı ile ona i'lâm etti. Ve onun kelâmı doğrudur. O kelâm maktu'unbihdir (4).

Ya'nî daha sonra Hak Teâlâ hazretleri, Yahya (a.s.) hakkında وَسَلامٌ عَلَيْهِ يَوْمَ وُلِدَ وَيَوْمَ يَمُوتُ وَيَوْمَ يُبْعَثُ حَيًّا *(Meryem, 19/15) ya'nî "Doğduğu ve öldüğü ve diri olarak ba's olunduğu günde onun üzerine selâm oldu" kavliyle vasf-i selâmeti beyân buyurarak onu kendi akranın önüne çıkardığını Zekeriyyâ (a.s.)a müjdeledi*. Daha çocuk gelmezden evvel Cenab-ı Hakk işte ben sana bir çocuk vereceğim o doğduğu zaman, öldüğü zaman baas olunduğu zaman selamet olunacaktır diye belirtmiştir.

Binâenaleyh Hak Teâlâ Yahya (a.s.)ı, kendisinin sıfat-ı zâtiyyesi olan '"Hayat" ile vasf eyledi. Yani Yahya'yı kendi hayat sıfatı ile vasf eyledi ki sıfat-ı subutiye biliyorsunuz "Hayat" ile başlamaktadır. Hayat olmazsa onun arkasından hiçbir şey olmaz. Hayat varsa diğerleri onun üzerine bina olunur. *Ve Yahya (a.s.)ın ismi, hem ism-i alem ve hem de*

sıfatı müş'ir olduğu cihetle "hayat" sıfatı onun ismidir. Yani onun hem ismi hem de sıfatı olur. *Ve Hak Teâlâ nefsiyle Yahya üzerine selâm ettiğini Zekeriyyâ (a.s.)a beşaret için bildirdi.* Yani Zekeriya'ya (a.s.) işaret ile bildirdi.

Binâenaleyh Yahya (a.s.)ın doğduğu günde, ya'nî enâniyyetle yani benliği ile ihticâbı, perdelendiği ve zuhûr-ı nefs sebebiyle, nefsiyle zuhur etmesi sebebiyle *Hak'tan bu'dü mûcib olan*, Haktan uzaklığı gerektiren zahir elbisesine büründüğü günde; yani doğuma sirayet etmiş oluyor, her birerlerimiz de aslında buyuz. Haktan enaniyeti ile perdelenerek zuhur-u nefs sebebiyle Haktan uzaklaşmasına mucib olan libas-ı taayyüne büründüğü gündür. Doğumun ifadesi budur.

Ve öldüğü, ya'nî sıfât-ı nefsâniyyesi vücûd-i Hak'ta fânî olduğu günde; yani kendine ait sıfatlarının Hakk'ın vücudunda fani olduğu günde yani öldüğü günde ve hayy olarak ba's olunduğu, *ya'nî fenâ-fillâh makamından sonra vücûd-i hakkânî ile bakâsının tahakkuku gününde Allah Teâlâ hazretlerinin onu selâmetle vasf etmesi Kelâmı Hak'la sabittir.* Yani Kur'an'la yani hakkın lisanıyla sabittir. *Ve Kelâm-ı Hak ise kati bir hükümdür. Onda benlik ve hatâ ihtimâli yoktur.*

5.Paragraf:

Ve eğer Rûh'un وَالسَّلامُ عَلَىَّ يَوْمَ وُلِدْتُ وَيَوْمَ اَمُوتُ وَيَوْمَ اُبْعَثُ حَيًّا **(Meryem,19/33) kavli, ittihadda ekmel ise, bu, ittihâd ve i'tikâdda ekmel ve te'vîlât için erfa'dır (5).**

Ya'nî eğer i'tirâz suretiyle denilecek olursa ki: "Hak Teâlâ İsâ (a.s.)ın dahi evvelen ve ahiren selâmetini Kur'ân-ı Kerîm'de ihbar buyurmuş olduğu halde, bu selâmın evvelen ve ahiren Yahya (a.s.)a mahsûs olması ve bu selâm ile onu akranı üzerine takdîm etmesi nasıl sahîh olur?"

Yahya (a.s.) hakkında da selam, doğduğu günde öldüğü günde ve baas olunduğu günde ona selam olsun ama İsa (a.s.) hakkında da haber verilen böyle bir selam olduğunu bu arasındaki fark ne olacak diye onu soruyor.

Cevaben denilir ki: Eğer rûhullah olan İsâ (a.s.)ın "Doğduğum ve öldüğüm ve diri olarak ba's olunduğum günde selâm benim üzerime olsun" (Meryem, 19/33) kavli ittihadda ekmel ise, Yahya (a.s.)ın selâmı, ittihâd ve i'tikâdda ekmel ve te'vîlât için dahi erfa'dır. Yani biri ittihadda ekmel, sadece bu üçünün birleşmesinde ekmel. Yahya'nın (a.s.) selamı ittihat ve itikatta ekmel yani daha kemalli, tevil olunma için daha yüksektir. Yani tevili daha yüksektir. Neden, ittihatta ekmel oluşu budur ki yani ittihatta daha kemalli oluşu budur ki, *Allahüteala Cenab-ı Yahya'nın vücudu izafisinde olan nefsi üzerine selam eder. İzafi vücudu üzerindeki nefsine selam eder.*

Ve bu selâm kâffe-i vücûh-i ilâhiyyeyi cami' olan hüviyyet-i mutlakadan vâki' olmuş bir hitâbtır. Yani Yahya'yı (a.s.) Cenab-ı Hakk anlatıyor; o doğduğu günde öldüğü günde, baas olduğu günde selamettedir diye Allah söylüyor, İsa (a.s.) ise ben doğduğum günde, öldüğüm günde, baas olduğum günde selametteyim diye kendisi söylüyor. İşte aradaki fark buradadır. Yahya (a.s.) üzerinde söylenen o hitabın daha yüksek olduğu çünkü Hakkın kendi Zat'ından söylemiş olduğu anlaşılıyor. *Fakat İsâ (a.s.)ın vücûd-i izafîsinde ve mukayyedinde vâki' olan kendi nefsine selâmı, vücûh-i ilâhiyyeden bir vech-i hâs tarîkıyledir.*

Yani bir ismin zuhuruyladır ama Cenab-ı Hakk'ın dediği bütün cemi esma ile birliktedir. *Binâenaleyh kâffe-i vücûh-i ilâhiyyeyi cami' olan hüviyyet-i mutlaka vechinden gelen selâm, bu vücûhdan bir vecihden sâdır olan selâmdan, ittihadda ekmeldir.* Yani daha kemallidir. Mesela birisi diğerine selam veriyor, bir de bizim sana camia olarak selamımız var denildiğinde hangisi daha kemalli olur, tabi ki genel verilen selamdır.

Şu kadar var ki selâm, İsâ (a.s.)ın mazharından ve onun vücûd-i mukayyedinden nazil olduğu için, ahadiyyet-i

şuhûdunda, o hazretin kemâl-i temkîn üzere bulunduğu anlaşılıyor. Fakat bu selâm, Yahya (a.s.)ın mazharından ve onun vücûd-i müteayyininden sâdır olmadığı cihetle, o hazretin bu şuhûdda kemâl-i temekkünü müstedell değildir. Zîrâ fark mahsûstur. *İ'tikâdda ekmel ve te'vîlât için daha üstün oluşu dahi budur ki: Hakk'ın Yahya (a.s.) üzerine olan selâmı, onun Rabb'i olduğu ve hüviyyet-i mutlakası bulunduğu haysiyyetle vâki' olduğundan ikilik perdesi ile perdelenmiş olan ehl-i nefs ve kaideler erbabı indinde te'vîle muhtaç değildir.*

Onlar Yahya (a.s.)a Rabb'i tarafından selâm vâki' olduğuna bilâ-te'vîl i'tikâd ederler. Fakat İsâ (a.s.)ın selâmı, te'vîle muhtaçtır.

Çünkü cenâb-ı İsâ, nafilelerle yaklaşma mertebesine göre, lisân-ı Hak'la kendi nefsi üzerine selâm eder. Veyahut kurb-i ferâiz mertebesine göre, cenâb-ı İsâ'nın mazhariyyetinde müteayyin olan Hak Teâlâ, lisân-ı Isâ (a.s.) ile kendi nefsine selâm eder.

Binâenaleyh kaidelerle kayıtlanmış olanlar erbab-ı te'vîl olunmadıkça bu kelâmı tasdîk etmezler. Yani hadiseleri sadece dışına göre karar verirler. *Şu halde İsâ (a.s.)ın nefsi üzerine selâmı, Rabb'i tarafından Yahya (a.s.) üzerine vâki' olan selâm gibi i'tikâd hususunda ekmel ve te'vîlât için erfa' değildir. Velhâsıl birisine herkes i'tikâd eder; ve te'vîlât onda merfû'dur. Diğerine ise i'tikâd etmez; zîrâ te'vîlât merfû' değildir.*

6.Paragraf:

Zirâ muhakkak Îsâ hakkında, kendisinde âdet münharık olan şey, ancak nutuktur. Böyle olunca Allah Teâlâ'nın onu tantîk ettiği bu zamanda, onun aklı mütemekkin ve mütekemmîl oldu. Ve nutka kadir olan kimseye, her ne hâl üzerine olursa olsun, söylediği şeyde Yahya gibi meşhûdün-leh hilâfına olarak, sıdk lâzım değildir. Binâenaleyh Hakk'ın Yahya üzerine selâmı, bu vecihden inâyet-i ilâhiyyede vâki'

olan iltibas için, İsa'nın nefsi üzerine olan selâmından erfa'dır. Her ne kadar karâin-i ahvâl, cenâb-ı İsâ'nın beşik içinde validesi Meryem'in berâetine delâlet marazında nutk ettiği vakit, bunda Allah Teâlâ'ya kurbuna ve onun sıdkma delâlet ederse de (6).

Ya'nî İsâ (a.s.) hakkında hâriku'lâde olarak vâki' olan şey, beşik içinde iken onun konuşmasıdır. *Zîrâ beşikteki çocuğun söz söylemesi âdeta muhaliftir,* yani genelde böyle bir şey olmaz. *Ve söz söylemek için akılda kudret ve mükemmeliyet lâzımdır. Binâenaleyh İsâ (a.s.)ın Hak tarafından söylemeye kabiliyeti olmayan şeyleri söylemesi (İntakı) zamanında onun aklı temkinli ve kemalli oldu. Ve nutk ister mu'cize gibi âdete muhalif ve ister kelâm-ı baliğ gibi âdete muvafık olarak vâki' olsun, nutka kadir olan kimseye doğru söz lâzım değildir. Yani herhangi bir kimse bir söz söyler ama mutlaka da doğru olması lazım gelmez.*

Ya'nî her söz söyleyen kimsenin sözü doğru olmak lâzım gelmez. *O söz nefs-i emre muvafık olmayabilir. Fakat Yahya (a.s.) gibi kendisine müşahede edilen buna muhaliftir. Çünkü onun selâmetine şehâdet eden Hak'tır. Ve İsâ (a.s.) ise kendi nefsine selâm etti. Bunun her ikisi dahi ilahi lutuftur. Fakat Hakk'ın Yahya (a.s.) üzerine olan selâmı, cenâb-ı Yahya hakkındaki ilahi lutufta vâki' olan örtüyü kaldırır. Zîrâ Hak kelâmında sâdıktır. Ve Hak söylediği vakit doğru söyler. Fakat İsâ (a.s.)ın kendi nefsi üzerine selâmı, onun hakkında olan inâyet-i ilâhiyyede vâki' iltibası ref etmek hususunda Hakk'ın Yahya (a.s.)a olan selâmı gibi değildir.*

Çünkü her konuşanın konuşmasında doğruluk lâzım gelmez. Her ne kadar kişinin kendi bünyesindeki hal o nutukta İsâ (a.s.)ın Allah Teâlâ'ya kurbuna ve bu nutukta sıdkına delâlet ederse de, ref'i iltibâsda yine Hakk'ın cenâb-ı Yahya'ya olan selâmı akvâdır. Yani Hakkın Yahya (a.s.)a olan selamı daha kuvvetlidir. Ve karâin-i ahvâl budur ki, Isâ (a.s.) validesi olan Hz. Meryem'in, inkarcıların ona isnâd ettiği zina suçundan berâetine delâlet ma'razında beşik

içinde tekellüm etmesidir. Yani bu hastalıktan bundan kurtulması beşik içinde konuşmasıdır.

Zîrâ hilâf-ı âdet bir mu'cizenin zuhuru bir lüzuma müsteniddir. Yani bir mucizenin zuhuru bir ihtiyaca dayanmaktadır. *O lüzum ise, Hz. Meryem'in beratının sabit olması idi. Binâenaleyh cenâb-ı İsâ validesinin berâetine şehâdet için söylediği sözde doğrudur.*

7.Paragraf:

İmdi o, iki şahidin birisidir. Ve diğeri kurumuş hurma ağacını tahrikidir. İmdi Meryem İsa'yı nasıl zevç ve erkek olmaksızın ve mu'tâd olan cimâ'-i örfî vuku' bulmaksızın doğurdu ise, fahl ve tezkîr olmaksızın, ter ü taze hurma sükût etti (7).

Ya'nî Isâ (a.s.)ın beşik içinde konuşması iki şâhidden birisidir. Ve diğer şâhid ise وَهُزّٖىٓ اِلَيْكِ بِجِذْعِ النَّخْلَةِ تُسَاقِطْ عَلَيْكِ رُطَبًا جَنِيّاً *(Meryem, 19/25) âyet-i kerimesinde beyân buyrulduğu üzere, Hz. Meryem'in kuru hurma ağacını tahrik etmesidir.* Kuru hurma ağacının yeşillenmesi Hz. Meryem'in birinci şahidi, Hz. Meryem'in evlenmeden İsa'nın (a.s.) doğması da ikinci mucizedir.

Ve kuru ağacın tahrikini müteâkıb ter ü taze hurma döküldü. Halbuki ziraatçiler hurma ağacının erkeğini dişisine aşılamadıkça hurma vermez. Mutlaka mahsûl vermek için aşılamak lâzımdır. İşte Hz. Meryem bakire olduğu ve asla kendisine bir erkek yaklaşarak ederek herkesin bildiği cimâ'-ı mu'tâd vaki' olmadığı halde nasıl ki İsa'yı doğurdu ise, hurma ağacı dahi aşısız ve ancak sallamak ile taze hurma verdi. İşte bu da ikinci şâhiddir; ve Hz. İsâ'nın sıdk-ı kelâmı hakkındaki ip uçlarıdır.

8.Paragraf:

Eğer bir nebi, benim âyetim ve mu'cizem "Bu duvarın tekellümüdür" dese, duvar nutk eylese ve nutkunda "Sen kâzibsin, resûlullah değilsin" dese, elbette âyet sahîh olur. Ve onunla muhakkak onun resûlullah olduğu sabit bulunur idi; ve duvarın söylediği şeye iltifat olunmaz idi. İmdi vaktaki bu ihtimâl, beşik içinde olduğu halde, validesinin ona işareti ile olan kelâm-ı İsa'ya dâhil oldu, Yahya'nın selâmı bu vecihden erfa' oldu (8).

Ya'nî her söz söyleyenin sözü, doğru olmak lâzım gelmediği için, eğer bir peygamber, "İşte benim nübüvvetime alâmetim, bu duvarın söz söylemesidir" deyip de duvar dahi lisâna gelip söz söylese ve sözü dahi "Sen yalancısın, resûlullah değilsin" kelâmından ibaret bulunsa, elbette o alâmet sahîh olur. Yani peygamberin birisi dese ki ben duvarı konuşturacağım. Duvar konuşup dese ki sen yalancı peygambersin; o söz sahihtir onun peygamberliğini gene de tasdik eder diyor, duvar ne bilsin doğru ile yanlışı.

Ve duvarın söz söylemesiyle, onun resûlullah olduğu sabit bulunur idi; ve duvarın "Sen yalancısın, resûlullah değilsin" sözüne iltifat olunmaz İdi. Zîrâ nutka kudreti olan her konuşanın sözü doğru olmak îcâb etmez. İşte validesi olan Hz. Meryem'in işareti ile, beşik içinde olduğu halde İsâ (a.s.)dan sâdır olan kelâma dahi, ehl-i hicaba göre, bu ihtimâl dâhil olduğundan, Hakk'ın Yahya (a.s.)a olan selâmı, bu vecihden daha yüce olur. Çünkü Hakk'ın kelâmına ve selâmına bu ihtimâl dâhil olmaz.

9.Paragraf:

İmdi onun "abdullah" olduğunun mevzi'-i delâleti, onun hakkında "ibnullah" denilmesi eclindendir. Halbuki mücerred nutk ile delâlet fariğ oldu. Zîrâ

nübüvvetle kail olan tâife-i uhrâ indinde o, abdullahdır. Ve beşik içinde ihbar eylediği şeyin kâffesi müstakbelde zahir oluncaya kadar, ziyâde olan şey, nazar-ı aklî indinde, ihtimâl hükmünde bakî kaldı. Böyle olunca sen, işaret olunan şeyi tahkik et! (9).

Ya'nî onun "Abdullah" olduğu hakkındaki mevzi'-i delâlet muteberdir. Çünkü İsâ (a.s.)ın اِنِّى عَبْدُ اللّٰهِ *(Meryem, 19/30) kavlinden herkesin "Abdullah" olmadığı ma'nâsı açığa kavuşur.* اِنِّى عَبْدُ اللّٰهِ Ben Abdullah'ım demesi herkesin Abdullah olmadığını açıklar, çünkü Abdullahı özel olarak belirtmiş oluyor. *Zîrâ insanların çoğu "abdü'n-nefs" ve binnetîce "abdü'd-dünyâ" ve "abdü'd-dînâr" ve "abdü'z-zevce" olur. Ve kısm-ı kesîri dahî "abdü'l-Hâdî" ve "abdü'r-Rezzâk" ve sâire gibi bir ism-i hâssın abdiyyetiyle mümtaz bulunur. Halbuki "Abdullah" ancak kendi ve onun mülkü Hak Teâlâ hazretlerinin mülkü olan kimsedir. Yani Abdullah Allah'ın mülküdür yani O'nun zuhur tecelli halidir. Ya'nî "Abdullah" cemî'-i esmâ-i ilâhiyyeyi cami' olan öyle saadetli bir Zat'tır. Nitekim Hz. Mevlânâ (r.a.) efendimiz buyururlar:*

Tercüme ve izah: *"Hak mademki onun eline kendi eli ta'bîr buyurdu,* يَدُ اللّٰهِ فَوْقَ اَيْدِيهِمْ *(Feth, 48/10) âyet-i kerîmesinin güzel ifadesine kadar sürdü, götürdü." Ya'nî hadîs-i kudsîde buyurdu. Ve Kur'ân-ı Kerîm'de dahi "Allah'ın eli onların ellerinin fevkındedir" (Feth, 48/10) dedi. Binâenaleyh bakâ-billah mertebesinde bulunan evliyâullâhın eli herkesin elinin fevkinde olur, zîrâ Hakk'ın elidir.*

Binâenaleyh Hakk'ın sıfatını hâiz olmak her bir insanın kârı değildir. *İşte İsâ (a.s.)ın beşik içinde iken söylediği* اِنِّى عَبْدُ اللّٰهِ اَتَانِىَ الْكِتَابَ وَجَعَلَنِى نَبِيًّا *(Meryem, 19/30) ya'nî*

"Muhakkak ben Allah'ın kuluyum; bana kitab verdi ve beni peygamber kıldı" kavli, İsâ (a.s.) hakkında "Allah'ın oğludur" diyen Nasârâ'nın kelâmı mukabilinde vâki' olduğu için, kendisinin "ibnullah" olması hayâlini ref etti. Yani bu ayetle Allah'ın oğlu olma hayalini bu ayet-i kerime kaldırdı böyle bir şey yoktur. Kendi sözüyle bakın ibnullah değil Abdullahtır yani Allah'ın oğlu değildir, Allah'ın kuludur.

Ve vâlide-i muhteremesinin zinadan taharetini isbât eyledi. Ve açık bir konuşma ile, onun "Abdullah" olması üzerine delâlet tamâm ve sahîh oldu. Ve Hz. İsâ (a.s.), ümmetinden kendisinin nübüvvetine kail olan ehl-i Habeş gibi diğer bir taife nezdinde muhakkak "Abdullah"dır, Allah'ın oğlu değildir. Ve nazar-ı aklî indinde her nutk eden kimsenin kelâmı, doğru olmak lâzım gelmediği cihetle, Hz. İsâ'nın beşik içindeki اِنِّى عَبْدُ اللّٰهِ *(Meryem, 19/30) kelâmından, "Abdullah" ma'nâsı üzerine ziyâde olan nutku müstakbelde peygamberlik kendine gelinceye kadar, doğru ve yalan üzerinde bakî kaldı.* Yani peygamberlik kendisine gelinceye kadar beşikte söylediği bu söz ortada kaldı, peygamberlik gelmeseydi yalan olacaktı. Peygamberlik gelince doğru oldu. *Vaktaki nübüvvetle çıktı, beşik içinde ne söylemiş ise, hepsinin doğruluğu ortaya çıktı bu çıktığı cihetle bu hükm-i ihtimâl dahi nefh edildi, kaldırıldı*. Yani onun Abdullah olduğu ortaya çıktı.

İmdi sen bu fass-ı münîfte beyan buyrulan maârifi tahkik et yani Yahya fassındaki irfaniyeti hakikati araştır, *ve iyi anla! Ve Yahya (a.s.)ın Isâ (a.s.) üzerine tafzîl edilmiş olduğunu tahayyül etme!* Yani yukarıdaki bahsedilen hususlardan da Yahya'yı (a.s.) İsa (a.s.) üzerinde de görme. Çünkü dedi ya Yahya (a.s.) hakkında Cenab-ı Hakk biz onu doğduğu, öldüğü, baas olunduğu günde selamette bıraktık, İsa (a.s.) ise doğduğum, öldüğüm, baas olduğum günde ben selametli olayım diye kendi nefsinin söylediği sözü Yahya (a.s.) ondan daha üstün olduğunu zannetme diyor. Bunları iyi anla ve Yahya'nın (a.s.) İsa (a.s.) üzerine, üste getirilmiş olduğunu düşünme diyor.

Ve İsâ (a.s.)ın kendi nefsine olan selâmı ile, Yahya (a.s.) üzerine olan Hakk'ın selâmı arasındaki farkı ayn-ı basiretle müşahede et! Ve kurallara bağlı akaid erbabı indinde hangisinin muhtâc-ı te'vîl olduğunu ve hangisinin olmadığını bil! Yani hangisinin te'vil gerektirdiğini hangisinin gerektirmediğini sen anla bil diyor.

S O N

****

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

KELİME-İ ZEKERÂVİYYE'DE MÜNDEMİÇ "HİKMET-İ MÂLİKIYYE" BEYÂNINDA OLAN FASTIR

Zekeriya'nın (a.s.) Rabb-ı Hassı "Malik" ismi imiş. Yani O'nu yöneten yönlendiren hükmü altında olan "Malik" ismi imiş. *Ma'lüm olsun ki, Zekeriyyâ (a.s.)ın müdebbiri yani tedbir edicisi olan ism-i hâss "Mâlik" ism-i şerifidir.* Peki bu mübarek zat nasıl bunu tespit edebildi. Bir başkası der ki "Hadi" ismidir, bir başkası "Rahman" ismidir, nasıl tespit etti. Zaten kendisi de bunu Mekke'de Peygamber Efendimiz bana bildirdi, ben de oradan yazıyorum diyor M. Arabi hazretleri.

Binâenaleyh hazret-i şehâdette yani bulunduğumuz alemde, ef'al aleminde bu alemin iki hususiyeti vardır, birisi hazret, diğeri de esfeldir. Burası gerçek manada hazret-i şehadettir. Yani Hakkın hakikati üzere var etmiş olduğu bu müşahede alemi hazret-i şehadettir. Aslı ismi budur. Peki efsel nedir, efseli biz yapıyoruz. Yani efsel olması nefsimize bağlı, hazret olması da Hakka bağlıdır. Ama diyeceksiniz ki nefsimize bağlı olan yönü de Hakka bağlı değil mi, tabi Hakka bağlıdır, yani kaynağı Hakk ama mesuliyeti bize aittir.

Burayı efsel yapan bizleriz. Neden, nefs-i emarenin hükmü altında ne kadar nefsani oluşumlar varsa onları kullanıyoruz. Yani efsel-i safilin diğer ifadesiyle Hakk'tan en uzak yer manasınadır. Gaflet manasıyla en uzak, Hakk'tan kişinin en uzak olduğu, tecelli olarak da Hakk'tan en uzak yer ama o kemaliyle tecelli halinde Hakk'tan en uzaktan kastım nefsi ve gaflet, hayal ve vehim manasınadır.

Efsel-i safilin; yani kötülüklerin kötülüğü, aşağıların aşağısı diye bahsediliyor, burası hem hazret alemi şehadet alemi *onun vücudunda zahir olan dahi* yani Zekeriya'nın (a.s.) varlığında zuhura gelen haller dahi bu ismin

hazinesinde, bakın her bir ismin kendine ait bir hazinesi var, yani bir kaynağı vardır, bir özelliği bir hususiyeti vardır.

Bu ismin hazinesinde meknuz bulunan yani orada gizli bulunan *haller olduğundan kendisi min-indillâh bu ismin muktezâsı olmak üzere,* yani bu ismin hususiyeti, özelliği olmak üzere *tam bir kuvvet tam bir güç ile* yani "Malik" isminin tam gücü kuvveti ile noksansız kuvvet *ve himmet-i müessire ile* yani tesir eden bir himmet ile *yani "Malik" isminin tam bir müessiriyeti ile doğrulanmış oldu; zîrâ "Mâlik," şiddet ve kuvvet ma'nâsına olan "mülk"ten meydana gelmektedir; ve "mülk" kudret ve tasarruf ma'nâsına dahi gelir, imdi Hakk'ın malikiyeti, Zekeriyyâ (a.s.)ın vücûdunda zahir oldu.*

Yani Cenab-ı Hakk'ın Malik Esması, Zekeriya'nın (a.s.) vücudunda zahir oldu. Ancak sadece orada mı zahir oldu, başka yerde zahir olmadı mı, değil tabi ki, bu bireyler içinde daha şiddetli zahir olması Zekeriya'da (a.s.) oldu. Eğer Malik ismi olmasa genelde her birerlerimizin bir tek zerresi olmaz. Cenab-ı Hakkın bizim üstümüzdeki malikiyeti dolayısıyla biz mülk sahibi oluyoruz ve güç kudret sahibi oluyoruz. Her birerlerimizin esma-i ilahiyede Malik ismi var ama bu isim daha ziyade Zekeriya'da (a.s.) ağırlığını göstermiştir, diye O'na bu isim addediliyor. O'nda var da başkalarında yok demek değildir, bunu yanlış anlamayalım, aslında her varlıkta bütün esma-i ilahiye mevcuttur. İnsanda ise bunlar genel olarak mevcut yani daha bariz daha açık daha geniş bir şekilde mevcuttur.

"Malik" ismi Zekeriya'nın (a.s.) vücudunda zahir oldu. Onlar kendilerine ait sayarlar ya "beni İsrail peygamberleri" diye bakın onların tanımasından biz onları onların peygamberlerinden çok daha fazla tanıyoruz. Yani peygamberlerini onların tanımalarından çok daha fazla tanıyoruz ve ayrıca değer veriyoruz. Onların bilmediği ilimler bizde mevcuttur. Çünkü hakikat-i Muhammediye bizde vardır. Ehl-i islam hakikat-i Muhammediye ilmi ile irfan ehli gerçek olanlar bütün bu seyre bakıyorlar, onlar ise kendi pencerelerinden sadece ve o pencerede perdeli penceredir. Yani hedefi olmayan bir penceredir. Onlar sadece odanın

içini görüyorlar. Odanın içinden kasıt nedir, kendi düzenledikleri Hıristiyan inancı; odanın içinde kalmış, ufku yoktur. İşte diyorlar ki "Âdem (a.s.) doğdu, suç işledi günahlı oldu, ondan gelen bütün nesiller de günahlıdır, tek günahsız olan İsa'dır (a.s), kim İsa'ya (a.s.) iman ederse o günahından kurtulur", böyle bir kısır döngü içerisine dalmışlardır.

Yani bir oda içinde oturuyorlar, camları var perdelidir, dışarıya açılmıyor. Ama İslam'daki ilim, tevhid ilmi onlar gibi değildir, ufku açıktır. Arş-ı Ala'ya kadar yükselen Cenab-ı Hakkın geçmişi, hali ve geleceği içerisine alan bütün ilimler içerisindedir, başta Kur'an-ı Kerim olmak üzere hepsinde mevcuttur. Onların öz olan o bilgilerinin açılımları da ilhami manada, bizim büyüklerimiz tarafından yapılmışlar bizler de onları kullanıyoruz, Allah onlardan razı olsun.

Çünkü Malik ismi onun vücûd-ı şerifi "yevmü'ddîn" gibi oldu; ve "kıyamet" ma'nâsına olan "yevmü'ddîn"de Hakk'ın kemâl-i mâlikiyyeti zuhur ettiği cihetle Hak Teâlâ "yevmü'ddîn"e Mâlik ism-i şerifini muzâf kılıp, Sûre-i Fâtiha'da مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ *(Fatiha, 1/4) buyurdu; binâenaleyh cenâb-ı Zekeriyyâ rahmet ve nıkmetin zuhur ve hususunda yevmü'ddînin halleri ile doğruluğu ortaya çıkmış olduğundan, yevmü'ddîn menzilesinde oldu.*

Bakın biz yevmiddin'i yaşıyoruz, acaba farkında mıyız, her yönüyle, hem de kaç yönüyle yaşıyoruz. Yevmiddin'den kasıt; daha öz bir ifade ile Rabbını düşündüğün an senin din günündür. Ne zaman Rabbımızı düşünürsek o bizim din günümüzdür, yani an'ımızdır, din zamanımızdır, din süremizdir. İşte şu anda yapılan iş din günüdür. Bu din günün sahibi de "Malik" Hakktır. Zekeriya (a.s.) Rahmet ve nikmetin zuhuru hususunda "yevmiddin" oldu. Nikmet nedir, rahmetin tam zıddı olan zorluk, hile, manasınadır. İşte din günü nikmetin zuhuru hususunda "yevmiddin"in ahvali ile mütehakkik olduğundan yani rahmet ve nikmetle tahakkuk ettiğinden "yevmiddin" menzilesinde halinde bulunduğu yer O idi.

Şu halde Hak Teâlâ hazretleri "Mâlik-i yevmi'ddîn" olduğu gibi yani kendisinin esma-i ilahisi Celali ve Cemali olduğundan bakın Celali olanlar nikmet, Cemali olanlar da rahmet esmalarıdır. İşte esas "Malik" olan Cenab-ı Hakk bunları bu şekilde kullanmaktadır. Yani esas sahibi O'dur. *Ama Hakk Teala hazretleri maliki yevmiddin olduğu gibi "Mâlik-i Zekeriyyâ" oldu.* Yani Zekeriya da maliki Zekeriya oldu.

Çünkü Hak Teâlâ zikredilen günde ba'zan rahmet ve ba'zan azâb eder; ve bu günde rahmet ve azâbda zuhuru ile onun mâlikiyyeti zahir olur. Mesela bir bakıyorsun bir kasırga geliyor, her tarafı alt üst ediyor, işte bu yevmiddindir. Bakıyorsunuz her tarafta bir bereket oluyor, işte bu da rahmettir, bunlar her zaman geçerli de bunlar sıra dışı olduğu için örneklerdir. *İşte Zekeriyyâ (a.s.)ın vücûdunda dahi Hak bu iki şe'n ile zahir oldu,* yani nimet ve nikmet ile malikiyeti o yöndendir. *Rahmeti ile zuhuru budur ki, onun zevce-i muhteremesi kısır ve kendisi pek ihtiyar olduğu halde ya'nî "Bana İndinden bir velî bağışla"* فَهَبْ لِى مِنْ لَدُنْكَ وَلِيًّا *(Meryem,19/5) diyerek Hak'tan bir sâlih oğul taleb etti.* Bakın burada bana bir çocuk bağışla demiyor, *"bir veli bağışla"* diyor.

Ve Hak Teâlâ dahi duasını müstecâb edip, o hazretin hâiz olduğu maârif-i ilâhiyye ve esrâr-ı rabbâniyye ve ahlâk-ı hamîdeye vâris olarak ona Yahya (a.s.)ı bahşetti. Bakın nimet ile zuhuru kendisine Yahya'nın (a.s.) verilmesidir, onu neden istedi, kendisine bir varis olsun ve ilm-i İseviyeti yani museviyetin kemalini ve İseviyetin başlangıcına da varis olsun diye yani sadece maddi manada evlat değil, kendinde bulunan maneviyatın da varisi olsun diye istedi.

Ve nıkmetle zuhuru budur ki, Hak Teâlâ onu şiddetle dünyadan aldı; *o hazreti testere ile kuffar ikiye biçtiler. O dahi buna sabredip, mahzar olduğu ism-i hâssın muktezâsı olarak Hak'tan bu belânın ref'ini taleb etmedi. İşte bu*

sebebe binâen "hikmet-i mâlikiyye," Kelime-i Zekerâviyye'ye tahsis kılındı.

Bir not: Yahudi ile Musevi ayrıdır, Musevi Tevrat'a iman edenler, Yahudiler ise iman etmeyenler grubudur. Yakub'un (a.s.) bir kolu Yahuda olduğundan yani Yahuda isimli oğlundan gelenler, babasının yerine geçen büyük oğlu olduğundan onun ismi üzerine kavminin ismi verilmiştir. Yakub'un (a.s.) lakabı İsr'dir, işte Yahuda isimli oğlundan gelenlere Yahudiler demişlerdir.

Zekeriya'yı (as) testere ile Yahudiler kestiler, buna karşılık Zekeriya (a.s.) dua ederek kurtulmayı taleb etmedi, bakın başına bir dert geliyor, İbrahim'de (a.s.) öyle değil mi ateşe atılıyor, Kahhar, Cebbar ismine karşı genelde baktığımızda hiç dua yoktur. Yani onun tersinde bir şey isteme yoktur. Ama Rahmani olarak isteme vardır. İşte o da bana bir çocuk ver diye Rahmani olarak onu istedi, o verildi, ama Kahhar tecellisi olduğunda bunu kaldır diye ne bizim peygamberimizden ne de bir başka peygamberden bunu duyamıyoruz.

Belki özde olanlar vardır da bakın o peygamberler kendilerinin dışında olanlara dua ediyorlar da kendi şahısları için dua etmiyorlar, işte burasını ayıralım. Mesela *"ya rabbi kavmimin üstünden bu belayı kaldır"* ama bakın kendilerine geldiği zaman orada hiç dua etmiyorlar. Yani kalkması yönünde hiç dua etmiyorlar. Neden etmiyorlar, çünkü biliyorlar ki bu Hakk'ın takdiridir, dua ederek onu kaldırmayı istemek Hakk'ın takdirine karşı gelmek olur. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) bütün torunlarının hazreti Ali'nin sonunun ne olacağını biliyordu, bunları kendisi de zaten söylemişti, ama Cenab-ı Hakk'a *"ya rabbi bunların ölümleri böyle olmasın"* diye dua etmedi.

Neden dua etmedi, edemez miydi, etseydi Cenab-ı Hakk değiştiremez miydi, o hükümleri tabi ki değiştirirdi ama kemalli olanı o şekilde olduğundan ve Hakkın hükmü de o olduğundan onları değiştirmedi. Yani dua ederek değiştirtme sebebi olmadı. Cebrail (a.s.) Hazret-i Hüseyin Efendimizin daha gençliklerinde Efendimize gelip; ya Rasulullah sana

Hüseyin'in şehid edileceği yeri göstereyim mi, diyor, Efendimiz de gösterme dayanamam diyor. O zaman bir avuç toprak getireyim diyor, peki getir diyor, Kerbela çölünden bir avuç toprak getiriyor, Efendimizin gözleri yaşarıyor. Diyemez miydi *"ya rabbi bunların neticesini böyle yapma"* diye, alemlerin sultanı bütün alem O'nun hatırı için halk edildi ama demiyor, bizim insanlarımız kardeşlerimiz vay Hüseyin, vay Hüseyin, Hüseyin öldürüldü, Hüseyin şehit edildi, sanki Allah koruyamamış da Peygamberimiz de koruyamamış da ehli beyti onlar koruyorlar haşa.

O kadar gereksiz çekişmeler yapıyoruz ki aslında ne Sünnilik ne Alevilik diye bir şey yok ortada, ortada sadece İslam vardır. İşte bir grup biz Aliciyiz, aleviyiz gibi söylemeye başladıkları zaman onlar da biz de sünniyiz demişler yani sünnet-i seniyeyye biz tabiiyiz siz Ali'ye tabii iseniz biz de sünnete tabiiyiz demişler. Bunlar o kadar yanlış şeyler ki bunlar din değil bir bakıma partidir. Ama ehl-i sünnet vel cemaat gene diğerlerine karşı dengelidir, çünkü ehl-i beyt muhabbeti de var, Hazret-i Ali muhabbeti de var, Peygamber Efendimizin muhabbeti de vardır.

Eğer bir kimse Müslümansa mutlaka sünnidir başka çaresi de yoktur. Gerçekten Müslümansa mutlaka Alevidir başka çaresi yoktur. Aleviden kasıt o dışarıdaki aleviler değildir. Alevi demek Aliye mensup demektir. Muhammed'e mensup olan zaten Ali'ye de mensuptur. Çünkü bunun başka yolu yoktur. *"Penci ali aba"* sardıktan sonra artık daha bunun dışında bir şey düşünmek gereksiz oluyor.

Mesnevi: Tercümesi; *"imdi kıyamet ol, kıyameti gör; her şeyi görmek için bu şarttır. Akıl olursan, aklı kemâliyle bilirsin. Aşk olursan aşkı cemâliyle görürsün."*

1.Paragraf:

Malumun olsun ki, muhakkak Allah'ın rahmeti vücûden ve hükmen her şeye vâsi' oldu; ve muhakkak gazabın vücûdu dahi, Allah'ın gazaba olan rahmetindendir; binâenaleyh O'nun rahmeti gazabını

sebkat eyledi. Ya'nî rahmetin O'na nisbeti, gazabın O'na nisbetini sebkat etti (1).

Fass-ı Süleymânî'de tafsil olunduğu üzere "rahmet", biri zatî, diğeri sıfati olmak üzere iki kısımdır. Bunlar da husûsiyyet ve umûmiyyet i'tibâriyle iki kısımdır. Yani Zat'i rahmet; hususiyet ve umumiyet üzere iki kısım, sıfati rahmet de hususiyet ve umumiyette iki kısımdır. *Her şeye vasi olan rahmet, yani bütün varlığı kaplamış olan rahmet, rahmet-i amme-i zatiyedir.* Yani Zat'i umumi rahmettir. *Ve bu rahmet Hakk'ın Zat'ının gereğidir; çünkü Hak bizzat "Cevâd"dır, yani cömerttir.*

Eğer böyle olmasa, vücûd-ı mutlak-ı Hak'ta zuhur bulunmaz idi. Yani Allah'ın ahmeti bütün varlıkta vasi ve cami olmasaydı, vucud-u mutlak-ı Hakk'ta zuhur bulunmaz idi. Yani Hakk'ın vücudunda zuhur olmazdı. Yani Rahmet olmasaydı, zuhur olmazdı. "Rahmetellil alemiyn" olması bu yöndendir. *İşte zât-ı Hakk'ın muktezâsı olan bu rahmet sayesinde, yani Hakkın Zat'ını gereği olan bu Rahmet sayesinde zât-ı ahadiyyette mahfî olan nisbetler ve Hakk'ın şe'nleri, onun kendi zâtında kendi zâtına tecellîsi suretiyle, ilminde sübût buldu.*

Yani bu rahmet ilminde sübut buldu, sabit oldu ilminde meydana geldi. Aslında meydana geldi bir ikinci varlık gerektiriyor, kendi kendinde oldu diyelim, yani ahadiyet mertebesinde daha zuhur olmadığından kendisinin rahmeti kendinde oldu. Ne oldu, bu ilmi manada sübut buldu. *Ve Hak zât-ı Ahadiyyetinde sıkıntı içinde kalmış olan esmasını nefes-i rahmanisi ile nefeslendirme edip, onlara vücûd-i ilmî vermek suretiyle cümlesini bu sıkıntıdan âzâd etti.*

Biz bunu beşeri manada biraz yakınlaşmak için düşünelim, bazen yapmak istediğimiz şeyler oluyor da yapamıyoruz, bu bizde bir sıkıntı meydana getiriyor, bir ressam resmini yapmak istiyor, tuval bulamıyor, boya malzemesi bulamıyor, yahut zaman, zemin, mekan bulamıyor ve onu yapamıyor, geciktiriyor, diyelim işte bunlar ressama sıkıntı veriyor. Neden böyledir çünkü

içindeki ressamlık "Musavvir" esması dışarı çıkmak istiyor, yani kendini göstermek istiyor. Her esma-i ilahiye kendisinin neşr edilmesini ister. Gereği de o görevi de odur zaten.

Onu yapamadığı zaman o esma içerisinde sıkıntı yapar. Mesela bazen buna "Sabır" da diyoruz ya birisiyle münakaşa ediyoruz, daha fazla kendimizi zora sokmamak için kendimizi tutmaya çalışıyoruz, ama sıkıntıyla zorlukla tutuyoruz, işte "Kahhar" esması dışarıya çıkmak istiyor. Ama burada birey akıl daha üstünde olursa "Kahhar" esmasını muhafaza ediyor, o anda Kahhar esması sıkıntıya düşüyor ama sonradan kişinin tüm varlığını sıkıntıdan kurtarmış oluyor.

"Kahhar" esması o anda dışarıya çıkacak rahatlayacak, fiilini yapacak ama o fiilin neticesinde sonra kendisi ne kadar üzülecek işte "Kahhar" onu düşünmüyor. Zaten düşünmez de. Sel geldiği zaman düşünüyor mu buraya zarar verirsem ne olur diye, düşünmüyor zaten işi odur. O, onu yaptığı zaman rahatlıyor. Görevimi yaptım diye rahatlıyor. Çünkü işi odur onun.

Ahadiyet mertebesinde kendi Zat'ından kendi Zat'ına tecellisi suretiyle, bakın burada Vahadiyet mertebesi henüz zuhura gelmediğinden, Ahadiyet mertebesinden dışarıya çıkan iki şey var inniyeti ve Hüviyeti diğerleri bünye içinde yani Zat'ının kendi içinde mesela diyelim ki bulunduğumuz mahal kapalı iki bayrak asmışız dışarıya, dışarıdakiler sadece onu görüyorlar içeride ne olduğunu bilmiyorlar, ne oluyor şimdi burada biz kendi kendimize ne bilmişsek ne yapmışsak sadece o olmuş oluyor, işte Ahadiyet budur birlik. Daha doğrusu tekliktir, bakın kendi Zat'ında kendi Zat'ına tecellisi suretiyle daha evvel amaiyette o da yoktu, ahadiyete geldi kendi Zat'ında kendi Zat'ına olan tecellisi ile tecelli suretiyle ilminde sabit oldu. Yani ilmi manada esma-i ilahiye sabit oldu.

Ve Hakk Zat-ı Ahadiyetinde sıkıntı içinde kalmış olan esmasını, neden sıkıntı içinde bu bizim beşeri aklımızla idrak edebilecek anlayabilecek bir şeyimiz değildir ama misal olarak kendimizden de yola çıkarak yaşadıklarımızdan da en

azından tasavvuri manada böyle bir hadiseyi idrak etmemiz de zor değildir. Zat-ı Ahadiyetinde sıkıntı içinde kalmış olan, esmasını nefes-i rahmaniyesi ile tenfis edip yani rahmani nefesiyle nefeslendirip onlara birer ilmi vücut vermek suretiyle cümlesini bu sıkıntıdan azad etti.

Nefes-i rahmani rahmaniyet mertebesine tecelli etti, ahadiyet mertebesinde kendi Zat'ından kendi Zat'ına olan tecellisiyle bunlar ilmi varlık kazandılar. Ama daha dışarıya çıkmadıkları için diyelim ki bir kap içerisinde kaynayan su, bakın o orada sıkıntı içerisinde, ne zaman ki bardaklara boşaltılacak yahut tabaklara konacak ayrılacak ve yenmeye başlanacak o zaman onlar rahatlamaktadırlar. Çünkü işleri odur zaten.

İşte nefes-i rahmani denilen vahidiyet mertebesinden bütün aleme nefh edilen nefes-i rahmani ile hani o nefesimizi bir an için tutalım bakalım bakın bizde ne kadar sıkıntı yapıyor değil mi? Onu "huu" diye yaydığımız zaman hepsi rahatlamış hür olmuşlar ve her ulaştıkları yerde yani kendilerine hazırlanan mahalde zuhura çıktıklarında da onların aldığı isimler de "nefis" olmaktadır. Genel olarak bütün aleme nefh edilen "nefes" ve o birey olarak zuhur eden yerlerdekiler de "nefis" ismini almış oluyor. Bu "nefis" hikmeti ve ismi altında da faaliyet göstermeye başlamışlar o esma-i ilahiye.

İşte bunlardan nimet ve nikmet ile zuhur eden de Cenab-ı Zekeriya'ya atfedilen "Malik" ismi de faaliyetine bu şekilde bütün alemde ve bilhassa Zekeriya'da (a.s.) faaliyete geçmiş olmaktadır. İşte bu şekilde ruhlar zuhura çıktıklarından raksa başladılar. Yani Cenab-ı Hakkın kendilerine hayat vermeleri suretiyle raks etmeye başladılar. Neden vücut buldukları için, yaşam sevinci ile raks etmeye başladılar. *Binâenaleyh bu rahmet, hükmen her şeye vâsi' oldu.*

Ve rahmet-i âmme-i zâtiyye îcâbıyle, ilimde sübüt bulan a'yân-ı sabitenin suretleri, kendi hükümleri dâiresinde, a'yân-ı kevniyye sûretleriyle zahir olduğu cihetle, bu rahmet-i zâtiyye, şu içinde bulunduğumuz hazret-i

şehâdette dahi vücûden her şeye vâsi' oldu. İmdi rahmet-i Hak, bilcümle nisbetlere ve a'yân-ı sabite ve hâriciyyeye şâmil olunca, niseb-i ademiyyeden ibaret olan gazaba dahi şâmil bulunur. Yani yokluk nisbetinden ibaret olunan gazaba dahi şamildir. Yani nasıl ki rahmet bütün her şeye rahmet, ama gazab da bu rahmetin içinde yani bu rahmetle açılmaktadır.

Ve binâenaleyh gazabın vücûdu dahi, gazaba olan rahmet-i ilâhiyyeden olur. Yani Cenab-ı Hakk'ın gazabına da rahmeti vardır. Eğer Cenab-ı Hakk Celal tecellisi ile tecelli etmemiş olsaydı bu alemde gazaba rahmet değil gazaba gazab edilmiş olurdu. Engellenerek gazab edilmiş olurdu zuhura çıkmasına mani olunurdu. Ve de o içeride sıkıntıda kalırdı. Hakk'ın da böyle bir şey yapması mümkün değildir. Neden, zaten kahharda kendi esması. İşte Kahharın dahi meydana çıkmasına rahmet vesile olduğundan, rahmet-i umumiye vesile olduğundan *"rahmetim gadabımı örtmüştür"* sırrı burada yatıyor.

Rahmetim gadabımı neden örtmüştür çünkü gadab zaten rahmetle meydana gelmiştir. Yani gadabın kaynağı rahmettir. Dolayısıyla kaynak zuhur edeni örtebilir. Zuhur eden kaynağı örtemez. Yani bir nehir gelse de kaynağı örtse geriye dönmesi lazımdır, o da olmaz. Esas olan kaynaktır. Yani çocuk anneyi örtemez, çünkü Rahmet olan annedir, *Fakat gazabın Hakk'a nisbeti Rabbın Hakka nisbetinden sonradır.* Bakın *"Rahmetim gadabımı örtmüştür"* deniyor ya evvela Rahmet Hakk'a nisbet ediliyor, gadab ondan sonra Hakk'a nisbet ediliyor. Çünkü gadab rahmete nisbetle arizi bir şeydir.

Şimdi asıl olan rahmettir, rahmetin zuhura getirdikleri arizi olan şeyler sadece gazab değildir diğerleri de yani ondan sonra meydana geldikleri için arizidir. Asıl olan rahmettir. Hani rahman dendiği zaman Rahmanirrahim nasıl yapılıyor, esirgeyen bağışlayan ulu tanrı adıyla, bakın ne kadar küçük yere sığdırılıyor, Allah esması Rahman esması Rahim esması yani mağfiret edici, işte güzellikler verici rahmet edici, merhamet edici gibi beşeri anlamda bir ifade kullanılıyor.

Halbuki o mertebede o doğru olmakla birlikte ama o kadar değildir. İşte bizim hataya düştüğümüz kısımlardan bir hadise bir mertebe bütün Kur'an-ı Kerime esma-i ilahiyeyi, sıfat-ı ilahiyeyi, Zat-ı ilahiyeyi neler varsa bunları hep beşer anlayışı içerisinde bırakıp sadece o kadarmış gibi zannederek daha üst yönlerinden fayda sağlayamamızdır. Bakın "Rahman" koskoca bir suredir, neler ifade etmektedir. Rahman Suresi için ne demişler, *"Kur'an'ın gelini"* demişlerdir. *"Aruz-u Kur'an"* demişler, hani Mevlana hazretlerinin ölüm gününe *"şeb-ü aruz"* gelin günü demiştir.

Gelinden kasıt, tam safiyet, tam güzelliktir. Yani hanım diye belirtilen o zuhurun nisa zuhurun tam kemalli halidir. İnsan içinde ondan daha üstün bir hadise yoktur artık. Yani evlilik ve düğün gününden daha üstün bir hadise yoktur. İşte nedir bu, bakın evlilik insan hayatında çok ileri olan bir derecedir o da gelin yani özel olarak ifade edilmektedir. Aruz diye, gelin diye, biz gelin dediğimiz zaman ne anlıyoruz o kelimeden, beşeri manada *"gelin bize"* şimdi düğünü bir tarafa bırakalım ne diyorlar "gelin" bize gelin demek.

İşte Hakk'ın huzuruna böyle çıkmamız lazımdır. Elbisesi beyazdır, hiç üzerinde nefis kirleri olmadan tertemiz özel bir kıyafetle ahirete gitmemiz gerekiyor. Bunun zahiren ifadesi de kefendir. O da bembeyaz, ihram da öyledir, kefen her tarafını örtüyor tam perdelemiş oluyor. Örttüğü zaman da basar ve basiretini hepsini kapatmış oluyor. İşte şeb-u aruz veya aruz-u Kur'an bunların üzerinde çok düşünmemiz lazımdır.

Ölüm gecesine düğün gecesi diyor bakın, yani Rabbıyla birleşmeye yani gelin olarak ve o zaman Cenab-ı Hakk onu gelin diye tavsif ediyor. Yani gelen bir kişi ama bütün esma-i ilahiye cemaati olduğu için bakın "gel" denmiyor, "gelin" çoğul olarak söyleniyor. İşte zahiri manada fiziki evliliklerde "gelin" denmesi onun ailesi ile birlikte "gelin" demektir. Yani ailesi ile birlikte karşı tarafı kabullenmek demektir. Yoksa sadece biz kızımızı alalım ailesi bize lazım değil değildir. Bir insan ne kadar esma-i ilahiyeyi zuhura çıkarmışsa o kadar gelinliği artmış oluyor. Yani ailesi çevresi artmış oluyor.

İşte bakın o zaman ne oluyor, bir gelin bir eve girdiği zaman o evin ehli olmuyor mu, işte bizi Allah çağırmışsa biz de Allah ehli oluyoruz. Ehlullah oluyoruz, bu kadar açıktır. Allah bizi kendi evine davet etmiş oluyor, "gel kulum, gelin kulum" diye işte biz de nefis perdelerinden sıyrılırsak nefsi manada beşeriyetimizle ilgiyi silersek o zaman koşarak gidiyoruz. Beşeriyetle ilgimizi koparmak yahut halletmek ne demektir, kendi ailemizi bir bakıma geride bırakmak demektir. Dünyada da gelin kendi ailesini geride bırakarak gitmiyor mu, işte beşeriyetimizi terk etmek gelin olarak Hakk'a rücu etmek dönmek yani aslımıza dönmek demektir ayrıca.

Ahirete giderken herkes kendisi gidiyor, annesi babası onunla gitmiyor, giden tek kişidir. Ölüme giden bir kişidir, yalnız başına gidiyor. İşte "gelin" dedikleri budur. Ama bir düğünlü dernekli gitmek var bir de kaçmak vardır kız çocuklarının kaçtığı gibi. *Fakat gazabın hakka nisbeti rahmetin Hakka nisbetinden sonradır, çünkü gazab rahmete nisbetle arizi bir şeydir,* yani sonradan meydana gelmiştir. *Meselâ suyun tabi hali akmaktır; ve donması, arızîdir. Ve keza insanın tabi hali gazab değildir;* yani devamlı olarak gazap üzere değildir, *onun gazabı bir sebep tahtında zuhur eden bir arızi bir sıfattır.*

Ve sıfat-ı arızada asıl olan ise ademdir; yani yokluktur, yokluk da iki türlüdür; birisi izafi yokluk diğeri de mutlak yokluktur, izafi yokluk var ama mutlak yokluk diye de bir şey yoktur. Yani yok dediğimiz buğday tohumunun içerisindeki sap, yeşil yaprak tane, başak hepsi vardır, ama bunlar ademdedir. Yani batınındadır, vakti geldiğinde de zuhura çıkmış oluyor. İşte "Kahhar" esması da böyledir, "Celal" de böyledir, "Gazab" da böyledir, O'nun gazabı bir sebep altında zuhur eden bir sıfat-ı arızidir. Sıfat-ı arızide asıl olan da ademdir yani yokluktur.

Bizim devamlı halimizle insanlarla normal münasebette bulunmak, işte bu rahmetten gelen bir oluşumdur. Her gün tabii hallerimiz insanlarla güzel münasebetlerde bulunmamız rahmetten kaynaklanan ama zaman zaman bizi sinirlendiren bazı şeyler olursa gazaplanmış oluyoruz. İşte gazap ne

oluyor, adem-i izafide yani izafi yoklukta iken zaman zaman ortaya çıkıyor. Ortaya çıktığı zaman da o gazap esması "Kahhar" esması da hakkını almış oluyor.

Ancak burada insanın aklına soru gelebilir, eğer biz esma-i ilahiyeyi esma-i nefsiye olarak kullanıyor isek o bizden çıkan gazab mutlak suç hükmündedir. Çünkü gazab bizi hükmü altına almış oluyor. Bakın suç oradadır. Yani bizde var olan Rahman esması gazap esmasının hükmü altına girmiş oluyor. Gazabımız bizi harekete geçiriyor Allah ismi değildir. Akıl onun hükmü altına girmiş oluyor, işte esas suç buradadır. Fiildeki suçtan daha evvelki suç, daha büyük suç buradadır.

Rahmanın izni ile ortaya çıkan gazab kontrollü olan gazaptır o gereğini yapıyor, onun suç unsuru yoktur. O denge unsurudur. Oradaki gazap gibi görünen "Adl" isminin hükmüdür. *Binâenaleyh gazab niseb-i ademiyyedendir.* Yani yokluğa nisbet edilmiştir. *Ve Fass-ı Üzeyrî'de tafsil olunduğu üzere, gazab-ı ilâhî bir şeyin kemâl ve saadete bilkülliyye adem-i kâbiliyyetinden veya noksân-ı kâbiliyyetinden o şeye terettüb eder.*

Ve gazabın şer ve şekavet olması üzerine gazap edilen kimseye nisbetledir. Yani gazabın üzerinde zuhur edene göredir, gazabın kötü hükmünde olması zuhur eden yere göredir, gazab şurada zuhura geldi, şer ve şekavet buraya geldi, bunun üzerine şer ve şekavet gazapdır. *Yoksa gazap, Hakk'a nisbetle merhumdur; yani kendisine rahmet edilmiştir.* İşte o gazaba rahmet edilmemiş olsa gazap ortaya çıkamayacaktır. Ortaya çıkması ona rahmettir.

Mesela kibriti çakmamız o ateşe rahmettir, ama kontrolsüz kullanır da bir yeri yakarsa yaktığı yere göre azaptır. Bakın çıkışı rahmettir, çünkü o kibrit kutunun içinde duruyor iken sıkıntıdadır, yanmak istiyor yanamıyor, işte kişinin onu alıp da sürterek yanmasını sağlaması ona rahmettir. O yanmaya başladığı zaman *"oh be rahatladım"* diyor, içindeki sıkıntılı durum dışarıya çıkıyor bu da ona rahmettir. Ama yaptığı fiil de bir başkasına gazap hükmüne giriyor, çünkü Hakk'ın tecellî-i rahmânîsiyle mevcûd

olmuştur. Rahmeti olmazsa gazabı da olmayacaktır. *Ve mevcûd olan her şey tecellî-i rahmanı ile merhumdur, rahmet edilmiştir.*

2.Paragraf:

Vaktaki her ayn için vücûd oldu; binâenaleyh onu Allah'dan taleb eder. Bunun için O'nun rahmeti her şeye âmm oldu; zîrâ Hak, şol rahmetiyle ki, her şeye onunla rahmet etti; o şey vücûd-ı aynîsinde O'nun rahmetini kabul etti. Binâenaleyh Hak o şeyi îcâd eyledi. İşte bunun için biz, muhakkak Allah'ın rahmeti vücûden ve hükmen her şeye vâsi' oldu, dedik (2).

Yâ'ni Hak Teâlâ hazretlerinin sayılamayacak kadar ilahi isimleri vardır, hani Kur'an-ı kerimde 18/109 ayetinde buyurur,

﴿١٠٩﴾ قُلْ لَوْ كَانَ الْبَحْرُ مِدَادًا لِكَلِمَاتِ رَبِّى لَنَفِدَ
الْبَحْرُ قَبْلَ اَنْ تَنْفَدَ كَلِمَاتُ رَبِّى وَلَوْ جِئْنَا بِمِثْلِهِ مَدَدًا

18/109- Deki: "Eğer Rabbimin sözlerini yazmak için deniz mürekkep olsa, Rabbimin sözleri tükenmeden önce, deniz muhakkak tükenecekti, bir mislini daha yardımcı getirsek bile."

Denizler mürekkep olsa, ağaçlar kalem olsa yapraklar kağıt olsa diye belirtiliyor, bütün melaike gelse bir o kadar da yardımcı gelse Allah'ın isimleri bitmez, yani Allah'ın kelimeleri bitmez, her kelime de Allah'ın bir esması olduğundan bunların sonu gelmez. İşte Hakk Teala Hazretlerinin sayılamayacak kadar çok esması vardır. Yani adetlendirilemeyecek çok isimleri vardır.

Onlara "mefâtîh-i gayb (gayb anahtarları)" denilir. Biz isim olarak esmayı söylüyoruz ama esmanın vasi ne kadar geniş çalışma sahası vardır. İşte o isim onun anahtarıdır. Hani diyor ya 3/7 اِلَّا اُولُوا الْاَلْبَابِ şu şu bilinmez ama "illa ulul elbab" diye işte اِلَّا اُولُوا الْاَلْبَابِ "bab" bir bakıma kapı sahipleri, Kur'an-ı Kerim'de "ulul elbab"dan ne diye bahsediyor, kamil akıl sahipleri diye bahsediyor ama bu kamil akıl sahipleri dediği aslında yine akl-ı cüzün kemalatı, akl-ı külün kemalatı değildir. Yani düzgün düşünebilen şeriat mertebesinde işte imanı küfrü ayıran gibilerden ama kamil akıl sahipleri demek gerçek manada insan-ı kamillerin aklı akl-ı kül sahipleri demektir, ayrıca اُولُوا الْاَلْبَابِ kapı sahipleri demektir. Mesela Zekeriya (a.s.) hangi esmaya sahipti, hangisi kendisinde zuhur etmişti, "Malik" esması. İşte diyebiliriz ki Zekeriya (a.s.) Malik esmasının kapı sahibidir. Yani kendisine gelen eğitim üzerine olanları Malik esmasından Hakka yol bulup çıkartır. Yani hangi irfan ehli varsa kendine ait olan ism-i hassı onun Hakka olan kapısıdır oradan girer. Ama diğer kapılardan girmez mi, girer hepsinden girer çünkü esma-i hüsna bir bütündür, onu da bölmek mümkün olmaz.

Şirkin hakikati ne idi, esma-i hüsnayı bölmek şirkin ta kendisidir. Yani isimleri birbirinden ayrı görmek faaliyet sahalarının bazılarını kabullenmek, bazılarını kabullenmemek batındaki şirktir bu. İşte Peygamber Efendimiz ben ümmetimin fiziki zahiri şirkinden korkmam ama batın şirkinden korkarım diye söylediği de budur. Gizli şirkinden korkarım dediği budur. Bütün isimler, gaybın anahtarları diye isimlendirilir.

Zât-ı ahadiyyette bilkuvve mevcûd olan fiilde değil yani iç bünyede mevcut olan *bu esma, zatlarıyla fiilen zuhur isterler* Cenab-ı Hakk bir esma-i ilahiye vermişse hangi isimse o ismin faaliyetinin zatı o ismi olmaktadır, yani merkezi o ismi olmaktadır. Mesela Hadi ismi Allah'ın

Zat'ından verdiği Zat'i olarak Hadi isminin Zat'ı Hadi ismi, yani Hadi isminin ifade ettiği mananın külli mananın Zatı Hadi ismidir. Nasıl Allah ismi bütün bu alemi kapsamına almış, alem dediğimiz zaman zuhuru itibariyle de olsa Allah esması bu alemin Zat'i ismidir. Yani Allah ismi Allah'ın Zat'ının ismi ama Allah ismi bütün bu alemlerde zuhura geldiğinden bu alemin de ana Zat'i ismi cem ismi, Allah ismidir. Bütün bu alemde Allah isminin yayılımı var açılımı vardır diğer isimleri ile birlikte. İşte esma Zatları ile fiilen zuhur isterler. Yani bir ressamın kafasında olan bir düşünce, bir siluet, resim, neyse kağıda dökülmek ister bilinmek ister, tanınmak ister.

Hani *"bilinmekliğimi istedim"* demesi de budur zaten. Allah'ın kendisi bu bilinmekliği istiyor, isimleri istemez mi *ve müsemmâları olan zât-ı Hak, Dıyk (darlık)-ı ademden* yani dar ve sıkıntılı yokluk aleminden müsemmaları olan onlara isim veren ismin gerçek hali olan ademden *o esmayı ihrâc eder,* dışarı çıkarır *ve onları nefes-i rahmanisi ile tenfis edip ferahlandırıp ilim mertebesinde toplar.* Aslında red olunmak budur, Cenab-ı Hakk kendi varlığında olan hususiyetleri ihraç diğer bir ifade ile reddetti, "mürted" bu demektir. Terk etmek, tard etmek, manasına değil, o kelimeyi de yanlış anlıyoruz. Zuhura çıkmasına sebep olacak hareketi yapmak yahut fiili tahakkuk ettirmek demektir, reddolunmak onu dışarıya çıkarmak ki bunun diğer ismi de ihraç etmektir. Onları nefes-i rahmanisi ile nefes edip, ilim mertebesinde toplar.

İşte bu nefeslendirme, esmaya rahmettir. Yalnız bu daha ilimde ızhar eyler. *Bu tecellî Hakk'ın kendi zâtında kendi zâtına vâki' olur.* Yani kendi iç bünyesinde vaki olur. *İlm-i Hak'ta peyda olan bu suver-i latifeye "a'yân-ı sabite" derler ki, âlem-i dünyâdaki kesîf suretlerin hakikatidir.* Yani ayan-ı sabiteler dünya alemindeki kesif suretlerin hakikatidir. *Ve bunların vücûdu "vücûd-i hükmî"dir.* Yani ilm-i ilahide bu varlıkların ayan-ı sabiteleri itibariyle varlıkları hüküm olunan bir vücuttur. Yani elle tutulur gözle görülür bir vücut değildir. Vücut olması için mevcut olması

gerekmektedir, yalnız onlar hükmen vücut hükmündedir. Daha görüntüye zuhura gelmedikleri için.

Onların gölgesi olan yani o hükmi vücutların programların onların gölgeleri olan âlemin kesif suretleri ise "vücûd-i aynî"dir. Ondan evvelkiler ise hükmidir, ondan evvelkiler de vücud-u ilmidir. *İşte mademki her bir "ayn" için vücûda gelmek imkânı mevcûddur;* yani her bir ayan-ı sabitenin vücuda gelme imkanı vardır*, o ayn, o vücûdu Allah'tan taleb eder.*

Mademki Cenab-ı Hakk benzin diye yanıcı bir madde zuhura çıkardı, peki o benzin neyi bekler, araba bekler, aslında benzin sahibi arabayı beklemiyor, yani benzin istasyonunun sahibi araba gelsin para kazanayım diye bekler ama oradaki benzin araba gelsin de faaliyete çıkayım, yanayım da arabayı hareket ettireyim diye bekler. İşte onların içerisinde yanan benzin ne kadar sıkışıyor, o sıkışmaktan ne kadar güçlü bir kuvvet oluşuyor, işte orada onun yanması gazab, ama yakılması rahmettir, orada yakılma sisteminin oluşması rahmet, gazab ile yanıyor ama rahmeti gazab olduğundan neticesi de rahmet oluyor.

Yani kişileri yerlerine ulaştırıyor, eşyayı naklediyor, iş makinelerini çalıştırıp iş yapıyor, gene rahmet öne geçiyor. Eğer bununla molotof kokteyl yapıp insanlara eziyet edersen o zaman nefse bağlanıyor. Ama takdir-i ilahi olarak yakar artık orada onun bir dahli suçu yoktur. Kader böyle olduğu için kadir bunu böyle yapmağa muktedir olduğundan diyecek bir şey yoktur. O ayn o vücudu Allah'tan taleb eder.

Ma'lûm olsun ki, bilcümle emr üç vecih üzeredir: yani bütün emirler işler üç yönlüdür.

1. *Vücûd-i mahzdır*. Yani halis öz katıksız bir vücut, vücud-u mahz yani gerçek öz bir vücut, *Bu vücûd, ezelen ve ebeden ademi kabul etmez;* yani ezelen ve ebeden yokluk kabul etmez, *vücûd-i hakikî-i Hak gibi.* Vücudi mahz; halis vücuttur.

2. *İmkân-ı mahzdır ki, ezelen ve ebeden bir sebeb ile vücûdu kabul eder. Vücûd-i izâfî-i a'yân gibi.* Hani vacib ile

mümkün, kadim ve hadis ikisi, vacib ve mümkün burada imkan dahilinde olan yani üretilen, var edilen, halis katıksız vücuttur. İmkan-ı mahz, ezelen ve ebeden bir sebep ile vücudu kabul eder. Ezelen ve ebeden bir sebebe bağlı olarak vücudu kabul eder. Yani bir zuhurla meydana gelir manasınadır. Vücud-u izafi ayan gibi yani izafi vücutlar gibi.

3. *Adem-i mahzdır ki, ezelen ve ebeden vücûdu kabul etmez; şerîk-i Bârî veyahut iki vücûd-i sonsuz gibi.* Yani buradaki de diyor mutlak yoktur adem-mahz yani mutlak halis yokluk ezelen ve ebeden vücudu kabul etmez yani böyle bir şey yoktur. Yani mutlak yokluk vücudu kabul etmez. Yok ki zaten alamıyor böyle bir şey mümkin değildir. Şerik-i bari gibi yani Allah'ın şeriki gibi veyahut iki sonsuz vücudun varlığı gibi böyle bir şey olmaz. Yani mutlak yokluk hükmünde. Yani mutlak yokluk diye böyle bir vücut yoktur.

Yani biri vucud-u mahz, halis vücut, ezelen ve ebeden kendine ait, birisi imkani vücut, yani bu alemlerin olması hadis olan muhdes olan vücut izafi vücut, bir de adem-i mahz yani mutlak yokluk ezelden ve ebeden vücudu kabul etmez.

İşte görülüyor ki, âlemin vücûd-i izafisi, sade vücüd ile sade adem arasında vâki' olmuştur. Yani birinci ve ikinci hususlar arasında vaki olmuştur, yani vücud-u halisin imkan vücudu ile zuhura gelmesidir. Yani vücud-u mutlak ile vücud-u izafi arasında bu alem meydana gelmiştir. Mutlak adem-i vücut ve bunun ilgisi yoktur. Üç anlayış vardır ama alemler bu iki anlayışın arasındadır. Yani vücud-u mutlaktan vücud-u izafiye geliş vardır. İşte görülüyor ki *alemin vücud-u izafisi vücud-u mahz ile adem-i mahz arasında vaki olmuştur zira bu ciheti ademe ve diğer ciheti dahi vücuda nazırdır.*

Zîrâ bir ciheti ademe ve diğer ciheti dahi vücûda nazırdır, yani bu alemin bir vechi mutlak latif vücuda, bir vechi de ademe yani yokluğa, izafi yokluğa mutlak yokluğa değil, üçüncü hal burada olmaz. Bir ve ikinci arasında bu alemler zuhur eder, *imdi a'yân-ı sabite esmâ-i ilâhiyyenin, a'yân-ı kevniyye (varlıkla ilgili) dahi a'yân-ı sabitenin gölgesi olup,*

bu gölgelerin vücûd zuhurunu Allah'dan taleb ettikleri ve Allahü Zül-Celâl hazretleri dahi feyz-ı akdesiyle en yüksek feyziyle yani zatından zatına olan feyziyle (feyz-i mukaddes, Zatından sıfatlarına olan feyzidir) esmaya rahmet edip onları mertebe-i ilimde hükmen, ve feyz-i mukaddesiyle dahi mertebe-i aynda vûcûden ızhar eylediği için, O'nun rahmeti her şey hakkında umûmî oldu.

Binâenaleyh bu itibâra göre her şey rahmet edilmiştir; mesela yılana da *ve bu rahmette iblîs dahi dâhildir;* eğer iblis bu rahmete dahil olmamış olsaydı zuhura çıkmazdı. Zuhura çıkmayınca da ona azab ve gadab edilmiş olunurdu. Yani mudil ismine azab edilmiş olunurdu, hapiste bırakılmış olunurdu. Cenab-ı Hakka da bu yakışmazdı. *zîrâ vücûd-i ilmîde îcâd etmek suretiyle* yani bütün bu rahmet edilmiş şeyleri ilmi vücutta icat etmek suretiyle *Hak Teâlâ'nın rahmet ettiği her şey vücûd-i aynîsinde de O'nun rahmetini kabul etti.* Yani ayn vücutlarda da o rahmetini kabul etti.

İşte suver-i esmâiyye, yani isim suretleri rahmet-i zâtiyye-i âmme yani umumi zati rahmet ile, *ilm-i ilâhîde sâbit olduktan sonra, vücûd-i aynîye tâlib olmalarıyla yani suret vücutlara bu görünür hale gelen suret vücutlarıyla ayniye talip olmalarıyla Hak Teâlâ o rahmet ile onları vücûd-i aynîde îcâd ettiği için biz, Allah'ın rahmeti vücûden ve hükmen her şeye vâsi' oldu dedik.* Ayan-ı sabiteleri ile hükmen, vücutları ile de ayn olarak yani bütün meratib-i ilahide rahmet etti.

3.Paragraf:

Ve esmâ-i ilâhiyye eşyadandır; ve halbuki esmâ-i ilâhiyye ayn-ı vâhideye râci'dir. İmdi Allah'ın rahmetinin vâsi' olduğu evvelki şey, o "ayn"ın şey'iyyetidir ki, rahmet ile rahmeti mucidedir (3).

Ya'nî, Allah'ın rahmeti her şeye vâsi'dir dediğimiz vakitte, esmâ-ı ilâhiyye dahi "her şey" tabiri tahtına dâhil olur; zîrâ esmâ-i ilâhiyye dahi eşyadandır. Ve esmâ- ilâhiyye ise

Rahman isminin hakîkati olan ayn-ı vâhideye râcidir; ve Rahman ismi ism-i câmi'dir.

Binâenaleyh her bir ismin rahmetten haz ve nasîbi vardır. İmdi Allah'ın rahmetinin vâsi' olduğu evvelki şey, rahmet-i zâtiyye ile rahmet-i esmâiyyeyi mûcid olan o ayn-ı vâhidenin şey'iyyetidir. Tarikat sohbetleri nedir, falan evliya şöyle yaptı falanı böyle yaptı gibi menkıbe anlatmak tarikat sohbetidir. Bazen onların hayatlarından misaller vererek ama genelde pek bu misallerin üstünde durulmaz, işte falan kişi bunu yaptı diye falan kişi diye aklımızda bir varlık tecessüm ettirmiş oluruz. O zaman ne olur, Hakk'tan ayrı bir kimlik oluşturmuş oluruz, o varlığa da bir kimlik vermiş oluruz. Bir türlü kendimize dönemeyiz, hep diğer kimliklerle meşgul oluruz, işte bu tarikat sohbetidir, tevhid sohbeti değildir.

Bizim durumumuz hep bunları anlatmak ile geçmiş olsa yani o tür tarikat sohbeti ile geçmiş olsa bu sohbetleri yapmağa vaktimiz kalmaz. Vaktiyle onları çok yaptık, o devrelerimiz geçti, kimin kulağı müşteri olmuşsa bunları alacak, eğer bunlar anlatılmazsa o zaman bunları ahirette mi anlatacağız. Onun için artık bizim mevzularımız bu mevzulardır bu yaştan sonra. Uzun seneler belki on beş sene tarikat ve şeriat sohbetleriyle vakit geçirdik, o devre öyleydi ki bunun alt yapısını yapmak için, yani bu mevzulara hazırlık yapmak için on beş sene geçti.

Şimdi tekrar geriye dönüp yeni gelen kardeşlere on beş sene geriye dönüp bu sohbetleri yapacak halimiz yok, çünkü ömrümüz yetmiyor, artık ömrümün sonuna doğru bunları en azından bitirmeye çalışıyoruz. Onun için yaptığımız sohbetler hakikat, marifet sohbetleridir. Anlayan anlayacak, anlamayan da daha sonraları onu iç bünyesine atıp daha sonraki tecrübeleriyle onu ortaya çıkaracak, hiçbir şey ziyan olmaz bugün anlaşılmadığı zannedilen meseleler belirli bir zaman sonra o zaman bu, bu denmek isteniyormuş diye kendisindeki idrak kolaylaşmış olur.

Tohumu toprağa attığımız zaman üç beş ay beklememiz gerekiyor, tohumu atar atmaz onun meyvesi ortaya

çıkmıyor. İşte bir bakıma bunlar da böyledir, vahdet tohumları irfaniyet sahalarına ekilen vahdet tohumları, tevhid tohumları zaman gelir insanda açılım meydana getirir. Yani anlayamıyorum diye de siz de üzüntü yapmayın çünkü kişi üzüntü yaparsa hem ümitsiz olur hem de nasıl olsa bir şey anlamadım boş ver ne diye gideyim derse kişinin kendisi kayıp etmiş olur, kimseye bir şey olmaz.

Onun için bunlar devam edecek bunlar dinimizin zirve kitapları, günümüzün de zirve kitaplarıdır, kendi zamanlarının da zirve kitapları ve şu da bir gerçek ki Mesnevi-i Şerif'i gerçek haliyle, Fusus-ul Hikem'i gerçek haliyle, İnsan-ı Kamil'i gerçek haliyle ve bu düzeyde olan kitapları tabi ki başta Kur'an-ı Kerim ve hadisler olmak üzere anlayamaz isek bizim İslamiyetimiz sadece suri bir İslamlıktır. Yani şeriat mertebesi İslamlığıdır. Yani dört kelime üzerine bina edilen İslamlıktır. Onun birisi günah, birisi sevap, birisi cennet, diğeri de cehennemdir.

İslam'ın zahiri bu dört kelime üzerine durur. Ama dört kelime de İslam'ı almaz. Allah'ın isimlerini dört kelime ile nasıl sınırlarsın. O halde ilk yapılacak şey kendisini tanıması, kendini bilmeyen de Rabbını bilmez *"men arefe nefsehu fakat arefe rabbehu"* kim ki nefsine arif oldu, ancak o zaman Rabbına arif oldu. Onun için bizim mevzularımız Cenab-ı Hakk hepimizin idrakını açsın hep yeni yeni şeyler sizinle birlikte ben de öğreniyorum. Çünkü öğrenmenin sonu yoktur.

Nasıl diyorlar ilim beşikten mezara kadar onun için bu sohbetlerimiz böyle gidiyor, zaten de böyle gitmektedir, dilimiz konuştuğu sürece de böyle gidecek inşeallah. Yani şu mevzuları konuşmamızın asli sebebi budur.

Allah'ın rahmeti her şeye vasidir. Hani Ayet-el Kürsi'de 2/255 ayetinde buyurur, وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمَوَاتِ وَالاَرْضَ

Onun kürsisi her şeye vasidir, içten ve dıştan aynı zamanda o kürsi vasisidir. Dediğimiz vakit de esma-i ilahiye dahi her şey tabiri altına dahil olur. Yani Allah'ın rahmeti her şeye vasidir, kaplamıştır dediğimiz zaman esma-i ilahiye de o her

şeyin içindedir. Sıfat-ilahiye de her şeyin içindedir. Zira esma-i ilahiye dahi eşyadandır. Yani "eşya" dediğimizde bu madde manasına eşya değildir, şeyiyettendir. Yani Allah'ın zuhurlarındandır. كُلُّ شَىْءٍ هَالِكٌ اِلا وَجْهَهُ 28/88 bizim eşya diye gördüklerimiz bu şey'in çoğuludur. Bunların kendilerine ait bir varlığının olmadığını anladığımızda bunlar helak olmuş oluyorlar. Fiilen yok olmuş değil, hükmen yok olmuş oluyorlar. Anlıyoruz ki orada zuhur eden Hakk'ın bir ismidir, 2/115 ayetinde فَاَيْنَمَا تُوَلُّوا فَثَم وَجْهُ اللّٰهِ Nereye baksan Hakk'ın vechi oradadır gibi.

İşte esma-i ilahiye dahi şeyiyetten, eşyadandır ve esma-i ilahiye ise Rahman isminin hakikati olan ayan-ı Vahideye racidir. Yani tek Vahide hakikatine dönüktür. Rahman ismi camidir, bakın Allah ismi nasıl cami isim ise Rahman ismi de ism-i camidir. Yani Allah isminden sonra gelen Rahman ismi de Allah ismi gibi kapsamlıdır.

Böylece her bir ismin rahmetten haz ve nasibi vardır. Şimdi Allah'ın Rahmetinin vasi olduğu evvelki şey yani ilk şey Allah'ın Rahmetinin kapsamına aldığı yani o kapsam ilk şey rahmet-i Zat'iye ile Rahmet-i Esmaiyeyi mucit olan ayn-ı vahidiyetin şeyiyetidir. Yani tek olan vahidenin hakikatidir onun şeyiyetidir.

Ma'lûm olsun ki. Hak ahadiyyü'z-zât, yani zatı ahadiyettir, ve vâhidiyyü'l-esmâ yani vahidiyeti de esmadır, ve's-sıfattır. Yani ahadiyeti ile zattır, vahidiyeti ile de esma ve sıfattır. Vahid ile ahad arasında ne fark vardır, Ahad tekdir, vahid ise birdir. Tekin ikincisi yok ama birin ikincisi vardır. Tek sadece tektir, tek olduğu için o da bir hükmünde ama sayısal bir değildir. Manası itibariyle birdir. Yani tek vitriyeti itibariyle birdir. Vahid bir, birin ikincisi vardır, yani iki tane bir var, üç tane bir var, dört tane bir var, beş tane bir vardır.

İşte "Allahü Ekber" dediğimiz zaman bunun ismine de "tek bir" deniyor, işte tekliği ile "Allahüekber" lafzı tekbir

tekliği ile ahadiyet mertebesini, birliği ile de vahidiyet mertebesini anlatıyor. Biz "tekbir" getirmek dediğimiz zaman ahadiyet ve vahidiyet mertebesinin manasını söylüyoruz hükmündedir. Ama farkında olmadığımızdan hadi "tekbir getir namaza başlıyalım" "Allahüekber" diye namaza başlıyoruz.

Halbuki tekbir "Allahuekber" dediğimiz yani Allah en büyüktür, Türkçe karşılığı budur, o zaman hemen şuur altı başka Allahlar var da bizim Allah'ımız onlardan en büyüktür hükmü çıkıyor. O zaman bu kelime şirk kokuyor, yani beşeri manada düşündüğümüzde akla bu geliyor. Halbuki Allah en büyüktür dediği orada esma-i hüsna, sıfat-ı Zat'iye, sıfat-ı esmaiye arasında "Allah" esması en büyüğüdür manasınadır. Yani isimlerinin içinde "Allah" esması en büyüktür ve ahadiyet ve vahidiyet mertebelerini ifade etmektedir "Allahuekber" tekbir dediğimiz şey.

Ve "Allah" ismiyle isimlendirilmiş olunan vücûdun zâtında hiçbir yön ile kesret yoktur; yani vücudun zatında çokluk yoktur. Ama aleme baktığımız zaman bir sürü varlık görüyoruz bunlar çokluk değil, birin birleridir. *belki o vücüd zât ile ahaddır; işte o vücut Zat'ı itibariyle Ahaddır, birdir, yani Zatiyle birdir, ve zât-i ahadiyyet tecellîden beri kılınmıştır, tecelli yoktur. Çünkü âlemlerden ganîdir*. اللَّهَ لَغَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ 29/6 Allah alemlerden ganidir. İşte esas tenzih burasıdır. Aslında şeriat mertebesindeki tenzihin de tenzih edilmesi gerekmektedir. Hani bu tövbeden de tövbe gerekir deriz ya, bazen tövbe ederiz de ettiğimiz tövbeden de tövbe etmemiz gerekir. İşte şeriat mertebesindeki tenzihten de tenzih etmemiz gerekmektedir.

Gerçek manada tenzihi anlayabilmemiz için gerçi mutlak manada da anlamamız pek kolay bir şey değildir ama yaklaşık olarak anlayabilmemiz için evvela kendimizi noksan anlamaktan tenzih etmeliyiz yani temizlemeliyiz. Yani evvela noksanlıklardan kendimizi tenzih etmemiz gerekiyor. Yani noksanlıklardan derken noksan anlayıştan, yanlış anlayıştan

kendimizi temizlememiz gerekiyor. Kendimiz temiz olmaz isek tenzihi nasıl yaparız.

Yani bilgideki ölçülerimiz ayarlarımız tam yerinde olması lazım ki o gerçek ölçüye göre tenzih edelim, şudur veya budur diyelim. Acaba tenzih edelim derken ve bu tenzih edelim derken Rabbımızı yüceltelim derken sınırladığımızın veya O'na noksanlık atfettiğimizin farkında mıyız? O'nu tenzih ederken ne yazık ki noksanlık atfediyoruz, noksanlık varmış gibi güya biz O'nu noksanlıktan temizlemeye çalışıyoruz, tenzih etmeye çalışıyoruz. İşte bu tenzih şeriat mertebesindeki beşeri tenzihtir, izafi tenzihtir. Gerçek manada tenzih değildir, gerçek manada tenzih bu ayet-i Kerimede bahsedilen اللَّهَ لَغَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ Allah alemlerden ganidir. Yani Allah'ı ancak Zat'ı itibariyle tenzih ederiz. Sıfatları itibariyle esma-i ilahileri ile değildir. Tabi bu çok daha geniş ayrı bir konudur, ama şurada biraz değinelim dedik. O mertebede alemlere ihtiyacı yoktur*. Ve bu zât için sonsuz yönleri vardır ki, esma ve sıfatı gerektiren ulûhiyyet bu yönleri kendi varlığında toplar,* yani o vecihleri yönleri kendisinde toplar.

Şu halde hazret-i ilâhiyye bütün sıfat ve esma ile beraber Zât'tan ibaret olduğundan esma ve sıfata nazaran, küll-i mecmûî olan ayn-i vahidedir. Buna tecelli-i Vahid de denir bütün alemlere yayılan o nefes-i rahmaninin de diğer ismi tecelli-i Vahiddir. Yani tek tecellidir. Yani bütün mertebeleri toplayan cem eden ayn-ı vahidedir. Yani tek Vahiddir.

Ve bu küll-i mecmûî, o ayn-ı vâhidenin' şey'iyyetidir; ve Rahman ismi cemî'-i esmayı muhît olduğu cihetle, bu ayn-ı vahide bu ismin hakikati olur. İşte Kur'an-ı kerimde birçok ifade tarzları vardır, bunları dört ana bölümde toplayabiliriz, mesela Zat'i ayetler var, sıfati ayetler var, esma-i ayetler var, ef'ali ayetler vardır. Bu hususları bilemezsek o zaman Kur'an-ı Kerim'i gerçek manada anlamamız mümkün olmaz. Zaten eksikliğimiz odur, ayetleri genelde ef'ali manada, hepsini ef'al anlayışına indirip yani günah sevap cetveli

hükmüne indirip oradan yorum yapmaktayız işte Kur'an-ı Kerim'in gerçek manada anlaşılmasına mani olan en büyük etken budur.

Bir başka etken daha var, Kur'an-ı Kerim'in lisanı ilahi Arabçadır. Ama biz onu beşeri Arapça ile tercüme etmeye çalışıyoruz, beşeri Arapça kalıptır, gramer kalıpları içindedir, ama ilahi Arapça kalıba gelmez. İşte biz o ilahi Arapçayı alıp beşeri Arapça kalıbının içine döküyoruz, o zaman kalıp oluyor, mana kalıba dönüşüyor. Manası da kalmıyor, sadece kalıbı kalıyor. Onun için o da yeterli olmuyor hep aynı kalıp olmuş oluyor. Halbuki onun metninde özünde çok daha derin manaları vardır.

Mesela وَنَفَخْتُ فِيهِ مِنْ رُوحِى 15/29 dediği zaman bu Zat'i ayettir. Çünkü ben yaptım diyor. Birçok yerde mesela وَمَا رَمَيْتَ اِذْ رَمَيْتَ وَلَكِنَّ اللّٰهَ رَمَى 8/17 ayetinde.

Bu ayeti anlatan neresi, ahadiyet mertebesi bize bu bilgiyi veriyor. Çünkü Allah attığını *"Ben Allah olarak attım"* deseydi uluhiyet mertebesi kaynaklı olacaktı. Uluhiyet mertebesinin üstünde bir mertebe uluhiyet mertebesinin ef'al alemindeki faaliyetinin hakikatini anlatıyor. Bu bakın ne müthiş bir hadisedir. Bunu biz bu şekilde anlamazsak bu Ayet-i Kerimeyi defalarca okusak gene hep aynı olur, kelam dönüşümü olarak, cümle dönüşümü olarak sadece bunu söyleriz, aktarırız. O sahnenin içine girip de onu yaşayamayız bir türlü ama işte Kur'an yaşam kaynağıdır, uluhiyet kaynağı, ilahiyet kaynağıdır. Fakat biz onu sevap günah cetveli olarak ölçüsü olarak almışız.

Muhkem ayetlerin bir kısmını almışız bütün dini kitapları toplasak şer'i manada dini kitapları toplasak beş yüzden fazla ayet bulamayız. Onlar da hüküm getiren ayetlerdir, yani namazını şöyle kıl, işte hac şöyle yapılacak, şurada ihram giyilecek, burada şu olacak bu olacak gibilerini alırız Bakara ve diğer surelerde bahsedildiği gibi. Ama Kur'an-ı Kerim 6217 ya da daha değişik sayıda ayeti vardır, diyanet

işlerinin Kur'an'ındaki sayıya göre o kadar çıkıyor, 6666 deniyor da yuvarlak bir rakam, o sayı nasıl hesaplanmışsa o kadar değildir.

Müteşabih ayetlere 3/7 ayetinde bahsedildiği gibi kalbinde eğrilik olanlar müteşabih ayetlere bakarlar, yanlış yorum yaparlar diyor. Ama kalbinde eğrilik olanlar diyor. Peki kalbinde doğruluk varsa, işte eğrilik olanlara yasaktır, doğruluk olanlara yasak değildir. Yoksa herkese yasak derdi. Ayetin devamında "illa ulul elbab" diyor, yani kamil akıl sahipleri bunları anlarlar diyor. Peygamber Efendimiz de zamanında diyelim işte şu kadar müteşabih ayet varsa bugün onların birçoğu muhkem ayetler durumuna geçtiler, çünkü ilim tasdik etti, daha evvel müteşabih iken ilmi manada ne olduğu bilinmiyor iken bugün ilim onların ne olduğunu, gök yüzüne bakıldığı zaman fezanın ne olduğunu mesela hüdhüd kuşu o zaman müteşabih iken bugün muhkem ayet işte hüdhüd kuşu cep telefonu olarak herkesin cebinde.

Kur'an-ı Kerimde belirtilmiş ama daha tahakkuk etmeyenler müteşabihtir, yani hikaye halinde mesela bir tanesini söyleyelim zaman zaman mevzu olur, Salih'in (a.s.) taştan çıkan devesi şu anda müteşabihtir, 2006 yılı itibariyle, hikaye tarzı ile anlatılıyor, hikaye olduğundan muhkem, ama vermiş olduğu batını yönden müteşabihtir. Orada iki özellik var, biri taştan etin çıkması, yani madenden et çıkmasıdır. Ama bunun için de lazım olan sudur. Üç husus var, taş, su deve.

İşte bunlar bir gün birleştirilecek et elde edilecektir. Bu olduğu zaman da o ayet muhkemlere girecektir. Günümüzde et oluşum sırası maden, su, bitki, et sırasındadır, Salih'in (a.s.) devesinin oluşumunda ot ortadan kalkmıştır direk madenden et oluşmuştur. Mesela Nuh (a.s.) gemisini hareket ettirmek durdurmak için بِسْمِ اللَّهِ مَجْرَيهَا وَمُرْسَيهَا 11/41 diyordu. Gemi komut ile hareket ediyor, bugün artık onu yapıyorlar, o müteşabih ama bugün muhkem ayetler yani hükmü artık açığa çıkmış muhkemden kasıt açığa

çıkmış olan. Rahman ismi bütün bunların hakikati olduğundan ayan-ı vahide bu ismin hakikati olur. Yani ne kadar çok zuhur görürsek bunların hepsi Rahmanın hakikatidir. Veya kaynağını Rahmandan alıyor.

Binâenaleyh Hakk'ın Rahmân'a mensûb olan nefes ile yani Rahmana ait ilk nefes ettiği şey, Ahadiyet Zat'ında bilkuvve mevcüd olan fiilde değil, bizdeki ağlama gülme bizim batınımızda kuvvemizde vardır ama ne zaman yeri geldiği zaman faaliyete geçiyor. *Bil kuvve mevcut olan esmanın hazret-i ilmiyyede ızhâr buyurduğu suretlerdir. Şu halde Hak, rahmet-i zâtiyye-i umumisi ile esmasına rahmet etmiş olur.* İsimlerine de bu şekilde rahmet etmiş olur. İsimler bilindiği gibi zıtlardan meydana gelmiştir, bütün zıt isimlerine de rahmet etmiş olmaktadır. *Binâenaleyh o tek olan ayn-ı vâhidenin şey'iyyeti ki, esma ve sıfata nazaran küll-i mecmûîdir; yani isimlerin sıfatların hepsinin birlikte cemidir, İşte bu şey'iyyet rahmet-i zâtiyye ile rahmet-i esmâiyyeyi îcâd eder. Bu bahis Fass-ı Şuayb'dâ tafsil olunmuştur. Oraya müracaat buyrulsun.*

4.Paragraf:

İmdi rahmetin vâsi' olduğu evvelki şey, onun nefsidir. Badehu müşarun-ileyha olan şey'iyyettir. Ba'dehû gerek dünyâda gerek ahirette, araz olsun ve cevher-i mürekkeb veya basit olsun, ilâ-mâ-lâ-nihâye (nihayeti olmayan) vücûd bulan her mevcudun şey'iyyetidir (4).

Ya'nî rahmet-i zâtiyye-i umuminin vâsi' olduğu evvelki şey yani umumi rahmet olan bütün her şeyi kapsamış olan olduğu şey *bunun evveli rahmetin kendi nefsidir.* Yani rahmetin kendine ait bir varlığı olacak ki o varlıktan rahmet etsin. Evvela Rahmanın nefsine rahmet ediyor, yani o rahmet nefsine oluyor. İşte o Rahman suresinde bu mevzu vardır. اَلرَّحْمٰنُۙ ﴿٢﴾ عَلَّمَ الْقُرْاٰنَ "Er Rahman allemel

Kur'an" 55/1-2 Bakın Rahman Kur'an'dan ne yapacağını talim etti. Yahut Kur'an; Rahmana şunları şunları yapacaksın diye talim etti. Yani Zat'ın ne olduğunu bildi, O zat'ından da kendi nefsini bildi, esma-i ilahiye ile sıfat-ı ilahiyenin kendi bünyesinde mevcut olduğunu bildi, eğer bir şeyin nefsi olmasa kendi olmasa oraya bir şey yüklenmez ki, evvela bir mahal olacak işte Cenab-ı Hakk rahmaniyet diye bir mahal bir varlık hazırladı, yani bir idrak bir şuur hazırladı kendine halife olarak. Sonra o halifeyi Kur'an ile eğitti, Kur'an Zat' mertebesinde, manasındadır. Ama zahir ehli kıraat edilen okunan kitap diye söyler, halbuki Kur'an Zat, Furkan sıfattır.

Ne demiş Âdem fassında, bu kitapta *"Kur'an Zattır, Furkan sıfattır, şu taayyunat ki ilahi Zat'ın varlığında hayalat ve rü'yadan ibarettir"* demiştir. Ama bu hayalat ve rü'ya beşerin gördüğü hayal ve rü'ya değildir, İlahi hayal ki gerçeğin ta kendisidir. Cenab-ı Hak rüya dediği hayalat ve rüyadan ibarettir, rü'ya rüyet görme manasınadır, yani kendindeki isim ve sıfatlarının faaliyetini görmeyi diledi. Biz o alemde yaşıyoruz Allah'ın rüyeti içinde yaşıyoruz. Rüyası içinde yaşıyoruz. Bizim gördüklerimiz de hayal içinde hayal, rüya içinde de rüyadır. 55/1-2-3;

اَلرَّحْمَنُ ﴿١﴾ عَلَّمَ الْقُرْاٰنَ ﴿٢﴾ خَلَقَ الاِنْسَانَ ﴿٣﴾

Buradaki "insan"dan kasıt yukarıda da bahsedilmişti her ne kadar beşer manasına yani bireysel fiziki insan anlaşılıyor ise de hakikati itibariyle insan-ı Kamil'den bahsediliyor. Ama birey İnsan-ı Kamil değil, birey bir tek İnsan-ı Kamil var o da Hazreti Peygamber'dir (s.a.v.). Onun dışındakilerin hepsi "kamil insan"dır. Bakın insan-ı kamil hakikati itibariyle zuhura gelen yani yukarıdan aşağıya doğru zuhura gelen, kamil insan ise aşağıdan yukarıya çıkmaya çalışandır.

Birey insandır. İnsan-ı Kamil hakikat-i Muhammediyenin ta kendisidir. Hakikat-i Muhammediyenin de zuhur mahali, yani bütün alemlere Rahmet olması nefes-i Rahmanisini tenfis etmesi yani bütün aleme yayması Hakikat-i Muhammediyi ortaya çıkarmasıdır. Diğer ismiyle de işte "Ceberut" yani mutlak hüküm istediğini ortaya koymasıdır.

Yani nerede ne icat edecekse onu hakkıyla vermesidir. Cebren dediği odur, hakikati ile ortaya çıkarmasıdır, hiçbir eksiği kalmadan, bize göre belki bazı şeylerde biz eksiklik izafe edebiliyoruz, yani işte bu ağacın dalı böyle olmuş öteki böyle olmuş o şuraya gitmiş bu buraya gitmiş diye eksiklik izafe edebiliyoruz, halbuki her varlık kendi mahallinin kemalindedir, kemalat izafi olmaktadır, bazı şeylere bakarak o daha kamil bu daha kamil değildir diyoruz. Ne kadar kamil olmayan şey zannettiğimiz şey kendi kemalatındadır. Onun için kemalin dışında hiçbir şey yok yani kamil olmayan kemal olarak zuhur etmeyen hiçbir şey yoktur ortada.

İşte efendim elmanın yarısı eğri, yarısı kızarmış yarısı yeşil kalmış, her tarafı kızarmış olan sararmış olana kemalde değil, eksik değildir. İzafi olarak baktığımız zaman biri kemalde biri değil ona göre ama o kendi kemalindedir. Kemalin tam ölçüsü mutlak budur diye bir sayı yoktur. Her varlık kendi tertibiyle kendi programıyla kendi hususiyetiyle kendi kemalindedir. O zaman tavşan da kendi kemalinde, kaplumbağa da kendi kemalinde her şey yani bizim eksik gördüğümüz dahi her şey kendi kemalindedir.

Zehir kendi kemalinde, bal kendi kemalinde, hani Efendimiz (s.a.v.) bir yerden geçerlerken sahabe ile birlikte ölmüş bir köpek görmüşler, sahabe-i kiram biraz ondan uzak geçmişler, kokusu hoş gelmemiş, Efendimiz *"bunun ne güzel dişleri var"* demiştir. Orada çok kötü kokuyor dediğimiz bir şey var, işte biz de o kötünün kemalinde olduğunu söylüyoruz, bakın farkında olmadan *"çok kötü"* diyoruz, bu onun kemalatıdır. Yani kötünün kemalatıdır. İşte Cenab-ı Hakk Rahman suresinde bizlere bildirdiği gibi ﴿٣﴾

عَلَّمَهُ الْبَيَانَ ﴿٤﴾ خَلَقَ الاِنْسَانَ 55/3-4 ve ona öğrenmeyi de beyan etmeyi öğretti. Yani bir insan bir şeyi öğrenir öğrenir de mesela kulağı vardır duyar, şuurla bilmiş olur ama öğretmek için lisan gereklidir, aktarmak gereklidir, yahut yazmak gereklidir. İşte ne ise onu da öğretti diyor.

Burada bir başka huşu daha var ya o da şudur; bütün alem aslında bizlere kendini öğretiyor. Nazari olarak göstermek suretiyle kendini bize öğretiyor. Şimdi elma elmalığını göstermese biz bilemeyiz, işte o bize elmalığını öğretiyor, armutluğunu öğretiyor. O zaman o ayet-i kerime içerisinde bütün aleme yayılmış olan bir öğretim vardır. Fıtri ve tabi olarak bütün alem bize kendini öğretiyor. Her varlık kendi zuhurunda kendini bize öğretiyor. Arı bal yapmasa biz balı nereden bileceğiz. İşte o balı yapmak suretiyle fiili ve fiziki bizi eğitmiş oluyor. Sonra biz de ona kendimize göre beşer lisanıyla bal diyoruz. Ama o balı bize öğrettikten sonra biz ona isim veriyoruz. Biz balı öğrenmiyoruz o bize öğretiyor. Bizim verdiğimiz isim zaten izafi bir isimdir. Ona "bal" yerine "kal" demiş olsak biz onu öyle bilecektik.

Çünkü bir "ayn" lâzımdır ki, rahmet ona taalluk edebilsin; yani bir hakikat lazımdır ki Rahmet onunla ilgilenebilsin, yani oraya nüfuz edebilsin. *Binâenaleyh rahmet-i zâtiyye; ibtidâ yani başta ayn-ı rahmâniyyenin, şey'iyyetine vâsi' olur;* yani evvela Rahmaniyet kendi kendinde kendi hakikatinde vasi olur. İşte bu Rahman suresinin de bir hakikatini bize bildiriyor. Rahman suresinin başında اَلرَّحْمٰنُ ﴿١﴾ عَلَّمَ الْقُرْاٰنَ ﴿٢﴾ 55/1-2 yani Rahman Kur'an'ı talim etti. Yani Rahmaniyetini Kur'an'dan öğrendi. Kur'an denilince hemen elimizdeki akla geliyor, Kur'an'ın sahifeleşmiş hali, Levh-i Mahfuzdan bugünlere indirilmiş halidir. Ama Kur'an genelde Ümm-ül Kitap mertebesinin ismi Kur'an'dır. Ayrıca bütün mertebelerini kaplamış olan vasi olan ismi de Kur'andır, çünkü Kur'an Zat'tır. Furkan ise sıfat mertebesidir.

İşte Rahmaniyet mertebesi Rahmaniyet sıfat olduğuna göre Kur'an da Zat olduğuna göre Rahman olan Rahmaniyet sıfatı kendi hakikatini idrak edip faaliyet sahasına getirebilmesi için Kur'an'dan bunu talim etti. Bakın tefsirlerde hiç böyle yazmaz. Bunun tam tersini yazar. "Errahman" öyle bir Rahman ki Cenab-ı Hakk ona Rahman sıfatını verdi, ama ona ilmini vermemiş olsaydı o sıfat neye yarar, padişah olmayana padişah sıfatını verseniz neye

yarar ama o padişahın evvela eğitilmesi lazımdır. Şehzadelerin eğitimi diğerlerinden çok daha şiddetli olur, daha sıkı olur. Çünkü mülke hükümran olacaktır, amir olacaktır, onların yükünü alacaksın siyasi olacak ilmi olacak, bilgili olacak her şey olacak tecrübesi olacak. İşte Kur'an'dan Rahmaniyet programını aldı bunun eğitimini de yaptı اَلرَّحْمٰنُ ﴿١﴾ عَلَّمَ الْقُرْاٰنَ ﴿٢﴾ Rahman Kur'an'ı talim etti, Kur'an da ona Rahmanlığını öğretti, ne yapacağını öğretti. İşte buradaki hadise odur, çünkü bir ayn lazımdır ki Rahmet ona taalluk edebilsin. Böylece Rahmet-i Zatiye yani Zat'i Rahmet başta aynı rahmaniyenin şeyiyetine vasi olur. Yani Rahmaniyet mertebesinin bütün özelliklerine vasi olur yayılır. O da kendi nefsinde olur.

Ve rahmet o aynın şey'iyyetine vâsi' olunca, ibtidâ kendi nefsine vâsi' olmuş olur, yani o rahmet evvela Rahmaniyet mertebesinde kendi özelliğine kendi aynına vasi olması lazım geliyor. Eğer kendi aynına vasi olmamış olsa Rahmanın bazı bölümlerini boş kalmış olması gerekir, yani faaliyet göremez halde iradesi olmadığı halde kalmış olur. Böyle bir şey de söz konusu olmadığından Rahmet o aynın şeyiyetine vasi olunca iptida, başlangıç kendi nefsine vasi olmuş olur. Yani اَلرَّحْمٰنُ ﴿١﴾ عَلَّمَ الْقُرْاٰنَ ﴿٢﴾ da Rahman evvela kendi yapacağını kendi nefsinde bildi ve kendi nefsine yayıldı, nasıl bir yayılış bütün alemler vardı orada bir yayılış. Eğer alemlerin bir kısmına yayılmış bir kısmına vasi olmamış olsaydı. O kısım alemler ortada olmazdı.

Ba'dehû rahmetin vâsi' olduğu şey, yukarıda işaret olunan ayn-ı vâhidenin şey'iyyetidir; yani ayn-ı vahidenin şeyiyetidir yani zuhurlarıdır. Ve bu ayn-ı vahide bilcümle a'yânın başlangıcı ve aslıdır; hani 55/29 ayetinde şöyle buyurur, كُلَّ يَوْمٍ هُوَ فِى شَاْنٍ o her an yeni bir şe'ndedir, yani bir iştedir, bir oluşumdadır, bir zuhurdadır bir ayndadır, ayn-ı vahidenin şeyiyetidir, yani o ayet-i kerimede bildirilen hadisedir, *bu ayn-ı vahide bil cümle ayanın mebdei ve bu da*

"hakîkat-i muhammediyye'dir bütün varlıkta sari cari ve vasi olan ki, Allah Teâlâ onu âlemlere rahmet olmak üzere îcâd eyledi.

Binâenaleyh o, ayn-ı rahmettir; ya'ni âlemleri onun vücûdundan îcâd etti. Bakın hakikat-i Muhammediyenin manada ve latif olanın vücudundan kesif vücudu halk etti. Hani Cenab-ı Hakka ait belirtilen üç tane vücut vardır, biri vücud-u mutlak, birisi vücud-u izafi, biri de vücud-u mevcut vücud-u şuhut, yani bu alemlerdir. vücud-u mutlak dediğimiz zaman hemen varlık aklımıza getirmekteyiz, maddi manada bir vücut düşünüyoruz, halbuki vücud-u mutlakta maddi diye bir vücut yok latif Cenab-ı Hakkın kendine ait ve mutlak vücut mevcut ama şuhut vücudu değildir. Bakın vücud-u mutlak denilen şeyin diğer vücutlardan ayrılması lazımdır. Vücud-u mutlak hiç bu alemlere daha tenezzül etmemiş Cenab-ı Hakk'ın Ahadiyet mertebesindeki kendi varlığıdır. İlm-i ilahideki mevcudiyetidir.

Cenab-ı Hakk'ın mevcudiyeti herhangi bir varlığa bağlı olarak mevcut bir vücut değildir. Bu alemlerde zuhuru olan Cenab-ı Hakkın varlığı Zat'ı mukayyet yönüyledir, Zat'ı mutlak, vücut-u mutlakta Cenab-ı Hakkın hiçbir şartı yoktur. O var, ne ile *"kıyam bi nefsihi"* kendi varlığı ile vardır. Başkasının bu varlığı bilmesi de bilmemesi de orada söz konusu değildir. Kendi aleminde kendi halinde kendi kendindeki mevcudiyetidir. Bu vücud-u mutlaktır.

Vücud-u izafi dediğimiz, gördüğümüz bu alemlerin Allah'ın birer zuhuru olduğunu ve hepsinin izafiyet üzere varlığı hepsinde ayrı bir zamanın sürenin kendilerine tanınmış olan bir sürenin izi ve zuhurlarının, isim ve sıfatlarının zuhur mahali olarak izafi manada vücud-u izafi ve bunların da yoğunlaşmış hali yani vücud-u izafi bunların manaları bunların yoğunlaşmış hali de bu gördüğümüz mevcut olan vücut şuhut olan vücuttur. Yani alemleri onun vücudundan icat etti işte ilk halk ettiği Cenab-ı Hakkın Hakikat-i Muhammediyesi bu hususta birçok şeyler Allah evvela benim nurumu halk etti, Allah evvela benim ruhumu halk etti, nefsimi halk etti diye birçok öncelikler var,

bunların hepsi Efendimize aittir, peki hangisi en önce gibi bir soru akla gelebilir, hepsi kendi mertebesinin öncesidir.

Hangi mertebede tenezzülat devam ediyorsa zuhura çıkma devam ediyorsa o mertebenin ilk ruh mertebesinin öncesi Ruh-u Muhammedi, nur mertebesinin öncüsü, Nur-u Muhammedi, işte kalemi halk etti, nefsimi halk etti dediği hangi mertebede ne varsa, başlangıcı yani ilk açılımı ve bütün kemalatıyla O'nu sarması o mertebe de O'nun önceliği bu şekilde olmaktadır.

Nitekim Kur'ân-ı Kerîm'de وَمَآ اَرْسَلْنَاكَ اِلا رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ *(Enbiyâ. 21/107)* tefsirlere baktığımız zaman bunu meal nasıl çeviriyorlar, *"seni ancak alemlere rahmet olarak gönderdik"* bakın ne oldu, وَمَآ اَرْسَلْنَاكَ bu durumda gitti yok oldu mealde ve اِلا رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ ikinci bölüm meal olarak çevirilmektedir. وَمَآ اَرْسَلْنَاكَ Batında bakın yukarıda bahsedilen Rahmet-i Zat'iye, Rahmet-i Rahmaniyye ile Hakikat-i Muhammediye programı batında yapıldı, vücud-u mutlakta bu program yapıldı, ama daha henüz alemlerin zuhur etme sahası vakti zamanı daha henüz meydana gelmediğinden sadece o proje program olarak vardır. وَمَآ اَرْسَلْنَاكَ İşte daha o zaman biz seni göndermedik, yani Hakikat-i Muhammedi programını açmadık, daha onun gönderilmesi, açılması, ayet-i kerime onu belirtiyor. Yani bu alemlerin halk edilmezden evvelki Hakikat-i Muhammedi programının varlığını gösteriyor. وَمَآ اَرْسَلْنَاكَ Bakın "*biz seni irsal etmedik"* olmayan bir şeyi, seni yaptık, gönderdik veya göndermedik diye bir şey söz konusu olmaz. Var olmayan bir şey hakkında. İşte ilm-i ezelide Allah'ın programında

Hakikat-i Muhammediye ve rahmet-i cemiye, rahmet-i Zat'iye olarak meydana gelmiş olan Hakikat-i Muhammediye bütün alemleri kapsamına alacak şekilde yapılmış bir programdır. İşte vakti geldiğinde اِلا رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ "illa" ancak biz seni gönderdik ama bu alemlere rahmet olarak gönderdik. Neden Rahmet, zaten bunda şaşılacak bir şey yoktur, tabiatı öyledir, çünkü kişi kendi vücudunda kendisi Rahmet olmak zorundadır.

Kendi vücuduna kendisi gazab eder mi? Program Hakikat-i Muhammediye ise Hakikat-i Muhammediye de kendi programını açıyorsa alemlere, tabi ki rahmet olacaktır, neden çünkü aslı rahmettir. Yani Rahmandan kaynaklanan rahmet-i ilahiyedir. Hani evvelki dersimizde geçmişti ya asıl olan rahmettir, gadab rahmetten çıkma demişti. Yani gadap asılda rahmet ondan çıkma değildir. *"Rahmetim gadabımı örtmüştür"* dediği hadise bunu belirtiyor. Biraz hatırlayabilirsek geçen seferki sohbeti.

Hadîs-i kudsîde dahi ya'nî "Yâ Habîbim, seni nûr-ı vücudum dan halk ettim ve eşyayı dahi senin nurundan halkettim" buyrulmuştur. Ve bu mertebe, Hakkın zât-ı ahadiyyet mertebesinden vâhidiyyet mertebesine tenezzülüdür. Vahidiyet mertebesinde ne oluyordu, Ahad, bir Vahid de birdir, ancak Ahad'ın birliği sayısal bir olarak değil, tekliği yönünden "bir"dir. Vahidiyet ise sayısal yönünden "bir"dir. Sayısal yönden "bir" olanın bir misalleri olması mümkün olabiliyor yani birin yanına bir bir daha, bir bir daha hepsi "bir" ama bir, bir olarak çoğaltmak mümkündür. Ama teki çoğaltmak mümkün değildir. İşte Ahadiyet ile vahidiyet arasındaki fark; birinin tek, diğerinin bir olmasıdır. İşte biz "Allahüekber" dediğimiz zaman bunun Türkçedeki karşılığı nedir, "tekbir"dir. İşte tekbir dediğimiz zaman biz Ahadiyet ve Vahadiyet mertebeleri itibariyle o kelam-ı ilahiyeyi söylemiş oluyoruz. Yoksa ezan okunuyor yahut salat-ı selam getiriliyor, namazlarda, bazı mevlütlerde tekbir getiriliyor değildir. O beşer anlayışıdır, beşerin tekbiridir.

Kendi hayalinde var ettiği bir rabbı yücelemek gibi. "Tekbir" dediğimiz de "tek" Ahadiyet mertebesi, "bir" de Vahidiyet mertebesidir. Yani "Allahüekber" dediğimiz zaman bu anlayışla dememiz lazımdır. Birazcık tefekkürümüz olsa da düşünsek neyi düşünsek, "Allahüekber" dediğimizde ne demek istiyoruz, *"Allah en büyüktür"* farkında olmadan şuur altı başka ilahlar var da Allah onların içinde en büyüğü bizim Allahımız manası çıkar. Bakın farkında olmadan yüceltelim derken kendimizi şirke düşürüyoruz. Tabi bu kasıtlı yapılmadığı için Cenab-ı Hakk hoş görür o ayrı konudur, işte irfaniyetin hükmü buradadır.

Arifliğin hakikati ancak irfaniyet anlayışı ile idraki ile bunlar anlaşılabilir yoksa Allahüekber, Allahüekber, bin defa Allahüekber desek kişi kendi hayalinde üretmiş olduğu rabbını yüceltse ne olacaktır. "Allahüekber" dediği şey gerçek manada mabud değil ki, kendi mabudu, kendi üretmiş olduğu hayalindeki Allah anlayışıdır. Onun büyüğü odur zaten. Çünkü kendisinde bir sürü mabudlar vardır. Yani ne kadar çok seviyorsa, yöneliyorsa onu kıble edinmişse, kişi sevdiği şeyi kıble edinmiştir kendisine. İşte onların içerisinde haa Allah diye bir varlık var işte o hepsinin üstünde gibi bir anlayış oluşmakta.

"Allahüekber" dediğimiz zaman bizim anlayacağımız şey esma-i ilahiye, sıfat-ı Zat'iye ve sıfat-ı Subutiye ne varsa hepsinin içerisinde en büyük Allah lafzıdır. İşte *"Allahüekber"* budur. Hakikat-i Muhammediye mertebesi Hakk'ın Zat'ı Ahadiyet mertebesinden, Vahidiyet mertebesine tenezzülüdür. Yani teklik mertebesinden birlik mertebesine tenezzülüdür. Tenezzül ne demektir, tenezzül etmek lütfetmektir. Eğer Cenab-ı Hakk tenezzül etmemiş olsaydı yani inmemiş olsaydı, biz Hakkın varlığını nereden bilecektik. Biz, biz olarak olsaydık bile yani şu vasıflarımızla olsaydık ve de Cenab-ı Hakk bunları bize bildirmemiş olsaydı, Peygamberlerini göndermemiş, kitaplarını göndermemiş olsaydı, yani bize tenezzül, lütfetmemiş olsaydı, inmemiş olsaydı, biz bunları nereden bilecektik.

O halde Allah'ın tenezzülü bizlere kendisinin ulaşması demektir. Zaten içimizde vasi olarak bize ulaşmış bizi var

ettiğinde beraber olmuş, ancak bizim bunu anlamamız için lütfen çalışmamız gerekiyor. Yani Cenab-ı Hakka lütufta bulunmamız gerekiyor. O'na lütufta bulunmak kendimize lütufta bulunmak oluyor, çünkü o bizim varlığımızda mevcut zaten, O'nun arzusu bizde zuhura çıkmaktır, işte biz O'nu zuhura çıkmasına sebep olduğumuzdan O'na lütfetmiş oluyoruz. O'da bize tenezzül etmiş olduğundan bize lütfetmiş oluyor.

Ahadiyet mertebesinden vahadiyet mertebesine tenezzülüdür ki, esma ve sıfâta nazaran hepsinin toplamı olan ayn-ı vahidedir. Yani Vahidin hakikatidir, aynısıdır. İşte ikinci derecede, bu ayn-ı vâhidenin şey'iyyetine vâsi' oldu. *Ondan sonra rahmetin vâsi' olduğu şey, gerek dünyâda gerek âhirette, araz olsun ve cevher-i mürekkeb veya basît olsun, nihayeti olmayarak vücûd bulan her mevcûd-i izafînin şey'iyyetidir.* Sonsuza kadar devam edecek zuhurların izafi vücudun şeyiyetidir. Yani Hakikat-i Muhammediye ve rahmetin vasi olmasıdır. Baştan beri öyle olduğu gibi sonuna kadar ki Cenab-ı Hakka son diye bir şey kestirmek mümkün değildir.

Ma'lûm olsun ki, şey'iyyeti sabit olmayan ancak adem-i mahzdır. Onun için ondan hiçbir şey çıkmaz; ve vücûd-i mahz ki, Hakk'ın vûcûd-i mutlakıdır ve esma ve sıfat ki, o vücûd-i mahzın niseb-i ademiyyesidir, ya'nî bilkuvve mevcüddur ve bilfiil zahir değildir, işte bunlar için şey'iyyet sabittir; ve şey'iyyeti sabit olan şeyler için elbette zuhur vardır.

Cenab-ı Hakk alemleri amaiyetten halk etti, ne olduğu insanlar tarafından bilinmediği, bilinmesine de gerek olmadığı bu amaiyetin bir başlangıç olduğu ancak Allah'ın başlangıcı da olmadığına göre amaiyetin belki çok başka bir berzah olduğu da düşünülebilir. Yani amaiyetten Allah alemleri halk etmezden evvel "Rez" isminde "ebu rez" isminde bir sahabe sormuş, *"Allah bu alemleri halk etmeden önce nerede idi"* diye Efendimiz'de (s.a.v.) *"altında ve üstünde bulut olmayan amada idi"* diye buyurmuştur.

Acaba bu “ama” denilen şey nedir, amadan sonra ilk tecellisi: Ahadiyet tecellisidir, ondan sonra Vahidiyet tecellisidir, peki ondan evvel Cenab-ı Hakk tenezzülde ve tecellide değil miydi, amaiyeti bir başlangıç olarak alırsak o zaman Cenab-ı Hakkın ezeli ve ebediliği mutlak değil göreceli olmak gibi olması gerekiyor, düşünülmesi gerekiyor, işte o amaiyette belki berzah ondan evvel başka alemler vardı, Cenab-ı Hakk o başka alemleri başka şekilde meydana getirdi sonra o program sona erdi bir başka alem olarak bizim alemimizi halk etti, amaiyet yani karanlık deniyor, karanlıkta ne olduğunu bilmiyoruz.

Amaiyet; kendi kendinde gizli, ama kendine gizli değil şeklinde tarif ediliyor. Şimdi şurada perdeleri kapatalım dışarıya karşı bir gizlilik hükmünde oluruz ama biz kendimizi burada biliyoruz, onun gibi. İşte *“sen olmasaydın bu alemleri halk etmezdim”* dediği Hakikat-i Muhammediye’nin zuhuru ile bütün alemlerin ortaya gelmesidir. Şekliyle bu alemlerin oluştuğu bildiriliyor.

Malum olsun ki şeyiyeti sabit olmayan ancak adem-i mahzdır. Şimdi adem, daha evvelki derslerde geçmişti, bilindiği gibi iki türlüdür, tasavvuf kitaplarında bunun ayırt edilmesi lazımdır, bazen bakıyorsunuz adem mevzuunu aynı şekilde Âdem mevzuunu aynı şekilde yani latin harfleri ile adem (ayn ile yazılan) ile Âdem (elif ile yazılan) aynı şekilde yazılıyor. Halbuki adem derken oradaki “a” küçük harf, Âdem’de “a” büyük harf ile yazılır ve “a” üzerinde şapka konulur. Böylece latin harflerinde ikisi kesin olarak ayırt edilsin.

Çünkü her ne kadar zahire bakıldığı zaman yani latin harfleri ile yazıldığı zaman aynı ise de batında hakikatte tam zıttır birbirlerine, adem yokluk, Âdem ise varlıktır. Bakın aynı kelime tam birbirlerine zıttır, ademde vücut yok, burada bahsettiği adem-i mahz; yani saf mutlak yokluktur. Şimdi yokluk iki türlüdür bu alemde, biri mutlak yokluk, adem-i mahz, diğeri de izafi yokluktur, adem-i mahz ve adem-i izafi diye bildiriliyor.

Şimdi adem-i mahz mutlak yokluk diye bir yokluk yoktur sadece tabir olarak vardır. Yani mutlak yokluk, mutlak yokluğun telaffuzu varlığı yönden değil, yokluğu belirtmek için yokluk diye bildiriliyor. Yani yokluğun yokluğunu bildirmek için adem-i mahz, mutlak yokluk diye sadece bir tabir var bilinç olması için. Ama kendisi varlığı olarak yokluk diye bir şey yoktur. Peki nedir yok olarak kullandığımız adem-i izafi yani izafi yokluktur.

İşte bu alemler mutlak yokluktan değil, izafi yokluktan meydana geldi. Mutlak yokluk diye bir şeyin varlığını kabul edecek olursak o bizim Allah'ımızın dışında bir mevcudiyeti olması lazımdır. Yani Hakkın bu alemlerin dışında kendine ait bir yokluk sahası diye bir sahası, bir saha olması lazımdır. Böyle bir şeyin de tasavvuru mümkün olmadığından o zaman o yokluk sadece tabir olarak yani yokun mutlak manada yokluğunu böyle bir şey olmadığını bildirmek için o kelimenin kullanıldığını sadece isim olarak. Yani vücut olarak yok diye bir şey yoktur.

Peki şu anda görmediğimiz şeylere de biz yok diyoruz. Mesela desek ki falan kişi burada mı, yok diyoruz. Bu mutlak yokluk değildir izafi yokluk göreceli veya zamana bağlı olan bir yokluktur. Mesela bir tohumun içerisinde ağaç var, kökleri var, dalları var her şey vardır, işte tohumda bitkinin kısımları izafi yokluktadır, mutlak yoklukta değildir. Mutlak yok olsa zaten meydana gelmez. Meydana gelmeyen bir şey varsa onlar mutlak yokluktadır. İşte mutlak yokluk diye bir şey yok, o zaman bu yokluk izafi manada bir yokluk olmuş oluyor.

Onun için ondan hiçbir şey çıkmaz. Bakın adem-i mahz, yani mutlak yokluktan hiçbir şey çıkmaz. Vücud-u mahz ki Hakkın vücud-u mutlaktır ve esma ve sıfat ki o vücud-u mahzın niseb-i ademiyesidir. Yani kendisine nisbet edilen izafi yokluktur. Şimdi Cenab-ı Hakkın zat'ında bütün esma-i ilahiye mevcut, ama zuhura çıkmamış olduğundan vücud-u mahzın yani mutlak vücudun niseb-i ademiyesidir. Ona nisbet edilen batınında ademinde olan esma-i ilahiyedir diyor.

Şimdi şu anda bizim gördüğümüz göremediğimiz birçok şeyler oluyor ve كُلَّ يَوْمٍ هُوَ فِى شَأْنٍ 55/29 o her an yeni bir oluşumdadır, sabah kalktık bakın sabah bizler aynıyız gibi zannediyoruz ama o kadar fazla değiştik ki biz sabahtan beri kaç milyarlar kere değişiklik oldu üstümüzde. Her an yeni bir tecelli ama bu devamlılık üzere ve çok muhkem bir şekilde olduğundan biz onun farkında olmuyoruz bu akıcılığın farkında olmuyoruz. Ne zaman farkında oluyoruz, düşüncemizin dışında bir şey zuhura geldiğinde hemen o zaman aklımız başımıza geliyor, bir başka hale geçmiş olduğumuzdan fark ediyoruz burada ayağım kırıldı, şu gibi oldu yahut yangın oldu, zelzele oldu, gibi bizi sarstığı zaman kendimize geliyoruz.

Yoksa tabii seyir içerisinde yani bir bakıma gaflet içerisinde ne olduğunu bilmiyoruz. İşte her bir an her bir ayn zuhura gelmektedir. Bunlar da adem-i mahzdan yani adem-i izafidendir bir bakıma. Vücud-u mahzın adem-i izafisindendir. Yani izafi yokluktan görüntüye varlığa gelmekteler, esma-i ilahiyenin hepsi yani mutlak manada yok değil izafi yokluktan. Ne zaman ki vakitleri geliyor zuhura çıkıyor, mesela güneş açtı, şimdi güneşi göremiyoruz mutlak yok değil ki izafi yokluktadır. Bulut önünden çekildiği zaman görülecektir.

Daha sonra akşam olduğunda gece olduğunda güneşin görünmeyen tarafa geçecek yani göremediğimiz tarafa geçecek gözümüzden kayıp olacak yok mu olacak, gene var, izafi manada yok, isimlenmiş bir yok, mutlak yokluk değildir. Ertesi gün bu sefer gece nerededir gündüz olduğunda o zaman gece yokluğa bürünmüş oluyor. Yani bil kuvve mevcuttur, Cenab-ı Hakkın varlığında bütün esma-i ilahiye kuvvede mevcuttur, bilfiil zahir değildir. Yani kıyamete kadar gelecek olan bütün esma-i ilahiye bütün zuhurlar Hakkın varlığında mevcuttur, kuvvede mevcuttur. Ama fiilde mevcut değildir.

Fiilde ne zaman mevcut oluyor, bakın onların bir akışı vardır, yürüyen bant gibi o bantın görünen tarafları vardır,

bir de görünmeyen tarafları vardır. Görünmeyen taraftan geliyor, görünene sonra tekrar görünmeyene gidiyor. Yani ömrü kullanılıyor ve bitiyor, merdivenler de öyle değil midir, biz yürüyen merdivenlerin motor kısmını görmüyoruz. Sadece ayağımızın bastığı yeri görüyoruz.

İşte bir adım arkada olan merdiven o yükseklik bakın batındadır, ademdedir. Ama mutlak yoklukta değildir, izafi yokluktadır. Geldiği zaman da faaliyete geçiyor, üstüne basılıyor görüntüye geliyor ve bu şekilde onun uzun bir merdiven olduğunu düşünelim yani döner merdiven değil de gider merdiven geriye gelişi olmayan merdiven o çünkü. Allah'ın yolu sırat-ı mustakıym öyle döner merdiven, işte hangi basamak geldiyse adem-i izafiden şuhuda geçmektedir. Ve de biz onun üstünde gitmekteyiz.

Adem-i izafi yoklukta, vücud-u izafi ise isim almış bir vücuttur. İzafiyet olarak isimlenmiş bir vücut, yokluk manasına değil de isimlenmiş yani geçici isimler almış, mesela dağ denmiş, ova denmiş bunlar hep izafi isimdir. Vücud-u izafi vücuttaki izafilik oradan. Vücud-u şuhut, vücud-u meşhud dediğimiz bu izafilikten hakikiye geçmesidir. Yani baktığı zaman daha evvelki orman kuş bunlara ayrı ayrı şeyler gördüğünden bunların hepsini Cenab-ı Hakkın birer zuhuru olduğundan idrak etmesi gerçek vücudu idrak etmiş olmakta vücud-u şuhut. Hani ne diyorlardı vahdet-i vücut, vahdet-i şuhut diyorlardı ya.

Tabi bazı kimseler vahdet-i vücut üzerine durmaktadırlar, bazıları vahdet-i şuhut diye durmaktalar tabi her iki anlayışında kendilerine göre başka halleri vardır, ama tevhid ehli yerine göre bunların hepsini kullanır, çünkü birer mertebedir. İşte izafi vücuttan, vahdet-i vücuda geçildiği zaman izafiyet kalkmış oluyor o zaman hakikisi yerine gelmiş oluyor. Yani hakikisi derken bizim anlayışımız değişmiş oluyor. Zaten vücut Hakkın vücudundan başka bir şey değildir. Değişecek olan bizim anlayışımız bu alemlere olan bakışımızdır.

Bilfiil zahir değildir işte bunlar için şeyiyet sabittir. Yani bir şey olacak ki zuhura gelsin. İşte zahire çıktığı zaman

şeyiyet olarak zahire çıktığından şeyiyet sabittir. Şeyiyeti sabit olan şeyler için elbette zuhur vardır. Yani bir şeyin şeyiyet olması için zuhura çıkması gerekir. *Binâenaleyh rahmet yukarıda zikr olunan tertîb üzere, sâbit olan şey'iyyetlere vâsi' oldu;* yani onlara yayıldı *ve hattâ rahmet, vücûd-i Hakk'ın niseb-i ademiyyesinden yani izafi yokluğundan bir nisbet olduğu için, rahmetin kendi nefsine dahi vâsi' oldu;* yani rahmet, rahmetin kendi nefsine dahi vasi oldu, yayıldı *çünkü vücûd-i Hak'ta onun dahi şey'iyyeti sabittir.* Yani rahmetin her an yeni bir şekilde zuhur etmesi dahi sabittir. *Şu halde o da zuhur ister;* yani rahmette zuhur ister. *Binâenaleyh rahmet-i zâtiyye-i âmmenin, umumi ilahi rahmetin ona dahi şümulü olması tabiîdir*. Yani rahmana da onun rahmetinin olması ve vasi olması tabiidir.

Burada bir suâl vârid olur, yani akla gelebilir, *şöyle ki: Rahmet-i ilâhiyye vücûden ve hükmen her şeye şâmil olur buyruluyor. Halbuki bu kadar mağzûb olan yani gazab olunan eşya vardır. Bunların hepsi nasıl merhum olur?* Yani rahmet edilmiş olur. *Cenâb-ı Şeyh (r.a.) bu suâle cevaben buyururlar ki:* ölen kişilere de merhum, rahmet edilmiş deniyor yani bu dünya meşakketinden ona merhamet edilerek alınmış anlamına da gelir, bu nedenle ölen kişilere merhum da denilir.

5.Paragraf:

Ve eşyada yahut sia-i rahmette, bir garazın husulü ve tab'ın mülâyemetî mu'teber değildir; belki mülayimin ve gayr-i mülayimin hepsine rahmet-i ilâhiyye vücûden vâsi'dir (5).

Rahmet asıl, gadab ise rahmetin zuhurudur. Yani gadab da rahmetten çıkmıştır. Yani Rahmet vasidir, o vasi olan vasi ettiği her şeyin içinde gadab da vardır. Yani gadab rahmetten çıkmıştır. Dolayısıyla *"rahmetim gadabımı kapsadı"* manası buradan gelmektedir. Esas olan rahmettir.

Ya'nî eşyanın icadında veyahut rahmetin vücûden ve hükmen bilcümle eşyaya vâsi' olmasında bir maksad vardır ki, yani Cenab-ı Hakkın bir kasdı vardır, bu rahmetin vücuden ve hükmen bütün eşyaya vasi olmasında bir maksat vardır*,* yani Cenab-ı Hakkın bir maksadı vardır. Neydi bu maksat; kendindeki esma-i ilahiyenin zıt isimlerin her neyse hepsiyle birlikte zuhura çıkması*, o da ancak vücûd-i mutlak-ı Hakk'ın bilkuvve kendisinde mevcûd olan nisbetlerinin yani kendine nisbet edilen şeylerin esma-i ilahiyenin hususiyetlerinin isti'dâdları vechile yani kendisine nisbet edilen varlıkların istidatları yönüyle fiilen zuhurudur.*

Yani ayan-ı sabitelerinde mevcut nasıl bir yapılanma varsa nasıl bir istidat varsa bu istidatları vechile bunların zuhura çıkmasıdır, bu da onların nefes-i rahmani ile yani rahmanın nefesinin tenfisi ile onlara nefes verilmesi ile hasıl olur. *İşte bu hepsine şâmil olan bir rahmettir.* Yani insanlar olarak ehl-i küfür ehl-i iman putperest, ateşperest ne varsa nefes-i rahmanide mevcut olan bunların hepsine şamil olarak zuhura çıkartır. İşte bu genel bir rahmettir.

Binâenaleyh bu rahmetin şümulünde yani bu rahmetin genişliğinde eşya hakkında husûsî bir garazın husulü ve onların tab'ına mülayim gelen şey mu'teber değildir. Yani bazı kimselere, bazı varlıklara, bazı şeyler tabiatına uygun gelir. Bazılarının da tabiatına uygun gelmez. İşte tabiatına uygun gelir veya gelmez, buna bakılmaz nefes-i rahmani bütün istidat ve kabiliyetlere göre ayan-ı sabitelerinde ne varsa varlıkların onu verir.

Bazıları ister kabul eder ister kabul etmez veya tabiatına ters gelir veya gelmez, bu nazar-ı itibara alınmaz. İşte bu hepsine şamil olan bir rahmettir, böylece bu rahmetin şümulünde yani genişliğinde eşya hakkında hususi bir garazın anlayışın husulü, meydana gelişi onların tabına mülayim gelen şey muteber değildir. Yani hepsine uygun gelecek diye bir şartı yoktur zuhurun. *Her şeyin isti'dâd-ı ezelîsi ne ise, bu rahmetin nüzulünde îmân ve hidâyet ve ni'met ve zevk ve rahat gibi tabiata uygun gelen; ve küfür ve dalâlet ve bela ve elem ve rahatsızlık gibi tabiata uygun olmayan bir takım haller o şeye ulaşan olur.*

Şu halde rahmeti ilâhiyye, mahzâ vücûd verdiği için, uygun olsun, uygun olmasın hepsine kapsayan oldu. Yani Allah'ın rahmeti mülayim veya gayri mülayim yani kişilerin birbirlerinin nefislerine uygun geldi veya gelmedi tabiatına uygun geldi veya gelmedi buna bakılmaz, hepsine vasi olur. Yani bu alemde ne tür zıt varsa hepsine Allah'ın rahmeti, Rahman'ın rahmeti vasi olur.

Misâl: *Yağmurun yağması yer yüzünde ne kadar nebatat varsa hepsinin üstüne yağar gül, veya ekle sâlih meyve vermesi gibi* yani meyveler bizim tabiatımıza uygun geliyor. Allah sadece bunlara vasi değildir, Rahman sadece bunlara vermiyor, *husûsî bir garazın düşüncenin husulü veyahut tabiata uygun gelen maddelerin zuhuru için değildir.* Yani bu rahmet bizim isteğimize göre değildir. Ne varsa hepsine gelmektedir.

Belki rahmetin nüzûlüyle inmesiyle her nebatın istidâdına göre onda bilkuvve mevcûd olan semerat meyveler fiilen zahir olur. Yani yağmur ayırmaz ki yani gül ile domuz dikenini ayırmaz. Rahmet hepsine vasi olur. Yani küfre de vasidir, imana da vasidir. *Gül ağacından gül, diken ağacından diken ve kayısı ağacından lezîz ve ahlâ kayısı ve zakkum ağacından dahi zakkum zahir olur. Halbuki hepsinin sebeb-i zuhuru olan rahmet birdir, ihtilâf-ı meyveler (semerât), yani meyvelerin değişik değişik olması ağaçların ihtilâf-ı isti'dâdındandır.* Yani ağaçların istidatlarının değişikliğindendir.

Beyt:

Halkın isti'dâdına vabestedir âsâr-ı feyz

Ebr-i nisandan sadef dürdâne, ef'î semm kapar.

Yani feyizin eserleri halkın istidadına bağlıdır. Bakın feyz-i ilahi her varlığa vardır ama zuhuru zuhur mahallinin istidadına bağlıdır. Nisan bulutundan yılan zehir kapar, nisan yağmuru yılanın ağzına düşerse zehir olur, istiridyenin ağzına düşerse inci olur demişlerdir. Yani nisan yağmurunun o kadar bereketli olduğunu haber veriyor. Yılanın ağzına girse zehir olur, yağmur aynı yağmur, demek ki istidatlara

göre zuhur etmektedir. İşte bu değişiklik de istidatlardan kaynaklanmaktadır. Eğer bu istidat-ı ezeli esma-i ilahiyenin değişik halleri olmamış olsaydı bugün böyle bir alem olmazdı. Dümdüz bir alem olurdu. Diyelim ki Cenab-ı Hakkın on tane esma-i ilahiyesi var, on türlü bir zuhur oldu on türlü zuhurdan başka bir şey olmazdı. Ama Allah'ın isimleri ve sıfatları sonsuz olduğundan bütün esma-i ilahiyenin zuhurları da sonsuz olmaktadır.

İşte bunun gibi zât-ı ahadiyyette mahfi olan esmaya rahmet-i zâtiyye-i âmmenin şümulü eşit surettedir.

مَا تَرَى فِي خَلْقِ الرَّحْمَنِ مِنْ تَفَاوُتٍ *(Mülk, 67/3) âyet-i kerîmesi mucibince rahmet-i rahmâniyyenin her bir isim üzerine sereyânında tefâvüt yoktur.*

Tefâvüt ancak esmâ-i ilâhiyyenin isti'dâdâtındadır. Rahmet-i rahmâniyyenin feyezanında Hâdî isminin mazharı olan "ayn"da sûret-i hidâyet, ve Mudili isminin mazharı olan aynda dahi sûret-i dalâlet zahir olur. Yani Cenab-ı Hakkın rahmeti vasidir, rahmeti her şeyin üzerine vakidir, aynı şekilde ama o rahmet neyin üzerine geldiyse o şeyin istidadı ne ise rahmet-i ilahiye-i umumiye ondan da kendi hissesine düşen şekilde zuhur eder. Neden zuhur eder onlar çünkü onun ilminde vardır, yani kendi kuvvesinde vardır, kuvvesinden de fiiline çıkar zuhuruna çıkar. Yani kimse bir şekilde hiçbir şeye hiçbir şeyi mecbur etmiş değildir.

6.Paragraf:

Ve tahkîkan biz Fütûhât-ı Mekkiyye'de zikrettik ki, muhakkak "eser", mevcûd için değil, ancak ma'dûm için vâki΄ olur; ve her ne kadar mevcûd için olursa da ma'dûmun hükmü hasebiyledir; ve bu ilim, garîbdir ve mes'ele-i nâdiredir; ve onun hakikatini ancak evham sahipleri bilir. İmdi bu ilim, onların indinde zevk ile hâsıl olur; velâkin kendisinde vehm müessir olmayan kimse bu mes'eleden uzaktır (6).

Yâ'nî Fütûhât-ı Mekkiyye nâmındaki eser-i cesîm-i münîfin yani o yüce eserin *yetmiş üçüncü babında mastûr olan* yani satırlanmış olan *yirmi ikinci ve yirmi üçüncü ve yirmi dördüncü suallerin cevâbında; ve keza beşyüz elli sekizinci babında îzâh buyruldugu üzere: "Eser" vücûd-i Hak'ta müessir olan a'yân-ı sâbite-i ma'dûme için vâki'dir;* yani bir şeyin eser olabilmesi için meydana gelebilmesi için vücud-ı Hakkta müessire olan ayan-ı sabite olması lazımdır. Yani ademde olan ayan-ı sabite için eser vakidir. Yani Hakkın varlığında Hakkın vücudunda müessir olan ayan-ı sabite olmamış olsa eser meydana gelmez. Yani ademde olan ayan-ı sabite için eser vakidir. Eğer ayan-ı sabite olmasa yani bu alemde gördüğümüz hiçbir şey ortaya çıkmaz.

Yoksa Hakk'ın vücûdu için eser vâki' değildir. Ayan-ı sabitenin vücudu için eser vakidir. Yani ayan-ı sabite olmasa Hakkın vücudunda bu varlıklar eserler meydana gelmeyecektir. *Hakkın vücudunun gereği olan şey, a'yânın isti'dâd ve kabiliyyetlerine göre, ifâza-i vücûd etmektir;* yani oradan o vücuttan feyizlenmektir. Ayan-ı sabiteler Hakk'tan feyizlenerek vücut bulmaktadır. Buna da eser denmektedir *ve eser, her ne kadar vücûd-ı Hak için sabit ise de*, yani Hakkın vücudu için bir eser *sabit ise de bu sabitlik, ademin varlığı dolayısıyladır bu eser.*

İlâhiyye nisbetler olan esma, zât-ı ahadiyyette ademiyet halinde iken, müsemmâları olan Hak'tan kendilerine vücüd i'tâ etmesine hükmederler. Yani onların zuhura çıkıcıları olan Hakk'tan kendilerine vücut vermesine hükmederler. *Mevcûd-i hakîkî olan Hak dahi, yok olan nisbetlerinden müteessir olup, yani onlardan tesir alıp onlara vücûd i'tâsına teveccüh eder.* Yani vücut vermeye yönelir, ayan-ı sabiteleri üzerine onlara vücut vermeye teveccüh eder.

Binâenaleyh eser evvelen ademden çıkmak için mevcûdda zahir olur; yani madum istediği için yani ademden çıkmayı istediği için vücutta mevcutta zahir olur, *sonra ademde olan nisebin talebi hasebiyle vücûd-i Hak için sabit olur.* Yani bir bakıma evvela ademdeki olan ayan-ı sabite kendi isteği üzere Hakta sabit olur ama bütün bunlar

Hakka ait olduğundan bu sefer de bu dolayısıyla vücud-u Hakk için onlar sabit olmuş olur.

Misâl: *Bir mi'mârın zâtında mündemiç olan sıfat-ı mi'mâriyyet,* yani bir mimarın kendisinde mevcut olan mimarlık *sıfatı, isti'dâd lisanı ile zuhur taleb eder;* o mimarlık mimara der ki beni zuhura çıkar, o mimarlık sıfatı Zat'ından zuhura çıkmak ister yani görüntüye gelmek ister, bilinmek ister*, mi'mâr dahi kendisinin bir nisbet-i ademiyyesi olan yani kendisinde gizli bir mensubiyet, nisbet olan o sıfatın talebini is'âf için zihninde bir bina sureti tahayyül eyler.* Yani onu meydana getirmek için bir bina tahayyül eder. Bakın orada ne kalem lazım, ne kağıt lazım, ne çekiç lazım, ne tahta lazım, surette lazım olan hiçbir şeye ihtiyacı yoktur. Orada masraf da yoktur, binayı düşüncede hazırlıyor ama hiç masraf etmiyor. Sadece düşünce vardır.

Bu suret ilim mertebesinde peyda olan bir "ayn"dır. Yani onun bir hakikatidir, mimarın hakikatidir o bina, her ne kadar mimarın kendisi değilse de mimarın hakikatidir, çünkü kaynağı mimardır. *Mi'mârın vücûdu mevcûd ve fakat onun nisbeti olan mi'mâriyyet sıfatı kendi vücûdunda mahfî ve mûstehlek olduğundan mevcut değil idi.* Yani gizli ve helakta olduğundan, helak derken kırılmış dökülmüş manasına değildir, müstehlek, onun içinde gizli yani o olmadan bir şey yapamıyor demektir. Bu durumda olduğundan madum idi yani onun ademinde idi batınında idi. Yani görünmüyordu.

İmdi şahs-ı mi'mârın mevcûd olan vücûdu, mevcut olmayan olan nisbetinden müteessir olup, yani tesir alıp tesir de iki türlüdür, bir üzüntü tesiri bir de sevinç tesiri vardır. İnsan ikisinden de müessir oluyor. Müessir dediğimiz zaman biz sadece üzüntüyü düşünüyoruz, halbuki bu sadece üzüntü değil her türlü şekilde tesir alıyor. Mesela birisi geliyor arkasını sıvazlıyor, sen ne güzel insansın o orada kabarmaya başlıyor, ben iyiymişim diye tesir alıyor. Sen ne biçim ahlaksız, utanmazsın dediği zaman da yine tesir alıyor bu sefer öfke ile kabarıyor vay bunu sen bana nasıl söylersin diyor.

“Ceal”i tarif ederken demişler ki; müessirin eserdeki tesiridir. Tesir edicinin eserdeki tesiridir, tesir her türlü oluyor, eline bıçkıyı alıp kesen kişi ona tesir ediyor, müessir oluyor. Bunun gibi mimarın orada müessir olması yani tesir haline girmesi hoşlanması bakımındandır. Mesela bir mimar ressam güzel bir resim çizer, o bu çok güzel oldu der, ondan tesir alır, müessir olur hoşlanması yönüyle müessir olur. Sonra başka bir iş yapar, yanlış iş yaptım keşke bunu yapmasaydım gibi ondan da müessir olur.

O mi'mâriyyet sıfat ve nisbetine vücûd i'tâsına teveccüh etti. Yani o mimariyet sıfatı ve nisbeti vücud vermeye teveccüh etti. Yani o mimar o düşündüğü projeye vücut vermeye niyet etti. *Şu halde "eser", evvelâ mevcut olmayan yani ademde olan bir süliyet bir şekil nisbet için, mevcûd olan mi'marda zahir oldu;* yani adem mevcut değil ama o adem mevcut olanda meydana geldi. *sonra o nisbet-i mevcut olmayanın "Beni izhâr et" diye isti'dâd lisanı ile vâki' olan hükmü ve talebi hasebiyle mi'mârın vücûdu için sabit oldu.* Yani mimarın vücudu için o eser sabit oldu. Bir bakıma kendini göstermek için.

Binâenaleyh eser, mi'mârın vücûdunda müessir olan onun ilmindeki binanın mevcut olmayanın sureti için vâki'dir. Yoksa mi'mârın vücûdu için vâki' değildir. Yani eser mimarın vücudu için meydana gelmiş değildir. O mimarın vücudunda madum olan o nisbetin zuhuru için eser meydana gelmiştir. *Mi'mârın şahsi vücûduna lâzım olan şey, onun zihninde peyda olan bina suretinin kâbiliyyetine göre, o binayı hâriçte inşâ etmektir.*

Bu ilim, gayet garîb ve pek nâdir bir mes'eledir; garip dediği zavallı manasına olan bir gariplik değildir, ilgileneni az olduğundan gariptir, talebi az olduğundan gariptir, neden garip neden talebi azdır, çünkü mücadele gereklidir, yani bu ilmi idrak edip anlayabilmek için hevaiyetten, nefsaniyetten, hayalden her şeyden soyunmak gereklidir. Yani tam bir mücahede, müşahede ve şehadet gereklidir. Onun için her kişinin işi değil er kişinin işidir. Gerçekten her birerlerimiz burada pek çok şeyi terk ederek burada bulunuyoruz.

Kimimiz uzun yollardan geliyoruz, kimimiz bazı zevklerini terk ederek geliyor, bazı kolaylıkları zevkleri terk ediyoruz, nefsimizi bağlıyoruz, başından boynundan getiriyoruz kendimizle birlikte bir yerde hapsediyoruz ve onun peşinden koşmuyoruz, nefis mücadelesi yapıyoruz, garip olması onun içindir. Birçok sohbetler vardır bu sohbetler nefsi besler, emmareliği yönüyle olmasa bile benliği yönüyle nefsi besler. İşte sen şunu yaptın, bunu yaptın, bu kadar çok zikir çektin, sen ne mübarek insansın gibilerde bunlar hep nefsani olan şeylerdir. Belki biraz fazla gibi olacak ama bir bakıma zikirlerin bile arka planında nefis vardır. Yani genel toplu zikirlerin hele orada bağırmalar çağırmalar yok mu onlar gene tamamen kişinin nefsi şeyleridir de farkında olmazlar.

İşte ilm-i ilahi bütün bunları ortadan kaldırdığından kişi Hakk ile baş başa kendi ile baş başa kaldığından nefsi devreden çıkardığından garip kalır, bu tür insanlar da bu tür malumat bilgiler de zaten nadirdir, her yerde bulunmaz. Şeriat mertebesine bakıldığı zaman insanlar çoktur yani İslam'ın şeriat mertebesi düzeyinden çoktur, tarikat düzeyinde biraz azalır, hakikat düzeyinde daha da azalır, marifet düzeyinde iyice azalır.

Hakikat ve marifete göre tarikat düzeyi çok kalabalıktır. Şöyle düşünelim; bir dağcı grubu dağa tırmanmaya çalışıyorlar, dağa tırmandıkça zirveye çıkan üç beş kişi kalır. Kırk beş, elli, yüz kişi o dağa doğru yürürler ama kimisi üç Km de kimisi beş Km de kimisi soğuktu, kimisi ayağım kaydı, kimisi tansiyonum yükseldi gibi hepsi gittiği yere kadar gider, tabi bunlar biri birine göre ileride ve geride iseler de hepsi kendi kabiliyetleri kadar gitmişlerdir, sadece seyir edilecektir, neden geride kaldı, neden ileri gitti denmemesi gerekir, gücümüzü ne kadar kullanabilirsek, o zirveye doğru ne kadar yükselebilirsek o kadar yükselmemiz olacaktır. Ruhani ve manevi yükselmemiz olacaktır.

Ve mevcut olmayanın, madumun mevcûdda te'sîri mes'elesini hakîkatiyle anlayan, ancak evham sahipleridir; buradaki evham hayali ve nefsi manada değildir buradaki evham kelimesi. Bu evham, vehim çok geniş bir sahadır, hayali ve nefs-i emarenin vehmi, korkutucu hayaller

kurucusu değildir, bu tefekkür yönüyle olan evhamdır. Evham sahipleridir. Evham dendiği zaman biz şartlanmış olarak insanı kötüye, ümitsizliğe götüren vehmi aslı olmayan şeyler diye düşünürüz ama bu hakikatte bu şeyde tefekkürün genişliği manasınadır.

Zîrâ bir emr-i ademîden ibaret olan vehm, onların mevcûd olan vücûdlarında te'sîr ederek, hadd-i zâtında madum olan bir takım vehmi şeyleri, kuvve-i hayâliyyelerinde îcâd ederler; ve bu îcad ettikleri vehmiyye suretlerinden nefsleri, pek ziyâde müteessir olur. Meselâ çocukları, umacı geliyor, diye korkuturlar. Çocuk, vücûdunu hiç görmediği bir sûret-i muhavvileyi yani korkutucu sureti kuvve-i hayâliyyesinde îcâd edip, bu sûret-i vehmiyyeden korkar. Ve keza pek çok kimseler, gece tenhâ bir hanede kalamazlar.

Hâne derûnunda ferd-i âferîde olmadığı kendilerine ma'lüm iken vehimlerinde îcâd ettikleri suver-i muhavvifeden yani korkutucu suretlerden *müteesir olurlar. Ve ba'zı kimseler asla vücûdlarında hastalıktan eser olmadığı halde, kendilerinde bir maraz-ı vehmî îcâd ederler; ve bundan halâs olamadıkları takdirde, vücûdları müteesir olup helak olurlar, işte mevcut olmayanın, madumun mevcûdda te'sîri budur. Ve bu ilim, evham sahiblerinin indinde zevkan hâsıl olur. Velâkln kendisinde vehm te'sîri olmayan kimseler, bu mevcut olmayanın mevcûdda te'siri mes'elesinin ne keyfiyyetle vâki' olduğunu hakîkaten ve zevkan bilemezler.*

O kimseler bu mes'eleden uzaktır. Ve her bir insanın hayâl kuvvetinde, vücûdu olmayan şeyi, halk ettiğine dâir olan bahis Fass-i ishâkî'de mürur ettiğinden oraya müracaat olunsun. Cennet örtü manasınadır, yani yeşillikler ile örtülmüş o kadar koyu bir örtü ki yukarıdan bakıldığında toprak bu yeşil örtüden görülmüyor. Uçaktan bakıldığında bulut içinden geçerken bembeyaz bir örtü vardır toprak görülmez. İşte o bulutlar cennet hükmündedir. Yani toprağın perdesi hükmündedir. Ağaçlık ormanlık bir yere gidersiniz biraz tepeden bakarsınız, ağaçların dallarından toprak görülmez işte cennet bu demektir, yani yeşilliklerin zemini toprağı örtmesidir.

Yani perdelemesidir, cennetin lügat karşılığı budur. İşte Cenab-ı Hakkın esma-i ilahiyesi bizim beden toprağımızı örtmüşse biz cennet ehliyiz, Zat cenneti ehliyiz, eğer bu beden toprağını nefsimiz örtmüşse biz nefs-i emarenin askerleriyiz. İşte vasi olan örten ne ise kişi onun hükmündedir. Nasıl bir yakını rahmetlik olduğu zaman o vasi oluyor o üzüntü onu kaplayıveriyor, o onun perdesi hükmüne geçiyor. Yahut bir şeyden seviniyor, bunların ikisi de beşeriyet hali ikisi de o hükmün altına girmiş olur.

7.Paragraf:

Şiir: İmdi Allah'ın rahmeti ekvânda sâridir; zevatta ve a'yânda carîdir (7).

Ya'nî rahmet-i rahmâniyye, yani rahmani rahmet *Ahadiyetin zatında mahfi, gizli olan Hakkın nisbetlerini* yani O'na mensub olan özellikleri ilim mertebesinde *ızhâr ettiği ve hâriçte hadis olan a'yân-ı kevniyye ise ilim mertebesinde peyda olan a'yân-ı sabitenin suretleri bulunduğu cihetle bu Rahman'ın rahmeti kevnde, bütün bu alemde sârî, tesirli oldu. Başka bir tabirle îcâd, hüviyyet-i ilâhiyyenin kesif olan kevni suretlerde ihtifasıdır,* yani gizlenmesidir. Latif buharın, buzda saklanması, gizlenmesi gibi.

Ve eşya ancak rahmet-i rahmâniyye ile mevcûd oldu. Yani Rahmanın rahmeti ile mevcut oldu. *Ve rahmet, her ne kadar mertebe-i vâhidiyyette bu hüviyyetin gayri ise de, vücûd-i Hakk'ın niseb-i ademiyyesinden bir nisbetler olduğu için, yani Hakkın vücudunun gizli olan nisbetlerinden bir nisbet olduğu için mertebe-i ahadiyyette onun aynıdır. Binâenaleyh rahmet-i ilâhiyye, zevatta, ya'nî yok olan gizli olan nisbetlerin şey'iyyetlerinde ve bu nisbetlerin suretleri olan a'yânda, yâ'nî a'yân-ı sabitede, carîdir; ve halkıyyenin kesif suretleri de hüviyyet-i ilâhiyyenin ihtifâsı, meydana gelmesi hasebiyle de cemî'-i ekvânda sâridir.* Yani bütün alemde geçerlidir rahmet-i rahmaniye.

8.Paragraf:

Rahmet-i müslânın mertebesi, şuhüddan bilindiği vakit, efkâr üzerine âlîdir (8).

Mîmin zammı ile yani "mim" harfinin ötre ile okunması yönüyle "müsla". "efdal"in müennesi olan yani çok fazıl kelimesinin karşılığı müennesi olan "fudlâ" ma'nâsına gelir. Ya'nî pek ziyâde artkın ve taşkın olan rahmetin mertebesi, şuhûd tarikiyle ma'lûm olduğu zaman yani Cenab-ı Hakkın sonsuz taşkın olan rahmetin mertebesi şuhud tarikiyle malum olduğu zaman yani müşahede ile ancak anlaşıldığı zaman, tabi ki gerçekten bütün bu aleme bakıldığı zaman Cenab-ı Hakkın o kadar sonsuz büyük rahmetleri vardır ki bunları ancak müşahede ile anlamak mümkündür.

Bahçemiz olsa da on tane fıskiye çıkarsak suyu da bizden her şeyiyle bizden, o fıskiyeleri hiç arkası kesilmeden beslemek zorunda olsak gece gündüz yüzlerce, binlerce sene ne kadar aciz kalırız değil mi, nihayet o gene de Allah'ın suyudur, Cenab-ı Hakk her an her zerrede bu saltanatını sürdürmektedir. Yani bu rahmetini ortaya getirmektedir. Her birerlerimizde ve her birer mevcudatta bu suyu hep biz verdiğimizi düşünelim, bütün varlıkta bu ilahi tecelli ruhani, nurani, rahmani olarak her varlıkta sonsuz kesilmeden arkası devam etmektedir. İşte şuhut tarikiyle malum olduğunda rahmet-i ilahiyenin sari ve cari olduğu bütün alemlerde, fikirlerin idrâkinden âlî olur; yani *fikirle düşünmekten daha yüce olur bu anlayış, ve o rahmeti fikirler idrâk edemez.*

Yani Allah'ın bu sonsuz rahmetini fikirler idrak edemez*, zîrâ şuhûdda ikilik kalkar ve şuhüd ve şâhid ve meşhûd şey'-i vâhid olur;* müşahedede ikilik kalkar, kişi bir şeyi gördüğü zaman artık burada bir başkasının nakliyle veya vasıtayla anlaşılan bir şeye gerek kalmaz. Vasıtaya gerek kalmaz. Şuhut, şahit ve meşhut tek şey olur. Yani gören, görülen ve görmek tek şey olur.

Binâenaleyh fikrin orada medhali bulunmaz. Yani artık buraya fikir gerekmez. Yani bir şeyi görmüşsen bunun üzerine fikretmene gerek yoktur, görmüşsen görmüşsündür, o zaman gören görülen ve görüş tek şey olmuş olur, fikir ise ikilik gerektirir. Düşünce iki şey arasında olur, kıyas yapmakla olur. *Halbuki fikir, perdedir; ikilik olan mahalde fikir geçerlidir.*

9.Paragraf

İmdi rahmetin zikrettiği her bir kimse, muhakkak saîd oldu; ve halbuki vücûdda rahmetin zikrettiği kimseden gayri yoktur. Ve rahmetin eşyayı zikri, onların icadının aynıdır. Ey dostum, ashâb-ı belâdan gördüğün şey ile ve onunla kâim olan kimseden nakıs kılınmayan âlâm-ı âhiretten o mü'min olduğun şey ile, bizim zikrettiğimiz şeyin idrâkinden hicaba düşme! (9).

Ya'nî umumi Zat'ı rahmetin, kendi varlığı içerisine aldığı her bir kimse saâdet-i vücûd ile saîd oldu; ve halbuki vücûda gelen her bir kimse, elbette rahmetin zikrettiği ve taht-ı hîtasına almış olduğu kimsedir. Ve rahmetin eşyayı zikretmesi, îcâd etmesinin aynıdır. Zîrâ eşya, nefes-i rahmaninin onları tenfisinden evvel şey-i mezkûr değil idi; yani eşya nefes-i rahmani onlara nefh edilmeden evvel zikredilen bir şey değildi. Yani eşya batında vardı, ademde var idi ama zuhura çıkmadığı için bilinen bir şey değildi. Hani هَلْ اَتَى عَلَى الاِنْسَانِ حِينٌ مِنَ الدَّهْرِ لَمْ يَكُنْ شَيْئًا مَذْكُورًا "insan üzerinden bir zaman geçmedi mi ki o bilinen bir şey değildi" 76/1 ayetinde bahis eder. Onun gibi, yani insanın programı vardı ama zuhura çıkmadığı için bilinmiyordu. İşte bilinmek zuhura çıkmakla olur.

Binâenaleyh rahmetin onları zikri ayn-ı îcâddır. Böyle olunca her mevcûd olan şey, rahmet-i vücûd ile rahmete kavuşmuş olur. Yani rahmetin vücudu ile rahmet edilmiş olur. Yani bu alemde eksi veya artı ne tür yani isteyniyet üzere düşünüldüğünde iyi ve kötü olarak düşünüldüğünde ne tür şey varsa hepsine rahmet olunmuştur.

Şu halde dünyâda erbâb-ı ni'met ve belâya sahib ve âhirette ashâb-ı naîm ve azâb ehli bu rahmet-i vücûd ile merhûmiyette dâhildirler. Yani rahmetin vücudu ile rahmetlenmiş olur. Yani zahirde hiç bahsedilmeyen hiç bilinmeyen güya hiçbir hukuku yok gibi olan mevzular ama ne kadar geniş ne kadar güzel. Şu halde dünyada nimet erbabı ve bela ashabı yani nimet ve bela ehline de rahmet edilmiş olur, azab ve nimet ehli bu rahmet-i vücud ile merhumiyete dahildirler. Onlar dahi vücud ile rahmet edilmişlerdir. Biz azab ve rahmet diye ayırdığımız iki şey göreceli olarak bu alemde olmakta, azab dahi bir rahmettir. Eğer o rahmet olmasaydı o azab ve kötülük denilen şey de ortaya çıkmazdı.

Zîrâ nefes-i rahmânî ile ketm-i ademden vücûda sahasına gelmişlerdir. Rahmani nefes ile adem gizliliğinden vücud sahasına gelmişlerdir. İşte bir şeyin vücuda gelmesi ona rahmetin ta kendisidir. Eğer o vücuda gelmemiş olsaydı o kendisinde azab veya rahmet olunan şey bilinmeyecekti. İşte onun vücuda gelmesi rahmetin ta kendisidir.

Cenâb-ı Şeyh (r.a.) her mevcudun rahmete kavuşmuş (merhum) olduğu ifadesine vâki' olacak i'tirâzı def için buyururlar ki: yani her mevcuda rahmet edilmiş olduğu yani ister iman ehli veya değil hepsine rahmet edilmiştir, sözüne vaki olacak itirazı o zaman karşılamak için buyururlar ki; *Ey dostum, seni dünyâda ashâb-ı belâda müşahede ettiğin bir takım elemler perdelemesin ve sen şimdi dünyâda bulunduğun halde, îmân ettiğin âhiret aleminden perdelenme; ve âlâm-ı âhiret öyle bir şeydir ki, vücûdu ile kâim olduğu kimseden noksan kılınmaz.*

İşte sen bu elemlerin dünyâdakilerini görüp ve âhirettekilerine de îman edip "Rahmet nasıl umûmî olur ki,

dünyâda belâ ehli ve âhirette dahi azâb ehli, zahmet içindedir?" deme! Zîrâ yukarıda bâlâda zikrolunduğu üzere rahmetin genişliğinde eşya hakkında husûsî bir garazın husulü yani orada özel bir düşünce yoktur ve onların tab'ına mülayim gelen şey mu'teber değildir.

Rahmet-i ilâhiyye, gerek tab'a mülayim gelsin ve gerek gelmesin katıksız vücûd-bahş olduğu için her şeye şâmil olur. Yani isterse hoşuna gitsin isterse gitmesin ama mutlak bir vücud bahşettiği için rahmettir. Yani ister azab şeklinde gözüksün ister rahmet şeklinde gözüksün vücud bahşettiği için azab olana da eziyet olana da vücud bahşettiği için rahmettir.

10.Paragraf:

Evvelâ malûm olsun kî, muhakkak rahmet, ancak îcâdda umûmîdir. Binâenaleyh âlâma rahmetîyle alamı îcâd etti. Ba'dehû bil ki, muhakkak rahmet için "eser" iki vechiledir. Biri bizzat eserdir; ve o da O'nun her ayn-ı mevcudu icadıdır. Ve garaza ve adem-i garaza ve gayr-i mülayime nazar etmez; zîrâ vücûdu kabul eden her mevcudun "ayn"ına nazırdır. Belki onun aynının sübûtunda nazar eder. Bunun için i'tikâdâtta mahlûk olan Hakk'ı uyûn-i sabitede ayn-ı sabite gördü. İmdi Hakk'ın kendi nefsine rahmeti îcâd iledir; ve işte bundan dolayı biz "Tahkîkan i'tikâdâtta mahlûk olan Hak, merhûmînin icadına taallukda kendi nefsine rahmetinden sonra, merhum olan şeyin evvelidir" dedik (10).

Ya'nî rahmet, umumi surette a'yân-ı sabiteyi ve ayan-ı sabite de a'yân-ı hâriceyi îcâd etmiştir; ayan-ı sabite batındaki programı, ayan-ı harice de harice çıkanlar dışarıda olanlar ve elem dahi a'yândan birisidir. Yani üzüntü elem dahi ayan-ı sabitelerin bir zuhurudur, *o da ayandan birisidir.* Yani Hakkın esmalarından zuhurlarından birisidir.

Binâenaleyh Hak elemlere rahmet edip onları îcâd eyledi. Bakın elemi icat etmesi ona rahmetinden dolayıdır. İnsanlara rahmetinden dolayı ayrıca. Hem elemin kendisine hem Cenab-ı Hakk elemin kendisine rahmet etti zuhura çıkardı, elem de insanlara rahmet oldu. Eğer elem olmasaydı bizler günlerimizin kıymetini bilemezdik. Elemli geçen günler mi daha çok yoksa daha rahat daha huzurla geçen günler mi daha çoktur. Genelde rahat geçen zamanlarımız daha çoktur. Elemli günler ömrümüzün çok az kısmını tutar. İşte o elemli devrelerimiz olmasa o güzel günlerimizin kıymetini bilemeyiz.

İşte o yüzden elem de bize rahmettir, elemin ayrıca elem olarak varlığı oluşması eleme rahmettir. Elem hadisesi bizlere rahmet ona vücut vermesi de Cenab-ı Hakkın eleme vücut vermesi ayan-ı sabiteden, ademden zuhura çıkarması da eleme rahmettir. Yani bütün alem rahmete gark olmuştur denildiğinde peki elem acı da rahmet midir, gelecek bir soruya cevaben bunlar verilmektedir. *Bu böylece ma'lûm olduktan sonra,* yani bu hakikat *böylece bilindikten sonra şunu da bil ki, rahmetin alemdeki te'sîri iki vech ile olur.*

Birisi bizzat te'sîridir. Bizzat te'siri bir garaz-ı husûsîye ve gayr-i mülayime nazar etmeksizin, yani hususi bir istek ve herhangi bir şekilde değil bizzat tesiri vardır, *rahmetin her ayn-ı mevcudu îcâd etmesidir; zîrâ her mevcûd isti'dâdına göre vücûdunu Hak'tan nasıl kabul etti ise,* her mevcut istidadına göre vücudunu Haktan taleb etti ve bu talebini de kabul etti hiçbir varlığa zorla bir şey yaptırılamadı ayan-ı sabitedeki programı ve talebi ne ise onu istedi ve öyle zuhur etti. *Rahmet Haktan nasıl kabul etti ise rahmet o mevcudun "ayn"ına nazar eder. Belki rahmet, herhangi bir mevcudun aynının sabit oluşunda, o mevcuda nazar eder. "KABLE" ibâresindeki kelimesi Bosnevî ve Ya'küb Han şerhlerinde bâ'nın kesri ile, mâzî sîgasıdır, denilmiş ve "kabul etti" ma'nâsı verilmiştir.*

Te'vîlü'l-Muhkem ve Bâlî Efendi şerhlerinde bâ'nın sükûnuyla yani cezim ile *"evvel" ma'nâsi verilip, mâzî sîgası değildir, denilmiştir. Bu şerhte dahi mâzî ma'nâsı isti'mâl edilmiştir.* Yani geçmişte bir fiil kullanılmıştır. *"Evvel"*

ma'nâsına göre ibarenin tercümesi şöyle olur: "Zîrâ rahmet, onun vücûdundan evvel, her bir mevcudun "ayn"ına nazırdır; belki ona aynının sübûtu hâlinde nazar eder". Evvelki ma'nâya göre zamirsiz olarak getirilmiştir. İkinci ma'nâda zamir ile isti'mâl olunmuştur. Maahâza her iki surette de murâd rahmetin her bir mevcudun ilm-i ilâhîde aynının sübûtu hâline nazar ettiğini beyândan ibarettir.

İşte rahmet ilm-i ilâhîde sabit olan "ayan"a ayan-ı sabiteye nazar ederek îcâd ettiği için, akâyid-i mukayyede kayıtlanmış kaide ashabının i'tikâdlarında yani kendilerince kayıtlanmış olan o insanların itikadlarında *hayâlen mahlûk olan Hakk'ı* yani her birerlerimiz kendimiz Hakk’a bir vasıf bir siluet, bir suret vermek suretiyle hayalen Hakk’ı mahluk etmiş olduk. Yani kendi Hakk’ımızı biz halk etmiş olduk. Kendimize ait olan Hakk’ı halk etmiş olduk. Mahluk olan Hakk’ı onların uyun-u sabitelerinde ayan-ı sabite gördü. *Onların uyûn-ı sabitelerinde, ayn-ı sabite gördü; zîrâ her bir kimsenin ayn-ı sabitesinin kuvvetinde her ne mevcûd ise, o kimse herhangi bir zuhur halinde bulunursa bulunsun, hissen ve hayâlen, o haller zuhur eder.* Yani kişi kendi hayalinde ne kurmuş ise hissen ve fiilen orada zuhur eder.

İmdi a'yân-ı sabite rahmet-i zâtiyye ile rahmetlenmiş olunca, onların halleri dahi rahmet edilmiş olur. Ve Hakka itikat etmek ise itikat ehlinin a'yân-ı sabiteleri hallerinden bir haldir. Binâenaleyh rahmet, a'yân-ı sabitenin îcâdı suretiyle kendi nefsine rahmet etmekle, hayalde mahlûk olan Hakk'a rahmet etti. Yani hayalde Hakk’ı üretmiş oldu. *Ve âlemde ne kadar insan mevcûd ise Hak hakkında her birinin birer kendilerine mahsus itikatları vardır ki, birinin itikadı diğerinin i'tikâdına benzemez; ve bu i'tikâdât şuûnat-ı ilâhiyyeden birer şe'ndir.*

Bu şuûnât ise îcâd ile zahir olur. Binâenaleyh Hakk'ın şuunat zuhuru îcâd ile olduğu için, rahmet bu îcâd ile kendi nefsine rahmet eder. İşte bundan dolayı i'tikâdâtta mahlûk olan Hak, merhum olan a'yân-ı sabitenin îcâdına taalluk suretiyle rahmetin kendi nefsine rahmetinden sonra, merhum olan şeyin evvelidir. Yani rahmet ayan-ı sabiteyi icat suretiyle evvela kendi nefsine rahmet etti. Yani rahmet

ayan-ı sabiteyi icat suretiyle evvela kendi nefsine rahmet etti, *ondan sonra da ayan-ı sabitenin bir hali olan Hakk'ı mahluka rahmet etti.*

11.Paragraf:

Ve rahmet için, suâl sebebiyle, eser-i dîğer vardır. İmdi mahcûb olanlar, i'tikâdlarında olan Hak'tan kendilerine rahmet etmesini taleb ederler. Ve ehl-i keşf ise, Allah'ın rahmetini, kendileri ile kâim olmasını taleb ederler. Binâenaleyh onlar, rahmeti "Allah" ismiyle suâl ederler. Böyle olunca "Ya Allah Er Rahman" derler; ve rahmetin onlarla kıyamından gayrı, onlara rahmet etmez. Şu halde onlar için hüküm vardır. Zîrâ hüküm ancak hakikatte bir mahal ile kâim olan ma'nâ için sabittir. İmdi o, hakikat üzere rahimdir. Böyle olunca Allah Teala inayet olunmuş olan kullarına ancak rahmetle rahmet eder. Binâenaleyh rahmet onlarla kâim oldukda, onlar onun hükmünü zevkan bulurlar. Şu halde rahmetin zikrettiği kimse muhakkak rahmet olundu (11).

Bâlâda rahmetin iki vecihle te'sîri olduğu ve bir vechin bizzat olan te'sîri bulunduğu zikr ve îzah olunmuş idi. Şimdi de ikinci vecih te'sîri beyan buyrulur; Rahmetin eser-i dîğeri taleb cihetindendir. Yani isteme cihetindendir. *Halin hakikatinden perdeli olan kimseler,* yani gerçeklerden perdeli olan kimseler kendi hayallerinde halk edip i'tikâd eyledikleri Hak'tan kendilerine rahmet etmesini taleb ederler. *Genelde olan hadise budur zaten.* Bu alemde ne kadar insan varsa o kadar Hak anlayışı vardır bu alemde.

İşte perdeli olan kimseler kendi hayallerinde halk edip ve ona itikad ettikleri yani ona yöneldikleri ona inandıkları Hakk'tan kendilerine rahmet taleb ederler. İlk yapıldığında farkında olmadan bu yöne yönelmekteler. Yani kendi hayalinde kurgulamış olduğu bir Allah anlayışı vardır, genelde bu da tenzihi anlayıştır, yani ötelerde olan bir Allah

anlayışıdır, işte bu kulun kendi itikadıdır. Ancak Cenab-ı Hakk *"ben kulumun zannına göreyim"* demesi itibariyle de ve kul da zaten Hakk'ın varlığında mevcut olduğundan dolayısıyla bu itikadların hepsi de Hakk'ın varlığı ile varlığında var olmuş olur, ama hayali yönden, hakikati yönünden olmamış olur. Kendi hayallerinde halk edip itikat eyledikleri Haktan kendilerine Rahmet etmesini taleb ederler. *Halbuki rahmet evvelki cümlenin şerhinde izah olunduğu vechile hayalde mahluk olan Hakk'a rahmet etmiş idi.*

Binâenaleyh perde ehli, rahmet muhtac olan mahluk olan Hakk'tan, rahmet taleb ederler; Mahluk olan Hakk ne demektir, kendi hayallerinde halk ettikleri Hakk'tan rahmet taleb ederler. Yani bir Hakk-ı mutlak bir de Hakk-ı hayali, Hakk-ı mukayyed vardır. İşte hayali ve kayıtlı olan Hakk kulun halk ettiği Hakk olmuş oluyor. Perde ehli rahmete muhtaç olandan rahmet talep etmiş oluyor *ve cennete olan rağbetlerinden ve cehennemden korkmalarından dolayı, günahlarının afv ve mağfiret olunmasını Hakk-ı mukayyedden isterler*. Kayıtlı Hakk'tan Cennet talep etmeleri veya Cehennemden uzaklaşma talebini isterler.

Keşf ehli ise böyle değildir. Onlar rahmetin kendileriyle kâim olmasını ilâh-ı mukayyedden değil, ilâh-ı mutlaktan suâl ederler. Ve bu suâllerini ismullah ile ederler de, "Yâ Allah bize rahmet et!" derler; yani Allah ismi ile taleb ederler*, zirâ onlar Hak hakkında i'tikad-ı mahsûs sahibi değildirler.* Yani onlar Hakk hakkında itikad-ı mahsus tahsis etmiş değillerdir. Yani tek yönlü bir itikad sahibi değillerdir. İtikadlarında tahsis yapmazlar, bütün cami olan Allah ismiyle var olan Hakktan rahmet isterler.

Bütün kayıtlanmış halkta bütün alemde Mutlak olan Hakk'ı müşahede ederler; ve ilâh-ı mutlak ancak rahmetin onlar ile kıyamı suretiyle rahmet eder. Yani onlara kendi varlıklarından rahmet eder. *Ve bu surette rahmet kayıtlı ilahiyeden değil, mutlak hazret-i ilahiyeden onlar ile kâim olur. Binâenaleyh rahmetle kâim olan ehl-i keşf için onlar üzerine hüküm sabittir.*

Burada hayali mutlak, hayali mukayyet diye bir mevzu giriyor araya kişiler kendi hayallerinde Hakk'ı mukayyetten istekte bulunuyorlar tenzih üzere yani Hakk'ı kendilerinden ayrı görüp başka bir varlıktan kendilerine menfaat temini için rahmet istiyorlar. Hakk ehli ise bu rahmeti zaten kendi varlığında buluyor. Yani Hakk'ın varlığı Zat'i olarak o mahalde tecelli ettiğinden rahmeti zatlarında buluyorlar.

Çünkü herhangi bir sıfat ile kâim olan bir mahal o sıfatın hükmündedir; zîrâ hüküm ancak hakikatte bir mahal ile kâim bulunan ma'nâ için sabittir. Meselâ suver-i âlemden her bir suret, bir ism-i ilâhînin mazharıdır; ve o ismin hükmü onun mahall-i tecellîsi olan o suret ile kâimdir; kitap isminin hükmü bu kitabın sureti ile meydana gelmektedir, onunla kaimdir onunla yaşamaktır *ve o suret o ismin hükmü tahtındadır.*

Bu suret bozulduktan sonra mahal kalmayacağı cihetle o ismin hükmü o suretten zail olur. Şimdi şu kağıt yırtıldı gitti, bu yırtılıp gittiği zaman kağıt ismi de ortadan kalkmış olmaktadır. Yani isim suretle var olmaktadır. Bu suret bozulduktan sonra yani şu kağıt sureti yahut kitap sureti bozulduktan sonra mahal kalmayacağı yani ismin zuhuruna mahal yer olamayacağı cihetle o ismin hükmü o suretten zail olmuş olur, kalkmış olur, uzaklaşmış olur. Ama aynı isim başka bir kitapta hayatiyetini sürdürmüş olur. Kitap dendiği zaman dünyada bir tek kitap anlaşılmaz. Ama kitap eskidiği zaman ama kitabın ismi hükmü kalkmış olur.

İmdi hakikatte "rahim" olan ancak ma'nâdır; gizli olan, özde olan, ve her ne kadar rahmetle kâim bulunan mahalle rahim denilmiş olsa bile, rahim o mahalle hâkim olan ma'nâyı rahmettir. Yani rahim o mahale hakim olan rahmetin manasıdır. *Böyle olunca Allah Teâlâ hazretleri inâyet-i ezeliyye sahibi olan keşf ehli kullarına, rahmetin onlar ile kıyamı suretiyle, ancak rahmet ile rahmet eder; ve rahmet onlar ile kâim oldukda rahmetin hükmünü kendi nefislerinde zevkan müşahede ederler.*

Çünkü bir mahall-i müdrik, kendi vücûdunda olan bir hâli ve o hâlin kendi vücûdunda hâkim olduğunu zevkan bilir. Ve

rahmetin kendisine mahal ittihâzı suretiyle zikrettiği kimse muhakkak rahmet olunan kimsedir. Bu ma'nâ sîga-i mechûl ile olduğuna göredir. Sîğa-i ma'lûm ile olduğuna göre ma'nâ: "Rahmet-i rahîmîyyenîn mahal ittihâz etmek suretiyle zikrettiği kimse, muhakkak irşada ehil olduğundan gayra rahmet eder."

12.Paragraf:

Ve ism-i fail rahîm ve râhimdir; ve hüküm halk ile muttasıf olmaz; zîrâ o bir emirdir ki, maânî kendi zevatı için onu îcâb eder. İmdi ahvâl mevcûd değildir; ma'dûm da değildir. Ya'nî ahval için vücüdda "ayn" yoktur; zîrâ onlar nisbettir; ve ahvâl hükümde ma'dûm dahi değildir. Çünkü kendisiyle ilim kâim olan kimse "âlim" tesmiye olunur. O ise hâldir. Binâenaleyh âlim ilm ile mevsûf olan bir zâttır. O zâtın "ayn"ı değildir; ilmin dahi "ayn"ı değildir. Halbuki vâkı' de ilimden ve kendisiyle ilim kâim bulunan zâttan gayrı yoktur; ve onun âlim oluşu bu ma'nâ ile ittisâfı sebebiyle bu zât için haldir. Böyle olunca ona "ilm"in nisbeti hadis oldu; binâenaleyh ona "âlim" denildi (12).

Ya'nî rahîm ve râhim ism-i fail ise de, bunda hâkim olan rahmettir; yani Rahîm rahmet edici manasınadır, ve rahmetle mevsuf olan zâta rahmet izafe olunursa "rahîm" ve "râhim" tesmiye olunur; rahmet ettiği halde rahîm olarak ifade edilmektedir ve hükm-i rahmet mahlûkıyyetle vasıflı değildir, Rahmet Allamet” diye vücut almış bir şey yoktur bu alemde. *Çünkü hâriçte onun vücûd-ı aynîsi yoktur, belki bir emr-i ma'nevîdir; yani ancak zihinde ma'kûl ve ma'lûmdur.* Yani zihinde akledilir zihinde bilinir. *Maânî kendi zâtları için bu hükümleri iktizâ eder.* Yani mana kendi zatları için hükümler kendisinde olur.

Bir insan cehennem ehli bile olsa rahmet edilmiştir çünkü bir bakıma dünyadaki zorluklardan kurtulmuştur. O yönüyle

merhumdur, diğer yönüyle Cenab-ı Hakk onun Zahir esmasından Batın esmasına intikal ettirdiğinde de yine merhum (rahmet edilmiş)tir. Yani bir başka ismin kapsamına gönderilmiştir ki bu da bir rahmettir. Genel baktığımız zaman böyle ama özel baktığımız zaman Cennet ehli merhumdur, cehennem ehli rahmet edilmiş olmaz. Ona gazab edilmiş olur, neticesi cehennem olduğu için.

Ve rahmet bâtın olduğu halde, onun hükmü vûcüd-i hâricide zahir olur; yani harici bir surette zahir olur *ve hüküm bir halden ibarettir. Haller ise mevcûd değildir; zîrâ işte vücûdu budur diye "ayn"en gösterilemez; ve ademde dahi değildir; zîrâ vücûd-i aynî üzerinde zahir olan bir eserdir. Çünkü kendisinde "ilim" nisbeti mevcûd olan kimseye "âlim" deriz; ve "ilim" dediğimiz nisbet ise, yani o hali vermek ise bir halden ibarettir. Binâenaleyh "âlim" denilince ilim vasıfı ile vasıflı olan bir zât anlaşılır.*

Bu hal, ya'nî onun âlim oluşu zâtın "ayn"ı değildir. Meselâ bir kimseye tahsîl-i ilim etmeksizin "âlim" denilmez. Halbuki tahsilden evvel onun zâtı mevcüddur, fakat henüz âlimiyyeti yoktur. Eğer "âlim" o kimsenin "zât'ının "ayn"i olsa, ona "âlim" denilmedigi bir zamanda, zâtının mevcûd olmaması lâzım gelir. Şu halde "âlim" onun zâtının "ayn"ı değildir. Âlim ilmin dahi "ayn"ı değildir; zîrâ bir kimsenin henüz ilim ile muttasıf olmadığı bir zamanda dahi "ilm" mefhûmu mevcüddur; yani kişi alim olmazdan evvel de ilimin varlığı vardır.

Ve bu ilim mevcûd olmakla beraber, o kimse henüz âlim değildir; *binâenaleyh "âlim" "ilm"in "ayn"ı değildir. Maahâzâ meydanda ancak "ilim" ve ilimle kâim bulunan zât vardır. Ve "âlim"in âlim oluşu, bu âlimiyyet ma'nâsıyla ittisâfı sebebiyle bu zât için hâldir; ve hâl ise hadistir. Binâenaleyh "âlim" olan kimseye "ilim" nisbeti hadis oldu; ve mademki o kimse, halden ibaret olan ilim ile muttasıf oldu, artık ona "âlim" denir.*

13.Paragraf:

Ve ale'l-hakîka rahmet, "râhim" tarafından bir nisbettir ve o hüküm için mûcibdir; böyle olunca o, rahmettir. Ve merhumda rahmeti îcâd eden, o rahmeti îcâd etmedi; tâ ki o merhuma rahmet ede. Ve ancak rahmet kendisi ile kâim olan kimseye, o rahmetle rahim olmak için, rahmeti îcâd eyledi (13).

Ya'nî hakikatte rahmet "râhim"in nisbetleri cümlesinden bir nisbettir; ve bu "rahmet" nisbeti, sahibi üzerine hükmü mûcibdir; ya'nî bu nisbet-i rahmet, "Rahmet et!" diye rahim üzerine hükmeder; zîrâ rahim bu rahmet sebebiyle rahimdir. Ve onu "rahim" kılan bu "rahmet" nisbetidir. Binâenaleyh zât-i rahim üzerine hükmü mûcib olan nisbet, rahmettir. Ve merhum olan şeyde rahmeti icâd eden mûcid, bu rahmetle rahmet etmek için, o rahmeti îcâd etmedi. Belki bu merhum rahim gibi, onunla rahmet etmek için bu rahmeti îcâd etti.

Binâenaleyh evvelen mevcûd olmak i'tibâriyle rahmet-i rahmâniyye ile ve ba'de'l-vücüd hâline münâsib kemâle vusulü indinde dahi rahmet-i rahîmiyye ile merhum olan kimsede rahmetin îcâdı, bu iki rahmetle merhum olduktan sonra, diğerlerine rahim olmak içindir. Ve bu halde o kul Rabb'inin sıfatıyle mevsûf olup, kendileriyle rahmet kâim olan kimselere rahim olur.

Nitekim Hak bir kuluna sıfât-ı fiiliyyeden olan sıfat-ı kudreti i'tâ etmiş olsa, kudret sıfatını vermiş olsa ondan havârik-ı âdât ve envâ'-ı mu'cizât yani bir sürü harikalar ve türlü türlü mucizeler *ve kerâmâtlar meydana gelir.* Cenab-ı Hakk bir kuluna kudret sıfatını vermiş olsa ondan bir sürü harikalar adet üzere bir sürü mucizeler kerametler sadır olur. *Halbuki rahmet, kâffe-i sıfât-ı ilahiyyenin mebdeidir. Yani rahmet bütün ilahi sıfatların da kaynağıdır. Zîrâ onların ayanı rahmet sebebiyle mevcûd olur.* Yani her bir varlıktaki ayan-ı sabite oraya rahmet etmesi dolayısıyla mevcut olur.

14.Paragraf:

Ve Hak Sübhânehû hazretleri, havadis için mahal değildir. Böyle olunca kendisinde rahmetin îcâdı için mahal değildir; ve halbuki o, Râhim'dir. Ve Rahim, ancak onunla rahmetin kıyamı sebebiyle Rahim olur. İmdi sabit oldu kî O, rahmetin "ayn"ıdır (14).

Ya'nî Hak Sübhânehû ve Teâlâ hazretleri mahall-i havadis değildir; yani hadiselerin mahali değildir, *tâ ki rahmet, onun zâtı üzerine bir sıfat-ı zaide olarak hadis olsun. Binâenaleyh Hak kendi nefsinde rahmetin îcâdı için dahi mahal değildir. Halbuki Hak Teâlâ cemî'-i esma ve sıfât ve a'yân ve ekvana rahmet eder. Çünkü o Râhim'dir; ve Rahim ise, ancak kendisiyle rahmetin kıyamı sebebiyle Rahim olur; ve Hakk'ın rahmetiyle kıyamı kendi nisbet-i zâtiyyesiyle kıyamı demektir; ve nisbet ise zâtın aynıdır, gayrı değildir, îmdi sâbit oldu ki, Hak "rahmet'in aynıdır.*

15.Paragraf:

Ve bu emri sevk etmeyen ve onun için onda kadem olmayan kimse, Hak rahmetin aynıdır; yahut sıfatın aynıdır, demeğe cür'et etmedi. Hak sıfatın aynı değildir; gayrı da değildir, dedi. Bu böyle olunca sıfât-ı Hak onun indinde "lâ hiye hüve ve lâ hiye gayruhû" dur; zîrâ o kimse sıfat-ı Hakk'ın nefyine kadir değildir. Ve onu, O'nun aynı kılmağa da kadir değildir. İmdi bu ibareye udûl etti. Bu da ibare-i hasenedir. Ve onun gayrisi ondan emre ehaktır; ve işkâl için dahi erfa'dır. O dahi mevsufun zâtiyle kâim vücüd olduğu halde a'yân-i sıfatın nefyiyle olan kavildir. Ve ancak a'yân-ı sıfat, mevsûf ile onlar arasında ve onların a'yan-ı ma'külesî beyninde niseb ve izâfâttır (15).

Ya'nî rahmet onunla kâim olduğunu zevkan bilmeyen yani rahmetin Hakk'ın varlığıyla ve oradan da kişinin varlığıyla olan kaim olduğunu yani böylece var olduğunu zevkan bilmeyen *ve Mâtûrîdî ve Eş'arîler gibi*, bu kelamcılar zevkan bu hakikatleri bilmemektedirler, *kendisi için bu emrde kadem-i sülük sâbit olmayan kimse,* yani kendisi için bu işte bu anlayışta süluk sahibi sabit olmayan yani ayağı *sulukta sabit olmayan kimse ale'l-ıtlak yani zahiri mutlak üzere "Hak, rahmetin aynıdır veyahut sıfatın aynıdır" demeğe cesaret edemez;* yani Maturidi ve Eşariler Hakk rahmetin aynıdır yahut sıfatın aynıdır demeye cesaret edemez, *zira o kimsede vehm-i isneyniyyet gâlibdir.* Yani ikilik vehmi galiptir. Onlarda ötelerde olan bir Allah inanışı vardır.

Bu vehim sâikasıyle yani bu vehmin sevketmesiyle yönlendirmesiyle Hakk'ı kemâliyle tenzih etmemiş olmaktan korkar. Yani herhangi bir şüpheli halin kalmasından korkarlar. Tenzih dediğimiz zaman onun da bir sürü yönleri vardır, tenzih-i hayali, tenzih-i asli, tenzih-i kadim gibi. *Binâenaleyh o kimse der ki: "Hak sıfatın ne aynıdır, ne gayrıdır". Şu halde onun indinde sıfât-i Hak, "lâ hiye hüve ve lâ hiye gayruhû" dur. Yani sıfat ne Hakkın hüviyetidir, ne de Hakkın gayrıdır. Zira o kimse Hakkın Zat'ından sıfatın nefhine muktedir değildir.* Ya'nî *"Sıfat ne Hakk'ın hüviyetidir ve ne de Hakk'ın gayrıdır".*

Ve onun indinde sıfat mevcûd olduğundan, bu surette gayrin vücûdunu isbât etmiş olur. Ve "Sıfât-ı Hak, zâtın aynıdır" diyemez. Yani sıfata ayrı bir varlık verir, *Çünkü zâta nazaran ıtlak ve sıfata nazaran dahi takyid ile hükm olunur. Binâenaleyh zât ile sıfat arasında ıtlak ve takyîd hususunda muğâyeret sabittir. İşte bunun için Mâtürîdî ve Eş'arî taifesi, Hak hakkında "lâ hiye hüve ve lâ hiye gayruhû" ibaresine tecâvüz etti; ve "Sıfat, ne Hakk'ın hüviyyetidir ve ne de Hakk'ın gayrıdır" dedi.*

Ve bu ibare iyi bir ibaredir; zîrâ bi-haseb-i zahir, ayniyyet veya gayriyyet takdiri üzerine vârid olan şey, vârid olmaz. Çünkü zât münhasıran sıfatın aynı i'tibâr olunsa, zât sıfatla mukayyed olmak lâzım gelir; ve münhasıran gayrı

itibar olunsa, iki vücûd isbât olunmuş olup, zât kendi nefsinde nakıs olmak îcâb eder. Böyle olunca bu ibarenin gayrı olan ibare nefsü'l-emrde ebak ve elyaktır yani daha hak ve layıktır ve işkâli daha ziyâde ref eder.

Yani şekli daha ziyade ref eder, yükseltir. *Ve o ibare dahi, "A'yân-ı sıfat, mevsûf olan Hakk'ın zâtiyle kâim bir vücûd-i izâfî olup, zâtın vücûd-i hakîkîsi ve müstakili üzerine ziyâde olmuş bir vücûd-i müstakil değildir; belki o a'yân-ı sıfat, mevsûf olan zât-ı Hak ile kendileri arasında ve kendilerinin a'yân-ı ma'külesi, ya'nî suver-i zihniyyeleri beyninde bir takım niseb ve izâfâttır" kavlidir. İşte bu ibare "lâ hiye hüve ve lâ hiye gayruhû" ibaresinden daha ziyâde nefsü'l-emre lâyıktır; zîrâ sıfât-ı Hak, hâriçte müstakıllü'l-vücûd değildir. Yani Hakkın sıfatı zahirde müstakil bir vücut değildir.*

Fakat akılda zât-ı Hak üzere zâid olarak mevcûddur. Çünkü akılda onların hakâyık-ı mümtâzesi sabittir; velâkin hâriçte "ayn"ları ve vücüdları yoktur. Binâenaleyh onların hâriçte vücûdları, Hak Teâlâ hazretlerinin ayn-ı zâtıdır, işte muhakkik olan ârif-i billâhın kavli budur. *Gerçi hükemânın birçoğu ve Mu'tezile taifesi dahi böyle söylemişlerse de, bu söz onlardan zevkan sâdır olmamıştır.* Bazı sözler vardır ilmen meydana gelmiştir, ama bu ilmi, hakikate dönüştüremediği için zevkan bu söz onlardan çıkmaz. Yani yaşayarak çıkmaz, ezberlemiş olarak çıkar. Bu ikisi arasında çok mühim fark vardır.

Yani bazı ilim adamları tasavvufi sözleri söyleyebilir ama bunları ilmen bilgi olarak söylemiş olurlar. Müşahedeli olarak söylemiş olmazlar. Müşahedeli olarak ve zavkan yaşayarak söylenmiş bir cümle kuruluşu veya mana ifadesi ancak karşı tarafta tesirli olur. Aksi halde bir anlatımdan ileriye gitmez. *Belki nazar-ı aklî ile bu kavli ihtiyar ettiler;* yani *akıl nazarı ile akılla bu kavli kabul ettiler ve nazar-ı aklî ile olan hükümde ayak kayıp varta-i hatâya düşmek ihtimâli kesirdir.* Bu hususta tehlike vardır. Bir kimse yaşamadığı bir terkibi bir cümleyi nakletmesinde tehlike vardır. Çünkü onun ifadesini yaşamadığı için gerçek manada tatmadığı için yanlış olarak yorumlayabilir. İşte burada tehlike vardır.

Fakat arif-i muhakkak ki, sıfat-ı Hak olan rahmetin kendisiyle kâim olduğunu zevkan bilmiştir; yani rahmetin Allah'ın kendisiyle Zat'ıyla kaim olduğunu zevkan bilmiştir *onun bu sözü nazar-ı aklîye değil müşahedeye müstenid bulunduğundan nefsü'l-emrden şaşmak ihtimâli yoktur. Yani işin hakikatinden şaşma ihtimali yoktur.*

----

16. Paragraf:

Vâkıâ rahmet câmi'dir. Binâenaleyh rahmet her bir ism-i ilâhîye nisbetle muhteliftir. İşte bunun için, Hak Sübhânehû'nun rahmet etmesi, her bir ism-i ilâhî ile suâl olunur. Böyle olunca Allah ona rahmet eder; ve kinaye, her şeye vâsi' olan rahmettir. Ba'dehû bu rahmetin şuab-i kesîresi vardır ki, esmâ-i ilâhiyyenin taaddüdü ile müteaddid olur. İmdi sailin "ya rabbi erhim" kavlinde olan bu ism-i hâssa nisbetle amm olmaz; ve esmadan bunun gayrı, hattâ Müntakım ismi ile, onun için "ya müntakim erhamni" demeklik vardır (16).

Ya'nî rahmet-i zâtiyye her ne kadar envâ'-i rahmetin kaffesini cami' ise de, yani Zat'i rahmet bütün rahmetlerin hepsini kapsamına alıyor ise de *esmâ-i muhtelifeye nisbetle muhtelif olur.* Yani muhtelif isimlere göre muhtelif olur. *Çünkü her bir isim, kendi mazharına ve dâisine, kendisine dua edene kendi hakikatinin ettiği rahmetle rahmet eder. İşte bu ihtilaftan dolayı, yani isimlerin çeşitli olmasından dolayı dualar da çeşitli olmakta ihtilaf dediği odur, esmasından her bir ismi ile rahmet etmesi Hak Sübhânehû ve Teâlâ hazretlerinden suâl olunur.* Yani dua edilir.

Binâenaleyh sâil, sual eden Hakk'ın hangi isim ile rahmet taleb etmiş ise, Allahu Zül-Celâl hazretleri ona o isim ile rahmet eder. *Meselâ hasta olan kimse "Yâ Şâfi, irhamnî" ve karnı aç olan kimse "Yâ Rezzâk, irhamnî" ve fakır olan kimse "Yâ Ganiyyü, irhamnî" ve müznib olan kimse yani günahkar olan kimse dahi "Yâ Gaffâru irhamnî" diye duâ eder. Hak*

Teâlâ dahi Şâfi. Rezzâk, Ganiyy ve Gaffar isimlerinin iktizâsına göre tecellî buyurup, ona rahmet eyler. وَرَحْمَتِي وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ *(A'râf,7/156) "benim rahmetim her şeyi kaplamıştır" âyet-i kerimesinde mütekellimden kinaye olan zamire muzâf rahmet, vûcûden ve hükmen eşyaynın tümüne vâsi' olan rahmettir.*

İşte kinaye olan zamîr-i mütekellim her şeye vâsi' olan rahmete ve zâta delâlet eder. Çünkü Hakk'ın rahmeti zâtının aynıdır. Rahmet genelde bütün varlığa rahmet edilmekte ve o rahmetin zuhura çıkması da rahim olmaktadır. Çünkü rahmet geniş mahalli olduğundan bütün alemi kapsadığından rahim ise her varlıkta zuhura çıktığından yani batınından zuhura çıktığından bütün varlık umumi olarak hüküm rahmet etmek zuhura çıktığı yerlerde de ona merhamet etmek rahim etmek olmuş olmaktadır.

İşte zahir ehline göre Rahman esması bu alemde zuhurdadır, rahim ise ahirette mü'minlere çıkacaktır diye söylenir, kolay anlaşılacak şekli ile olmakla birlikte ama rahimin gerçek manada hususiyeti bu alemde de faaliyette olmasıdır. Her mahalde zuhura çıktığı an batının rahim olması rahimden zuhura çıkmasıdır. Hangi ismi talep etmişse o ismin rahiminden ona fayda geliyor. Yani rahim esması dünyada da zuhurdadır, sadece ahirette değildir. Rahmet Allah'ın Zat'ından gayri bir şey değildir, bütün alemde kapsamış olarak وَرَحْمَتِي وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ ayetiyle onun rahmeti bütün alemi kapsamıştır.

Diğer bir ifade ile *"Rahmetim gadabımı örtmüştür"* diyor *ya rahmetin her şey hakkında umumi olduğu bilindikten sonra bu da ma'lûm olsun ki, bu rahmetin bir çok şu'beleri vardır ki, bu şu'beler, esmâ-ı ilâhiyyenin taaddüdü ile müteaddid olur*, yani esma-i ilahiyenin adetleri kadar adetlenmiş olur. Ne kadar esma-i ilahiye varsa o kadar adetlenmiş olur. İşte o zuhur ettiği yerde aldığı isim de

rahimden kaynaklanır. *Binâenaleyh "Yâ Rabb, irham!" dediğimiz vakitte Hak'tan kemâlât ile mevsûf kılınmağı murâd ettiğimiz için, bu taleb-i rahmet ism-i hâssa nisbetle umûmî değildir; belki husûsî bir rahmet olur*; yani bizler Allah'tan *"ya rabbi erhamni"* bana merhamet et dediğimiz zaman bu rahmet umumi rahmet değildir.

Kişiye has hususi rahmettir ama bu hususi rahmet ise umumi rahmetten alınmaktadır. Eğer umumi rahmet olmasa o umumi rahmetin içinde bulunan esma-i ilahiyeden bir isim özde o kişinin ihtiyacı olan esma-i ilahiyenin yönüyle kendisine gelecek olan şey, umumi rahmetten taleb edilmiş, tahsis edilmiş olunmaktadır. *"ya rabbi açım bana rızık ver"* dediğimiz zaman biz o rahmeti Rezzak isminden tahsis etmiş olarak istemiş oluyoruz.

Ama bu rahmet de rahmet-i ammeden geliyor, Allah'ın her varlığa vermiş olduğu zaten umumi bir rahmeti vardır. İşte insan kendi ihtiyacı olan şeyi talep ettiğinde o rahmet, hususi rahmete dönüşmüş oluyor. Eğer umumi rahmetin hepsini istemiş olsa onun zaten varlığı müsait değildir, kabul edemez hepsini. İşte onun zuhura çıktığı yerde rahim olarak o kişide o zuhura çıkmaktadır, rahim ismi ile zuhura çıkmaktadır genel rahmet. Onun için بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Dediğimiz o muhteşem cümle ilahi kelam besmele-i şerifin hakikatini anlatacak beşer lisanında manalar yok, lisan yok, manalar dilde güç, yok onu anlatacak. İşte bu şekilde "Allah" esmasıyla Cenab-ı Hakk Rahman olmaktadır, بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Diyor ya "Allah" esmasıyla rahmetin tamamı Allah esmasındadır, Allah esması o rahmeti kendisinde olanı kendisinde olan o ilahi verişi Rahman ismine döndürerek bütün varlığa Rahmet etmektedir. İşte bunun zuhura çıktığı bireylerde de rahim olarak meydana çıkmaktadır. Nasıl annenin varlığında olan bir çocuk için ne diyorlar, "anne

rahminde” diyorlar, işte anne Rahim olmuş oluyor, o çocuk rahimden zuhura çıkıyor, bütün alemdeki varlıkların zuhura çıkması da budur zaten. Rahimden zuhura çıkıyor.

Yani Allah Zat-ı mutlak aleme ne vermeyi diliyorsa esma-i ilahiyeleri itibariyle tümden rahmet-i amme umumi rahmet yapmaktadır, varlıklar da ihtiyaçlarına göre bu rahmetten hususi rahmet taleb etmektelerdir. Bizler gerek insan olarak gerek diğer cisimler de diğer varlıklar olsun, bunların hepsi istihkaklarını talep etmektelerdir. Kendilerine rahmet olunmasını istemekdirler. Mesela yılanın talebi *“ya rabbi bana zehir yapacağım malzemeyi ver”* demesi o talebi etmesi ve Cenab-ı Hakk’ın ona onu vermesi Rahmetindendir.

Ama o rahmeti sonucu birini zehirliyor, o ayrı konudur. O işin başka yönüdür. Çünkü o kendi fıtratı üzere olan halini yapmış oluyor. O kendi şuuruyla ben zehir üreteceğim diye bir varlık ortaya koymuyor, Hakk’ın o mahaldeki suret zuhurunun şekli ve mahiyeti öyle olmuş oluyor. İşte onun zehiri üretmesi onun Rahimidir, onlar Rahimden verilmiş, Rahimden zuhur etmiştir,

Zirâ bir ism-i hâss-ı ilâhînin hazînesindeki kemâlâtı taleb etmiş olduk. Yani her bir ilahi isim kendi hazinesinde olan işi kemali taleb etmiş olur, bu da Rahmet-i hususi olmuş oluyor.

Ve esmâ-i ilâhiyyeden bu ismin gayrisiyle vâki' olan suâllerimiz de böyledir. Yani ilahi isimlerin diğerlerinden de talep ettiğimiz Rahmet bunun bir nisbetidir. *Meselâ "Yâ Settâru irhamnî" dediğimiz vakitte "Settâr" isminin hazînesindeki ahvâli istemiş oluruz.* Yani Settar ismindeki hali istemiş oluruz, yani bizi örtmesini gizlemesini istemiş oluruz.

Bu ise husûsî bir rahmettir. Hattâ esmadan Müntakım ismiyle "Yâ Müntakım, irhamnî" demek vardır; yani merhamet et manasınadır *ve sâil bu duâsıyla kendisine zulmeden zâlimden ahz-i intikamı ve bu suretle azâbın tahaffüfünü, hafifletilmesini murâd eder. Bu da kezâlik bir rahmet-i hâssadır.*

Bakın bunlar birbirine zıt olan rahmetler onları ifade etmek istiyor, yani esma-i ilahiye zıtlık üzere olduğundan her bir esmanın da bir zuhuru olduğundan, her bir zıt zuhur birbirine zıt olmakla beraber rahmetini taleb ediyor. O zıtlar birbirine göre kendi rahmetinin diğerine göre rahmeti hükümsüz olması gerekirken, kendi tahsisine göre o kendinin hakikati ve kendine Rahmet edilmiş oluyor.

Bir putperest gelse de *"efendim Müslümanların hepsi putperesttir"* dese kendi anlayışıyla doğru söyler, siz bize putperest diyorsunuz heykele taşa toprağa tapıyoruz diye, peki siz de Kabeye tapıyorsunuz, o da taş değil mi dese bakın doğru söyler. Biraz kendimizi eleştirirsek daha doğruyu bulmak için ama mü'min olan kimse biz onun taşına toprağına tapmıyoruz emir olduğu için ona tapıyoruz, Allah'ın emri olduğu için oraya yöneliyoruz. Kıble ittihaz edilmiş tevhid, birlik ortaya çıksın diye. Ama putperestin puta tapması emir olduğu için değil, kendi nefsinden uydurduğu için putperest oluyor.

Kabe'ye yönelmek onun önünde secde etmek bir bakıma zahiren bakıldığında putperestlikten başka bir şey değildir. Çünkü taştır. Aynı dağdan alınmış şehrin dışında başka bir bina yapılmış, otel yapılmış, bir sürü ev yapılmış, aynı taş, neden o taşlara tapınılmıyor, kaynağı aynı, Kabe'de secde ediliyor, diğer yerlerdekiler değeri olmayan bir taş hükmüne giriyor. Çünkü orada hem mahalin hususiyeti var, hem de emir vardır. Beytullah, Beyt-i Atik diye emir var, Müslümanlar emir dolayısı ile o fiilleri yapıyorlar. Kendi nefislerinden yapmıyorlar.

Sonra Müslümanlarda bir tek yöne yönelmek vardır, bire yönelmek vardır ama ötekilerde bir sürü putlar vardır. Neden, onlar nefislerinden çıktığı için, beşeriyetlerinden kurguladıkları için küfür hükmüne girmiş oluyor, inkar hükmüne girmiş oluyor. Eğer onlar da bilmiş olsalar; gerçekte Hak'tan başka bir şey yoktur ancak orada Hakk'ı tahsis etmiş oluyorlar, eski putlarda bazıları insan suretinde bazıları kartal suretinde imiş, tek yönlü tahsis edildiği için putperestlik olmuş oluyor. Ama Kabe-i Muazzama'da Müslümanlar Cenab-ı Hakk'ı hiçbir şekilde sınırlamıyorlar,

sadece Allah ismiyle yöneliyorlar, Zatullah diye, Allah'ın evi diye yani ism-i Cami'ye yönelerek söylüyorlar, tahsis yapılmıyor.

İşte o yönden orası putperestlik değil, tevhidin gerçek merkez mahallidir. Yuvarlak bir cisim alalım elimize, Kabe-i Muazzama diyelim ki şu mevkide bunun tam altına isabet eden doğruda bir kimse tam dikeyinde insanlar sırt sırta geliyor. Kabe-i Muazzamanın tam zıt olarak altında yani tam karşısından bir çubuk çıkaralım, bir sütun çıkaralım, işte o sütunun bu tarafında olan bu tarafa doğru, diğer tarafında olan da bu tarafa doğru bakın sütun merkez, bir metre ilerisinde ikisi birden sırt sırta orada ibadet etmektedirler.

Diyelim biri kuzey tarafından, biri güney tarafından ibadet ediyor, çünkü bir metre güney tarafa yakın olmuş oluyor ama bunların hepsi her bir tarafta bakın merkezde herkes birbirinin sırtına gelmiş oluyor. Hangi yönden giderse gitsin. Ama üst merkezde herkes birbirine yönelmiş oluyor. Orada işin hakikati aslında insanın insan hakikatine secde etmesi vardır Kabe-i Muazzama'da. İnsanlar secde halinde iken bir vinç ile Kabe'deki taş yapı kaldırılmış olsa, ortadaki manzaraya bakıldığında insanların birbirine secde ettiği görülür. İşte Kabe-i Muazzama'daki secde hali oraya yönelme hali bu hakikate dayanıyor. Öyle taşa ibadet ediliyor gibi değildir sadece.

İnsanlar birbirinde mevcut olan hakikatlerine yönelmektelerdir. Kabe-i Muazzamayı kaldırdık ortada bir boşluk kaldı içerisini sıralarla dolduralım, nihayet en iç safta üç kişi kalır, çünkü yuvarlak olması için en az üç kişiye ihtiyaç vardır, iki kişi ile yuvarlak olmaz, üç kişi ile de üçgen olur ama o üçgenin köşelerini yuvarlattığımız zaman yani en içteki saf üç kişi olur dönerekten. Onun ortasına bir merkez lazım olur. İşte o merkez de İnsan-ı Kamil'dir. Her varlık insan-ı Kamil'e doğru bir bakıma secde etmiş olur, zaten Kabe-i Muazzama, insan-ı kamil zaten Kabe-i Muazzama'nın diğer yerlerde temsilcisidir, yani bulunduğu yerlerde temsilcisidir. Kabe-i Muazzama'nın esas batıni manası insan-ı kamil'dir zaten.

Şimdi Kabe'yi kaldırdık, o insan-ı kamili de kaldırdık ortadan, o zaman kişiler birbirlerine secde etmektelerdir. Yani o onun hakikatine, o onun hakikatine, insan denilen varlıkta uluhiyet hakikatleri ve abdiyet hakikatleri üzere bina edilmiştir insan oğlu. Kendisinde uluhiyet hakikatleri de var, abdiyet hakikatleri de vardır. Yani uluhiyet ve abdiyeti kendi bünyesinde cem etmiştir insan. Bunu anlayan ancak insan-ı kamil olabiliyor. Yalnız bütün insanlarda bu mevcuttur, ayan-ı sabiteleri itibariyle bütün insanlarda bu mevcuttur, ama kim ki bunu idrak etmişse o bu sırra vakıf oluyor. Bu insan Allah'tır demek değildir, bazı basit anlayışlar *"insanı Allah ettiniz haşa böyle şey olur mu"* gibilerden derler tabi bunlar kelamcıların işidir. Onlar varsınlar bunun münakaşasıyla hayatlarını sürdürsünler. Bizim kimseyle münakaşa edecek halimiz yoktur.

Zahiri şeriat mertebesi ikilik üzerine bina edilmiştir, çünkü tenzihtedirler Allah'ı ötelerde kabul eder. O inanışa göre, bu İslam'ın içinde bir bölümdür, İslam sadece ötelerde olan bir Allah anlayışını getirmiş değildir. Varlığın içinde bizzat yaşayan Allah'ı İslam getirmiş ve bunu tasavvuf yoluyla ancak ortaya çıkarmışlar. Başka türlü de olmaz. İşte bunu anlayabilmek için biraz hususi çalışma özel bir gayret ve akılda inkılap gerektiriyor. Bu başka türlü de olmaz.

Yani tenzih kalıpları, tenzih anlayışı içerisinde kişiler kendi Hakk'ı mukayyetlerini Hakk'ı mutlak zannetmeleri suretiyle bu işin anlaşılması mümkün değildir. Evvela kendini bilmesi lazım, kişinin kendini bildikten sonra Rabbına doğru yola çıkması ki bu yol aslında dışarıda bir yol da değildir, gene iç bünyesinde kendisindedir. İşte kişide uluhiyet hakikatleri bulunduğu gibi abdiyet hakikatleri de vardır, ikisi de kişide var, işte ötelerde olan bir Allah'ın ismine de tenzih deniyor. Yere indirilen yani varlığın içindeki Allah'a teşbih deniyor, ikisinin birleştirilmesine de tevhid deniyor. Yani bunun birisi uluhiyet, birisi de mahlukiyet, ikisini birleştirdiğimiz zaman da buna tevhid deniyor.

Bu insana has bir hususiyettir, başka bir varlıkta başka bir mahlukta böyle bir özellik yoktur, Cenab-ı Hakk bütün varlıkta zuhurdadır ancak Zat'ıyla insanda zuhurdadır.

Gülşen-i Raz'da şöyle der: *"bir ağaçtan enel Hakk sözünün geldiğine inanıyorsun da ilahi vasfa sahip bir insandan geldiğinde neden inanmıyorsun"* diyor. Allah ağaçta zuhur eder, her yerde zuhur eder zaten bütün alemde *"enel Hakk "* diyor ama görecek göz, duyacak kulak lazımdır. Böyle olunca "enel Hakk" diye bir insandan neden demesin. Bir başka yerde de *"enel Hakk sözü bir dava değildir,"* diyor yani "enel Hakk" dendiği zaman Hallac-ı Mansur Allahlık davasında bulundu diye kestiler, idam ettiler, ademe gönderdiler, o da ayrı bir konu, "enel Hakk" sözü bir dava değildir, "ene batıl" sözü bir davadır.

"Ben batılım" dediği zaman, batıl olmayan bir şeyi batıl göstermek davaya kalkışmaktır diyor. Olmayan bir şeyi ispatlamaya çalışmak esas bu davadır diyor. Yani "enel Hakk" demesi bir şey değildir, dava değildir, zaten doğruyu söylemektedir.

Muhiddin-i Arabi hazretleri *"Yayın eğriliği doğruluğundandır"* demiştir. Yay eğridir, ok ise düzdür, başka bir deyişle "okun düzlüğü kendi düzlüğündendir. Yani ok, ok olabilmesi için düz olması gerekiyor, yayı ok olarak kullanamayız, ok düz ve sivri olduğu için havayı yararak gücü nisbetinde yol alır. Ancak yay eğri olmazsa görevini yapamaz esneyemez, işte yayın eğriliği onun doğrusudur. Oka göre yay eğridir, ama ok eğri olmak zorundadır yanı yayın doğrusu eğri olmaktır. Yayın kemali onun eğri olmasıdır. O zaman doğru ve eğri göreceli oluyor, mutlak doğru mutlak yanlış diye bir şey yoktur. Sadece nisbetler vardır, göreceli doğrular ve yanlışlar vardır. Yani kişilere göre bunlar değişmektedirler.

17.Paragraf:

İşte bu budur. Zîrâ muhakkak bu esmâ-i ilâhiyye zât-ı müsemmaya delâlet eder; ve esma dahi hakâyıkıyla muhtelif ma'nâlara delâlet eder. İmdi o dâî rahmet hakkında, gayrı haysîyyetîyle ve onunla gayrisinden munfasıl ve mütemeyyiz olan bir ismin medlulünün i'ta ettiği şeyle değil, esmanın bu isimle

müsemmâ olan zâta delaleti haysiyyetinden o isimlerle duâ eder. Zîrâ o isim, onun indinde zâtın delili olduğu halde, kendisinin gayrından mütemeyyiz olmaz ve ancak zâtından dolayı kendi nefsiyle gayrdan mütemeyyiz olur (17).

Ya'nî sâilin, dua edenin*, konuşanın bir ism-i husûsî ile suâlinde rahmetin umûmî olması bu vechiledir.* Yani bütün esma-i ilahiyeye olan rahmeti yönüyle o rahmet umumidir, bütün esma-i ilahiyeye rahmet olduğundan bir bakıma rahmet umumidir. Ama kişi hususi bir isim ile kendisine bir şey verilmesini istediğinde o zaman rahmet hususi olarak gelir. Rahmetin umumi olması bu yönüyledir. *Zîrâ sâilin rahmet taleb ettiği esmâ-i hûsnâ müsemmânın zâtına delâlet eder;* yani ismin Zat'ına delalet eder *ve bu esma dahi yek dîğerinden başka olan hakikatleri iktizâsınca, yani diğer esmalardan hakikati itibariyle başka olduğundan muhtelif manalara delalet eder.*

Her esma kendi hususiyetiyle olduğundan kendi ismine delalet eder. *Meselâ Rezzâk, Şâfî, Muhyî isimleri, zât-ı Hakk'ın isimleri olduğu için bu isimleri işittiğimiz vakit, müsemmâ olan Hakk'ın zâtına intikâl ederiz. Yani isimlenmiş olan Hakkın Zat'ına intikal ederiz, neden bunlar Hakkın isimleridir deriz, esmadan Zat'ına intikal ederiz.*

Fakat bu isimlerin zâtları ve hakikatleri birbirinden ayrıdır ve hizmetleri başka başkadır. Rezzâk'tan şifâ i'tâsı suretiyle rahmet taleb olunmaz. *Diğerleri de böyledir. İşte bu esmanın, hakikatlerinin iktizâ ettiği muhtelif ma'nâlara delâleti budur. Binâenaleyh "Yâ Rezzâku, irhamnî" ve "Yâ Şâfî. irhamnî" gibi bir takım isimlerle rahmet taleb eden dâî, yani dua eden, bu isimlerle müsemmâ olan zâta delâleti cihetinden mezkûr isimlerle duâ eder; başka cihetten, ya'nî ismin zâta delâletinden gayrı olan delâleti cihetinden ve sair isimlerden ayrılmış olan o ismin medlulünün, delilinin verdiği bir ma'nâ-yı husûsî ile duâ etmez.*

Sebebi budur ki, duâ eden kimsenin indinde, zikrettiği isim zâtın delili olmak i'tibâriyle başka isimlerden ayrı

değildir. Yani Zat'ına delalet etmiş olması dolayısıyla diğer isimlerden gayri değildir. Yani isimler ne kadar değişik olsalar da Zat'ını ifade ettiğinden o yönden Zat'a bağlı olduğundan ayrı değillerdir. *Ne kadar esma varsa zâta delâlet hususunda hepsi müttehiddir, birdir. Fakat kendi maʳnâ-yı husûsîlerine ve hakikatlerine delâlette, müttehid değildirler.*

Şu halde her bir ismin iki manası olmuş olur: Birisi zât, diğer sâir esmadan ayrılma ve benzerlerinden üstün eylediği ma'nâ-yı hâstır. Birisi Zat yönünden hepsinin bir olması diğeri de diğer esmadan ayrılmış ve temeyyüz ayrı olarak meydana çıktığı için hususi manasıdır. Yani birisi hususi manası, diğeri de genel cem manasıdır. Birisi Hakk'ın olması dolayısıyla bütün esma-i ilahiye birdir, diğeri ise her bir isim kendi hususiyetinin özelliği olduğundan o özelliği itibariyle zuhura çıktığından da hepsi birbirinden ayrıdır.

18.Paragraf:

Çünkü herhangi lafız ile olursa olsun, mustalahun -aleyh, kendi zâtiyle kendisinin gayrisinden mütemeyyiz bir hakikattir. Her ne kadar esmanın hepsi, ayn-ı vâhideye delâlet etmek için vaz' olundu ise de... İmdi onda hilaf yoktur ki, her bir isim için, başkası için olmayan bir hüküm vardır. Binâenaleyh bu, yine vaz' olunduğu gibi i'tibâr olunmak münâsibdir. Nitekim esmanın zât-ı müsemmâya delâleti i'tibâr olunur (18).

Bu bölüm yani Zekeriya Fassı diğer bölümlerden biraz daha ağırdır, gerçekten de çok mühim hakikatler kendi bünyesinde bulundurmakta ve bizlere de bu şekilde nakledilmektedir.

Ya'nî herhangi lafız ile olursa olsun, Arapça, Türkçe, Fârisîce olsun, bir ma'nâyı anlatmak için, o ma'nâ üzerine tabir vaz' olunur, açıklama gerekir. Her bir konunun anlaşılması için bir açıklanması vardır, işte tevhidin

tasavvufun da Hakk bilgisinin de mertebeleri itibariyle birer ıstılahı, tabiri ve açıklaması vardır. Mesela şeriat mertebesinde bilinmeyen ve olmayan ef'al alemi, esma alemi, sıfat alemi, Zat alemi, gibi terimler var ama şeriat mertebesinde bunlar yoktur.

Çünkü şeriat mertebesi bunlarla irtibatlı değildir. O sahada faaliyeti yoktur. Şeriat mertebesinde sadece şer'i manada, maddi manada ve birey manada ve genel manada da beden üzerindeki hukuk anlatılmaktadır. Onun için esma mertebesi, sıfat mertebesi, hakikat mertebesi, Zat mertebesi diye terimlere orada yer yoktur kullanılmamaktadır. Ama tasavvufta bunlar kullanılmaktadır. Eğer bunlar kullanılmaz ise o mevzuun hangi mertebeye ait olduğunu anlamak mümkün olamayacak, olamayınca da bu sadece bir sesin kulaktan duyulup veya başımızın üstünden geçmesi gibi olacak içimize giremeyecek sindiremeyeceğiz, o cümleyi biz ezberlesek dahi o tuğlanın hangi duvara konacağını bilemediğimiz zaman o tuğla boşta kalmış olur yerine oturmaz. Onun için bu ıstılahların mutlaka bilinmesi gerekiyor.

Bu üzerine tabir vaz' olunan ma'nâ, kendi zâtıyla kendisinin gayrısından ayrılmış bir hakikattir. Yani her kelime, bunun üzerine vaaz olunan mana, her kelime ile anlatılan anlatılmak istenilen mana kendi zatıyla kendisinden gayrısından ayrılmış bir hakikattir. Yani her bir ismin kendine ait bir manası o mananın da zuhur ve faaliyet alanı olduğundan her bir mana böylece diğerinden ayrılmış olmaktadır. *İşte esmâ-i melfûza-i ilâhiyye birtakım hakâyık-ı ilâhiyyeyi anlatmak için vaz' olunmuş birer tabirdir.*

Yani tasavvufi manada söylenen birçok kelimeler cümleler manalar var, onlar da bunların ıstılahı için açıklanması için yani daha iyi anlaşılması için vaaz olunan açıklamalardır. *Ve o hakâyıkın her birisi yek dîğerinden başka olduğu için, esmâ-i melfûza, yani esma-i lafızlar dahi muhtelif ma'nâlara delalet eder.* Yani her bir ismin lafzı manası muhtelif manalara delalet eder.

Meselâ Alîm ismi, ayn-ı ilm ile Kadir isminden ve Kadir ismi dahi ayn-i kudret ile Alîm isminden manaları itibarıyla ayrıdırlar. Fakat Hakk'ın zâtına delâlet etmeleri i'tibâriyle aralarında hiçbir fark yoktur. Esma-i Hüsna'dan hangi isimleri alırsak alalım, bu isimlerin hepsinin kendilerine has bir hakikatleri, zuhur mahalleri ve faaliyet sahaları vardır. Hepsi kendisine has özellikleri ile birbirine benzememektedir. Böyle olduğu zaman fark ortaya çıkmaktadır. Yani hususiyetleri itibariyle farklılıkları ortaya çıkmaktadır. Ancak bütün bunların hepsi Hakkın Zat'ına bağlı olduğundan bu itibarla da hepsi birbirlerinin aynıdır.

Yani hakikatleri üzere kökleri, kaynakları hepsi aynı kökten, aynı kaynaktan gelmek suretiyle hepsi aynı Hakk'ın Zat'ında, Hakk'ın tevhidinde ama zuhurdaki faaliyetleri ve hususiyetleri ortaya çıktığında hepsi birbirinden ayrıdır. *Ve esmanın tamamı her ne kadar ayn-ı vâhideye delâlet etmek için vaz' olundu ise de, mademki her bir isim o ayn-ı vâhidenln nisebi olan bir ma'nâya ve bir hakikate delâlet ederler, bu itibârla yek dîğerinden ayrılırlar.* Zat mertebesinde Kahhar ile Rahman aynıdır bu yönüyle, Zat'a delalet ettiğinden.

Misâl: *"İnsan" mefhûmu, ayn-ı vahidedir.* Yani insanın varlığı bir bütün varlıktır. *Fakat bunun gülme, ağlama, söyleme, yazma, okuma ilh... gibi birtakım nisbetleri vardır. Bu ma'nâları anlatmak için, her kavim kendi lisânına göre birer isim vaz' etmiştir. Gülen, ağlayan, söyleyen, yazan, okuyan ilh... gibi*. *İşte bu isimlerin cümlesi insana mahsûs olan birtakım nisebden ibaret olmakla ayn-ı vahide olan bu mefhûma delâlet etmek üzere mevzû'dur.*

Fakat bu isimlerin delâlet ettiği ma'nâlar arasında fark olduğundan biri diğerine delâlet etmez. Nitekim gülme ağlamanın aynı değildir. İnsan duruyorken hiçbir fiil ortaya getirmiyorsa vahid durumundadır. Yani bütün kendinde ne kadar özellikler varsa bunlar bir tesir ile dışarıya çıkmadığı zaman bilinmemiş oluyor. Ama belirli bir üzüntü veya sevinç neticesinde ortaya çıktığında insanın ayrı ayrı özellikleri ortaya çıkmış oluyor. İşte bunlar birbirinden ayrı özelliklerdir, ağlama gülme, konuşma, bağırma, çağırma,

sinirlenme gibi haller. Ama bunların hepsinin özü hakikati bireye bağlı olduğundan onun hakikatinden olduğundan o yönüyle de bunların hepsi birbirinden ayrılmamaktadır.

İmdi her bir isme mahsûs bir hüküm vardır ki, kendisinden başka olan bir isimde o hüküm yoktur. Yani her bir ismin özelliği kendisine aittir, o isim ötekinde yoktur dış mana itibariyle. *Binâenaleyh sâil, dua edici Hakk'a duâ ettiği vakit "Yâ Ganiyy", "Yâ Kerîm," "Yâ Latif" gibi birtakım esmâ-i ilâhiyyeyi zikr ettikde, bu esma onun indinde nasıl ki zâta delâlet eder ve bu esma ile o dâî zât-ı Hakk'ı murâd eyler ise, 'Yâ Allah" 'Yâ Rahman" diye duâ ettiği vakit dahi, muhtâç olduğu şey hangi ismin eliyle ihsan olunacak ise, o ismin hükmünü nazar-ı itibâra almak lâzımdır; zîrâ atâyâ-yı ilâhiyye, hademe-i esmadan bir hadimin iki eli üzerine vâki' olur. Binâenaleyh hasta duâ ettiği vakit kendisinin muhtaç olduğu şifâyı îsâl edecek olan "Şâfî" ismini; ve aç olan kimse dahi "Rezzâk" ismini nazar-i itibâra almalıdır. Ve atâyâ-yı esmâiyyenin tafsilâtı Fass-ı şîsî'de mürur etti.*

19.Paragraf:

Ve işte bunu için Ebu'l-Kâsım bin Kasiyy, esmâ-ı ilâhiyye hakkında dedi kî: Muhakkak her bîr ism-i ilâhî, infiradı üzere, hepsi cemî'-i esmâ-i ilâhiyye ile müsemmâdır. Zikirde onu takdim ettiğin vakit, onu cemî'-i esma ile vasfedersin. Bu dahi esmanın ayn-i vahide üzerine delâletinden nâşîdir; her ne kadar esma ayn-ı vahide üzerine mütekessir ve her ne kadar onların hakâyıkı, ya'nî bu esmanın hakâyıkı muhtelif olur ise de (19).

Ve esmanın tamamı ayn-ı vahide olan zât-ı Hakk'a delâlet ettiği için, cenâb-ı Ebu'l Kâsım bin Kasiyy, Hal'-ı Na'leyn ismindeki kitabında, esmâ-i ilâhiyye hakkında buyurdu ki: Her bir ism-i ilâhî münferiden cemî'-i esmâ-i ilâhiyye ile müsemmâdır. Ya'nî esmâ-i ilâhiyyeden herbiri münferiden kendi hakikatlerine delâlet etmeleri hasebiyle

muhtelif ise de, ayn-ı ahadiyyette berabercedirler. Münferiden herhangi bir Hakk'ın ismini zikretmiş olsan, o ismi, esmâ-i ilâhiyyenin tamamı ile vasfetmiş olursun.

Bu da esmanın ayn-ı vahide olan zât-ı Hakk'a delâletinden nâşîdir. Bu babdaki tafsilât misal göstermek suretiyle Fass-ı Süleymânî'de geçmiştir. Özetle şöyle diyelim, yukarıda da belirtildiği gibi esma-i ilahiye kendi hususiyetleri itibariyle hepsi birbirinden ayrıdır ama bunların hepsi Hakk'ın Zat'ına delalet ettiğinden yani Hakkın Zat'ına ait olduğundan ayn-ı ahadiyette bir olduklarından orada bunların hepsi birbirinin aynıdır. Bir hususiyetleri itibariyle esma-i ilahiye birbirlerinden ayrı ama hakikatleri itibariyle Hakkın ahadiyetine dayandıklarından kaynakları oradan olduklarından orada hepsi birdir.

Burada bir üçüncü husus, bakın burası da çok mühimdir, her bir esma-i ilahiyede ayrıca bütün esma-i ilahiyelerin hususiyetleri bünyesinde mevcuttur. Ancak kendi ismi itibariyle ortaya çıkmış olmakta yani zuhura çıkmış olmaktadır. Kendi ismiyle müsemma olmakta kendi ismiyle belirtilmekte ama her bir isim ayan-ı ahadiyette yani aynı ahadiyette birlikte olduklarından her birerlerinde her bir isimin hususiyeti özellikleri itibariyle var, zatları itibariyle vardır.

Madde alemindeki bütün zuhurda her bir varlıkta dahi bütün esma-i ilahiyenin zuhurları vardır. Ancak hangi esma-ı ilahiye kendisine rab oldu ise yani hangi esma-i ilahiyenin hükmü altınada bir varlık ortaya çıkmış ise o isim ile isimlendirilmekte yani onun özelliğini, hakikatini almaktadır. Ama batınları itibariyle bütün esma-i ilahiye her varlıkta mevcuttur. İşte هُوَ الاَوَّلُ وَالاَخِرُ وَالظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُ وَهُوَ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ 57/3 ayetinde; evvel de O, ahır da O, zahir de O, batın da O, o halde Hakk'ın hakikatleri Hakk'ın özellikleri ne ise bu geçerlidir. Her zerrede mevcut ve geçerlidir. Her birerlerimizde de bütün esma-i ilahiye mevcut, bilhassa bu insanda en geniş manada zuhura çıkmakta ama her

birerlerimiz bir terkipten meydana geldiğimizden her birerlerimizin de terkibinde ağırlıklı bir esma-i ilahiye olduğundan işte o esma-i ilahiye ferdin "Rabb-ı Hassı" olmaktadır. Ama sadece o fert o isimle kaim değil onun özünde bütün esma-i ilahiye de mevcuttur, aksi halde görevini tam yapmış olamaz.

Hani "Rezzak" esmasından bahsedildi, diğer "Latif", "Kerim", "Gani" esmalarından bahsedildi, eğer "Rezzak" esmasında sadece Rezzak esması olmuş olsa oradaki faaliyetini sürdüremez. Çünkü Rezzak'ın Rezzakiyet faaliyetini sürdürmesi için birçok yan hususiyetlere faaliyetlere ihtiyacı vardır. O yan kuruluş ihtiyaçlarında diğer esmanın hakikatlerinden almaktadır. Yani hepsi birlikte faaliyettedir ancak amil olan esma hangisi ise onun hükmü altında çıkmaktadır.

Kişi Rabb-ul hastan Rabb-ul erbaba yöneldiği zaman Rabb-ul erbab; Rabların rabbı olan Allah esmasıdır, Allah esması kapsamına doğru yükselmiş olur, yani esma-i ilahiyeyi daha genişletmiş olur ve de bunu ne kadar idrak ederse, ne kadar geniş manada idrak ederse ve bu idrakini de faaliyet sahasına geçirirse gerek kendi vücudunda gerek dış alem vücudunda seyre başlar ve bunları idrak ettiği sürece kendisindeki o esma-i ilahiyenin yani Rabb-ı hasının hususiyetleri daha çok ortaya çıkar ve ondan rahmani yönden faydalanır. Çünkü her ismin iki yönden faydalanmak mümkün biri Rahmani yönden biri nefsani yönden, hangi isim olursa olsun.

Daha evvel biz kendimizi tanımıyor iken bizim üstümüzde hakim olan Rabb-ı Hass ismini biz nefsi olarak kullanmaktayız farkında değiliz, çünkü esma-i ilahiye hakikatte esma-i ilahiye yani bütün isimler Hakk'ın isimleri ilahi isimler Hakk'a ait olan isimler ancak biz dünyaya geldiğimiz zaman bu alem kesif bir alem olduğundan ve son zuhur mahalli bu alem olduğundan, kesif ve yoğun madde alemi olduğundan, bir bakıma süfli alem olduğundan bir insanın doğduğundan itibaren yoğun, süfli, maddi ve tabii, tabiatına dönük bir hal gelişmektedir insanda, önce bu gelişmektedir.

İnsanda süfliyat, zulmet gelişmekte, işte gerek çevresinden aldığı genel dünya kanıları, genel yaşayış idrak şuur, çevre değer yargıları onun üzerinde bir benlik bir varlık oluşturmakta işte bu oluşan varlık evvela zulmani bir varlık olarak meydana gelmektedir. Yani madde ve maddi kalıplar oluşmakta ama bu insanda bütün esma-i ilahiye mevcuttur. Ancak bu devrede esma-i ilahiyenin ismi esma-i nefsiyedir. Neden, ilahi hakikatlerini esmanın gerçeklerini bilemediğimiz için biz onları beşeriyet karanlığında kullandığımız için bütün bizdeki bu güçleri, isimleri nefsimize mal etmekteyiz, "benim" demekteyiz.

İşte benim dediğimiz ve Hakk'tan ayırdığımız bunların ismine esma-i nefsiye denmektedir. Yani bunları nefsimizin istikametinde kullanmaktayız, Allah'ın, Rabbımızın bize emanet olarak vermiş olduğu evvela başta Hayat, İlim, irade, Kudret, Kelam, Semih, Basar, bakın bunlar olmazsa bizim hayatımız da olmaz zaten. Bunları müşterek kullanıyoruz. Yani Hakk bize bunları vermiş, müşterek kullanıyoruz. Ama Cenab-ı Hakk diyor ki bunlarla beni idrak et, beni anlaman için sana verdim, bunları biz onu bir tarafa bırakıyoruz, nefsimizin işine yarayan ne varsa nefsimize, menfaatimize uygun ne varsa bizdeki güçleri dünya üzerine kullanıyoruz, işte bunlar esma-i nefsiyedir.

Bu ağırlıkta terkibinde hangi esmanın hususiyeti daha fazla ise yani bu mertebede bu düzeyde nefsindeki esma-i ilahiyenin hangisi fazla ise kişi onun hükmüyle nefsani manada hayatını sürdürür, ondan nefsani faydalanmaya çalışıyor. İşte birey şuura geldi, buluğa erdi 20 yaşlarına geldi, biraz içinden dışından sebeplerle araştırmaya başladı, yavaş yavaş bu araştırması neticesinde kendisine verilen dersleri okuduğu kitaplar neticesinde işin böyle olmadığını, kendine ait olduğu isimlerin aslında Hakkın isimleri ve emanet olarak kendisine verildiğini anlamaya başladığında, her bir sohbetle, her bir kitap okuyuşla, her bir zikirle, her bir yöneliş ile işte bu esmaların bir kısmını çeyreğini %5 ini, %10 nu, %50 sini neyse yavaş yavaş esma-i ilahiye tarafına geçirtmeye başlar, bakın burası çok mühimdir.

Genelde bu pek bilinen hususlardan değildir, tarikatlarda bilinen bir husus değildir. Yavaş üstümüzdeki daha evvel nefsi olarak kabul ettiğimiz, benim diye sahip çıktığımız esma-i nefsiyeyi, esma-i ilahiyeye doğru inkılap ettirmemiz, aktarmamız gerekiyor. İşte bunda ne kadar başarılı olursak o derecede daha kısa sürede Hakka doğru yönelmiş oluyoruz, o derece hem hareketlerimizi kontrol etmiş oluyoruz her bir şekilde hem de irfaniyetimiz o şekilde gelişmeye başlıyor, bu tatbikatlı bir yaşam oluyor ayrıca. İşte tasavvuf ona deniyor; gerçek manada irade, şuur ve irfaniyet tatbikatıyla yaşamak yoksa sadece bilgiyi alıp torbanın içerisine yahut kitabın içerisine yahut cebine koyma değildir. Yani nazari bilgiler değildir sadece, ef'ali bilgilere ef'ali yaşama dönmüş oluyor. Yani fiiliyata dökülmüş oluyor hayatının bütün devresini buna aktarmış oluyor kişi.

İşte yapılması gereken ilk şey bizdeki emanetin sahibini idrak edip emaneti sahibine devretmektir, biz onu sahibine devrettiğimiz zaman onu bizden alacak değildir zaten, o zaman diyecek ki "ey kulum bak zaten gaye bu idi bunu anlaman için işte şimdi sen benim gerçek abd, kulum oldun "yoksa daha evvel hayali abddın yani hayalinde bir rab oluşturmuştun ona ibadet ediyordun ama isimleri idrak etmen sıfatları idrak etmen neticesinde kişi Hakk'a ulaşmış oluyor.

İşte o zaman kendisinde bulunan nefsi diye evvela bildiği zannettiği kendine ait zannettiği şeylerin aslında Hakk'a ait olduğunu idrak ettiği zaman bunların hepsi esma-i ilahiye olarak bu sefer senin varlığında onlar faaliyete geçmiş oluyor. Ama sen bunun şuurunda oluyorsun. Yaptığın işin nefsinden değil Hakkani olarak yaptığını bilmiş oluyorsun. İşte bu da gaflette değil kendinde olarak yaşamanın bir başka şekli bir başka yönü ama bunların mutlaka olması lazım geliyor.

İçimizdeki esma-i ilahiyeyi iyi yolda da kullansak yani Hakka ibadet yönüyle de kullansak ve kişilere yardım olma yönüyle de kullansak eğer bu isimlerin Hakka ait olduğu şuuruna ermemiş isek, esma-i nefsiye olarak ama rahmani tarafında kullanıyor olmuş olsak bile gene bu fiiller bizim

nefsimize ait olan fiillerdir, Hakka ait olan fiiller olmaz. Hakk yolunda olan fiil gibi zannedilir, bunun karşısında sevap kazanır insan sadece ama kendini kazanamaz, Rabbini kazanamaz.

Cenneti kazanır ama kendini kazanamaz. Eğer gaye Cennet ise o zaman sorun yoktur zaten ama gaye Allah ise Zat'ı ise Zat'a yönelik ise o zaman onun hukuku da başkadır.

Tarikat ve diğer kitaplarında dini kitaplarda bunlara ait bir sürü şiirler vardır, "Cennet Cennet dedikleri birkaç gılman birkaç huri, dileyene ver sen onu bana seni gerek seni" diye bunlar hep söylenir, lafız olarak söylenir ama bu lafızları hakikatte yaşayarak söylemek lazımdır. Hakikati itibariyle söylemek lazımdır. Yani oraya ulaşmak lazımdır. Sözlerdeki surete değil sadece o terim o lafızlara değil ondaki ıstılahı idrak etmektir. O kişinin rızkı olsun, yani aklının rızkı, idrakinin rızkı, gönlünün rızkı olsun.

Bedenimizin rızkı yemek yemek ama aklımızın ruhumuzun gıdası ise ilm-i ilahiyi almak, onunla gıdalanmaktır. Münferiden herhangi bir hakkı zikretmiş olsan o ismi esma-i ilahiyenin tümüyle vasfetmiş olursun. Yani Cenab-ı Hakk'ı herhangi bir isim ile vasf etmiş olsan dahi o isim Cenab-ı Hakk'ın Zat'ına ait olduğundan Zat'ında da bütün varlıkların hepsi bir olduğundan herhangi bir esmayı zikrettiğinde, esma-i ilahiyenin tamamını zikretmiş olursun. Ama o zikrettiğin esma bayrak olmak suretiyle olur, diğer esmalar da onun içinde mevcuttur.

Bu da esmanın ayn-ı vahide olan Zat-ı Hakka delaletindendir. Yani esmanın tek bir vahid olan Zat-ı Hakka delaletinden dolayıdır, ismin Zat'a delalet ettiğinden Zat'ında da bütün isimler mevcut olduğundan dolayısıyla bir isim söylendiğinde bütün isimler de söylenmiş olur. Şunun gibi diyelim, ev dedik, bina dedik, apartman dedik, bu apartman dediğimiz zaman biz onun kapısını da merdivenini de kapı kolunu da camını da penceresini de hepsini zikretmiş oluyoruz. Çünkü o bina ismi Zatına ait zatına ait bütün onlar onun teferruatlarıdır. Ancak "kapısı" dediğimiz zaman özel

bir şey ifade etmekteyiz. Yine ancak kapısı dediğimiz zaman bu binayı da yine belirtmiş oluyoruz, çünkü bina olmayınca kapı da olmaz. Yalnız başına havada duran bir kapı söz konusu olur mu. Olursa bile o üretildiği fabrikada olur, oda bina hükmüyle belirtilen kapı değildir. Duvar dediğimiz zaman duvar o binanın hususiyetidir duvar dediğimiz zaman da biz binayı belirtmiş oluyoruz, çünkü duvar binanın tamamının ayrı değildir. Ancak duvar olarak hususide kapı ile cam ile bunlar birbirinden ayrılmış olur.

20.Paragraf:

Ba'dehû muhakkak rahmete iki tarîk üzere nail olunur. Birisi tarîk-ı vücûbdur, O da Hakk'ın فَسَاَكْتُبُهَا لِلَّذِينَ يَتَّقُونَ وَيُوءْتُونَ الزَّكَوةَ **(A'râf, 7/156) kavlidir. Ve onları sıfat-ı ilahiyye ve ameliyyeden onunla takyîd eylediği şeydir** (20).

Ma'lûm olsun ki, cenâb-ı Şeyh (r.a.) bâlâda rahmetin iki vech ile te'sîri olup birisinin bizzat ve diğerinin suâl sebebiyle vâki' olduğunu beyân buyurmuş idi ki, bunlardan birisi "rahmet-i vücûb," ya'nî "rahmet-i hâssa" hususi olan, vacib olan rahmet ve dîgeri "rahmet-i imtinân," men edici ya'nî "rahmet-i âmme" idi, yani umumi rahmet idi. *Şimdi de rahmete iki tarîk üzere nail olunduğunu îzâh ederler.* Yani bu rahmete iki yol üzere ulaşıldığını nail edildiğini bildirirler. *Rahmete nail olunan iki tarîktan birisi tarîk-ı vücûbdur. Bu da Hak Teâlâ hazretlerinin*

فَسَاَكْتُبُهَا لِلَّذِينَ يَتَّقُونَ وَيُوءْتُونَ الزَّكَوةَ *(7/156) ya'nî*

"Ben rahmeti ittikâ edenler, sakınanlar ve zekât verenler için farz kıldım" âyet-i kerîmesinden müstefâddır. Yani buradan istifade edilmektedir.

Zîrâ Hak Teâlâ كَتَبَ عَلَى نَفْسِهِ الرَّحْمَةَ *(En'âm, 6/12) "rahmeti kendi nefsi üzerine yazdı" âyet-i kerîmesinde beyân buyurduğu rahmeti, onlar için kendi üzerine vâcib kıldı.* Yani Cenab-ı Hakk bu ayet-i kerime ile rahmeti onlar üzerine kendi üzerine vacib kıldı diyor. Yani ben bu rahmeti vereceğim diye kendi kendini görevlendirdi, manasınadır.

Ve bu rahmet, namaz ve oruç ve hac ve zekât gibi sıfât-ı ameliyyeden yani amel ile yapılan sıfatlardan ve ma'rifet-i Hak gibi sıfât-ı ilmiyeden yani Hakk'ın marifetini tahsil etmek gibi ilim sıfatından *o müttakîleri takyîd eylediği, kayıda aldığı şey mukabilinde onlara vâsıl olur.* Yani muttakilerin yapmış oldukları ittikaları kayıtları neticesinde bu rahmet onlara vasıl olur. Muttaki dendiğinde, her mertebede muttaki yani sakınma yani özel bir hale gelme ayrıdır, şeriat mertebesinde ittika, sakınma başka, tarikat mertebesinde başka, hakikat mertebesinde başka, marifet mertebesinde başkadır.

Şeriat mertebesinde günahlardan sakınmaktır, işte ne kadar çok örtünürse, ne kadar eteğini uzun yaparsa bir kişi kendini muttaki zanneder, yani ittika sahibi zannetmektedir, orası da doğrudur, yani kim ittikayı kendi şuur ve idraki ile nasıl görmüşse öyle tatbik etmesi kendisinin doğrusudur, ama başkasına göre ifrat gelebilir, fazla gelebilir, kendi hususi halidir başkasını ilgilendirmez, yani onun ittikası gözünün açık kalmasıdır sadece yüzünün örtülmesi onun ittikasıdır, ona da hürmet edilir diyecek bir şey yoktur. Ama birinin ittikası da başının açmasıdır. Ben de böyle istiyorum der, o da onun ittikasıdır. Ona da kimse bir şey demez.

Esma alemindeki ittika isimlerin sana ait olmadığını, Hakka ait olduğunu idrak etmek, yani isimleri nefsi manada kullanmaktan sakınmak bir bakıma ittika etmektir. Nefsi manada kullandığımız zaman biz onlara sahip olmuş oluyoruz o zaman ittikanın dışına çıkmış oluyoruz.

Sıfat mertebesinde öyle Hakkın sıfatlarını nefsimize göre değil Hakka ait olduğunu idrak ederek sakınmamız oluyor. Bunların neticesinde ona rahmeti gelir. *Zîrâ rahmet-i vücûb, yani vacib olan rahmet Fass-ı Süleymâni'de tafsil olunduğu üzere ba'de'l-vücûd, vücuttan sonra muktezâ-yı isti'dâd, istidadının gereği hasebiyle sâdır olan amel mukabilinde vâki' olur.*

Binâenaleyh bir kimse bu âlem-i şehâdette Hakk'ın Resûl'üne îmân ve şerîatine tevessül edip yani o yolda gidip sâlih ameller işler ve ma'rifet-i ilâhiyye tahsil eylerse, Hakk'ın kendi üzerine vâcib kıldığı bu rahmet-i hâssaya nail olur. Yani badel vücut, vücuttan sonra yani bu varlıktan sonra ahiret aleminde bu rahmet oraya zuhur eder. Kendi üzerine vacip kıldığı bu rahmet-i hassaya nail olur o ittika eden kimse.

Fakat bu rahmet-i vücûb, rahmet-i imtinândandır. Çünkü hükmü hâss olan Rahîm ismi, dühûl-i tazammun ile, hükmü umumi olan Rahman isminin tahtına dâhil olur. Zîrâ Hak zâtı ahadiyyette mahfî olan, gizli olan esmaya rahmet-i zâtiyye-i âmmesiyle rahmet edip onları sıkıntıdan rahatlattı; ve cümlesinin hakikatleri, ilm-i ilâhîde sabit oldu. Velâkin bu hakâyık-ı sabite içinde bulunan ba'zı hakâyık hakkında hubb-i ezelîsi eseri olmak üzere, inâyet-i mahsûsa-i ilâhiyyesi ileri geçti ki, bunlar dahi enbiyâ ve evliya ve bilcümle mü'minlerin a'yân-ı sabiteleridir.

İşte o hakâyıkın mezâhiri bu âlem-i vücûda gelince bu inâyeti-i ezeliyye hasebiyle onlardan a'mâl-i sâliha zahir oldu. Ve bu amelleri mukabilinde dahi Hak onlara kendi üzerine vacip kıldığı rahmet ile tecellî eyledi. Binâenaleyh rahmet-i vücûb, rahmet-i imtinâna dâhil oldu. Yani Cenab-ı Hakkın ezelde kendi üzerine görev aldığı rahmeti imtinana dahil oldu.

Çünkü bunların vücûdu rahmet-i imtinân ile zahir olmasaydı; rahmet-i hâssanın mahall-i tecellîsi bulunmaz idi. Burada imtinandan bahsediyor, men edicilk yani Cenab-ı Hakk bu rahmeti tahsis etti ama bu rahmete ulaşmak için de bir çok zorluklar olduğundan şunları, şunları yapma dedi,

yani bazı esma-i ilahiyeleri tatbik etme dedi, eksi durumda olanları işte bunları men ettiği için o kulda kendi varlığında men ettiği ibadet gibi, hac gibi, zekat gibi fiilleri işlediğinden bu rahmet üzerine vacib oldu. Yani bir mücadele neticesinde bunları kazanmış oldu. Bu sözü verdiği için de Cenab-ı Hakk kendi kendisini görevli kıldı, bu rahmeti onların üzerlerine ihsan etti.

Mesnevi: Tercüme: *"Belki şart-ı kâbiliyyet O'nun atasıdır, ihsanıdır. İhsan iç ve kâbiliyyet kabuk gibidir."*

Bundan dahi anlaşıldığı üzere kulun amâl-i sâliha ifâsına muvaffakıyyeti dahi Hakkın atası, ihsanı ve fazl-ı ihsanıdır.

Binâenaleyh kulun ameliyle tefâhürü kadar yani ameliyle böbürlenmesi gibi kendisi için perde sebebi ve utanç verici bir şey yoktur, yani çok utandırıcı bir şeydir. Yani kendisinin bunları yaptığını zannetmesi. Bu beyitten de anlaşılacağı üzere salih amel ifasına muvaffakiyeti dahi Hakkın atası ve fazlı ihsanıdır. Tabi ki burada birçok soru akla gelmektedir, o halde kendisinde masiyet türü bir şey çıkan da aynı durumda mı olacaktır, eğer bir kimse Hakkın atası ve ihsanı ile ibadetlerini yapıyor ise o zaman o kişinin kimliği ne işe yarayacaktır, yani varlığı hür iradesi ne işe yarayacaktır.

O zaman doğrudan doğruya Cennete girsin gibilerden birçok soru akla gelebilir. O zaman ben neden çalışıyorum gibilerden mademki Cenab-ı Hakk o kimseye o atası fazl-ı ihsan olarak o vermiştir, dolayısıyla o memurdur, memur da mazurdur, o zaman cennet cehennem neden gereklidir diye bu hükmün altından bir sürü soru çıkar. Ama biz şimdi oralara girmeyelim oralar ayrı konudur, hakikati itibariyle böyle olduğunu bilelim.

21.Paragraf:

Ve tariki ahar, ki bu rahmete onunla nail olunur, tarîk-ı imtinân-ı ilâhîdir ki, bir amel ona mukterin değildir. O da Hak Teâlâ'nın وَرَحْمَتِي وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ

(A'râf,7/156) kavlidir. Ve لِيَغْفِرَ لَكَ اللّٰهُ مَاتَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَاَخَّرَ **(Feth, 48/2) denilmesi ondandır, Hak Teâlâ'nın kavli dahi ondandır. İmdi bunu bil! (21).**

Ya'nî rahmete nâil olunan iki yoldan ikincisi, yani birincisi Cenab-ı Hakkın o ayan-ı sabitesine koymuş olduğu ahsen amelleri yapmak suretiyle kendisine verilecek nimetlerdir. *İkincisi ise tariki imtinan-ı ilahidir.* Yani ilahi tarik, yoludur, ilahi ihsan yoludur, *Rahmet-i İmtinân Fass-ı Süleymânî'de îzâh olunduğu üzere, zât-ı ahadiyyede mündemiç olan bilcümle esmâ-yı Hakk'ın kendi zâtında, kendi zâtına, kendi zâtıyla olan tecellîsi ile ilminde peyda kılmasıdır.*

Zaten başka varlık olmadığına göre yapılacak başka bir şey de yoktur bu alemde, ama bütün esma-i ilahiye bu varlıkta zuhura çıktığı zaman kesret alemi meydana geldi diye düşünüyoruz. Ancak bu yaşantının bir değişik anlayış yönüdür, her mevzuatın da birçok mertebeden birçok değişik şekilde anlayışlar vardır, bu ise toplu bir anlayış mücmel tam bir cem bir anlayıştır, Hakkın kendi Zat'ında zuhura çıkması için kendi Zat'ına yani zuhura çıkması için bir yer olacak o da kendi Zat'ı olduğundan kendi Zat'ına kendi Zat'ıyla tecellisidir. Yani şöyle diyelim; her birerlerimizin bir Zatı var, zatımızda bir düşünceye daldığımızda bakın bu kendi zatımızda evvela düşündüğü kendi zatına gelmektedir, kendi zatında bunu idrak etmektedir, herhangi bir şeyi düşündük buraya geleceğiz diye veya bir yere gideceğiz diye kendi zatımızda bunu düşündük ve bu kendi zatımızda oldu, kendi zatıyla oldu, bu düşünce de.

Kendisi kendi zatına ve kendi zatıyla olan tecellisi ile ilminde peyda kılmasıdır bütün bu esma-i ilahiyeyi. *Eşyanın hakikatleri olan bu ilmi suretlerin bu suretle sübutu, sabit olmaları için, onların hiçbir amel ve hizmetleri önüne geçmiş değildir.* Yani ortaya çıkan varlıkların hiçbirinin kendi kendilerine herhangi bir ameli buraya geçmiş değildir, yani

bir varlıkları bir faaliyetleri ortaya çıkmış değildir. Kendi zatında kendi zatıyla ve kendi zatına olan tecellisidir. Yani suret olarak da bu aleme baktığımızda bu üç tarifin içinde bu alem. Hakkın kendi varlığında, kendisiyle, kendi kendine ve kendindeki olan zuhurudur.

Belki zât-ı Hakk'ın mahz-ı ihsanıdır; yani Hakkın zatının ihsanıdır bütün aleme yayılan ve bu rahmet-i imtinânın delili Hak Teâlâ hazretlerinin وَرَحْمَتِي وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ *"rahmetim bütün şeyi kaplamıştır" (A'râf, 7/156) kavl-i kerîmidir.* Kur'an-ı Kerim'in bilindiği gibi dört zuhur mertebesi vardır, tabi o yedi şekli, tavrı ayrı konudur, birisi ef'ali ayetler, esma-i ayetler, sıfati ayetler, zati ayetler. 7/156 ayeti Zat'i ayettir. Burada Cenab-ı Hakk Zat'ıyla konuşuyor. *"benim rahmetim her şeye vasidir"* diyor Zat'ıyla konuşuyor o nedenle bu ayet Zat'i ayettir. *"Venefahtü fihi min ruhi"* gibi ayetler Cenab-ı Hakkın Zat mertebesinden bildirdiği ayetlerdir. Sıfat mertebesinden kaynağını aldığı ayetler var, esma mertebesinden, ef'al mertebesinden kaynaklı olanlar var.

Binâenaleyh bu rahmet, vücûdun tamamına şâmildir; yani bütün bu varlığa bu rahmet şamildir, yani hükmü altına almıştır ve hiçbir şey bu rahmetten hâli değildir. Yani alemde ne varsa bu umumi rahmetten hepsi hissedardır. Hattâ Hakk'ın esması, mertebe-i ahadiyyette, zâtının aynı olduğu cihetle, zât-ı Hakk'a da şâmildir.

Zirâ hakikatte rahmet, Râhim'in nisbetleri cümlesinden bir nisbet olduğundan, Rahim olan Hakk'ın aynıdır, *işte bu rahmet, hiçbir amel mukabilinde vâki' olmayıp, belki zâtın muktezâsı bulunduğu için "rahmet-i imtinân" nâmiyle tevsîm olundu.* Buradaki rahmet, rahmet-i umumidir, Araf suresindeki ayete göre rahmetim her şeyi kaplamıştır.

وَرَحْمَتِي وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ (A'râf,7/156) bu genel rahmettir bu rahmet karşılığında da kimse bir şey yapmış olarak bu rahmeti kazanmış değildir. Yani Hakk ehli ibadetini yaptı da

bu rahmetini kazandı veya ehl-i küfür küfretti de bu rahmeti kazandı değildir. Cenab-ı Hakkın genel rahmetinden dolayı bütün alem bu rahmetin içindedir. Mesela ehl-i İslam Allah'a ibadet ediyor diye yağmur yağmıyor, ehl-i küfür de küfür ettikleri için rızıklandırılmıyor. Allah'ın rahmetinden rızıklandırılıyor. Bu rahmet-i amme rahmeti umumi olarak bütün bu alem rahmetini almıştır, Allah'a küfür ediyor ama güzel hayat yaşıyor.

İşte onun küfretmesi fiili Allah'ın rahmetine sebep olmuyor, Allah'ın Rahman sıfatıyla Rahmet sıfatıyla o rahmetlenmiş oluyor. Herhangi bir eksi artı fiil yapmak suretiyle kazancı değildir. Allah'ın vermesi üzere rahmeti üzere hayatını sürdürmüş oluyor. Bu da Allah esmasının gereği olan şeydir. Hani Allah esmasını tarif ederken nasıl demişler, "her varlığı kendi mertebesinde kendi hakikati üzere korumaya Allah denir" diye insan-ı Kamilde belirtmişlerdir.

Her varlığı kendi mertebesinde kendi hakikati üzere korumaya Allah ismi denir. Onun için ehl-i küffar Allah'a inanır, putperestler de Allah'ın varlığına inanırlar ama Hazret-i Peygamberi tasdik etmezler. Ancak Allah ismine ulaşmak için Hazret-i Muhammed isminden başka geçecek yol yoktur. *"la ilahe illallah Muhammedürrasulullah"* Muhammedürrasulullah demeyen kimse, La ilahe illallah dese bütün ömrünce veya insanlık ömrü süresince "Muhammedürrasulullah demedikçe oraya yol bulması mümkün değildir. Ama Cenab-ı Hakk rahmetinden onları da beslemektedir. Gördüğümüz, duyduğumuz, okuduğumuz gibi nakil olunanlar gibi geçmişte ne kadar büyük isyan sahipleri vardı Allah'a isyan ediyorlardı ama Cenab-ı Hakk onların hepsinin rızıklarını yine veriyordu.

Neden veriyordu, Rahmet-i umumisinden dolayı veriyordu. Yani rahmetin iki türlü olduğu birisi hususide olan muttakilere olan fiilleri karşılığında yapılan rahmet, diğeri ise umumi hiçbir kazanç hiçbir faaliyet olmadan verilen rahmetidir. *Ve sûre-i Fetih'de Hak Celle ve Alâ hazretleri canibinden (S.a.v.) Efendimiz'e hitaben 'Tâ ki Allah Teâlâ senin geçmiş ve gelecek günâhını mağfiret ede..."*

لِيَغْفِرَ لَكَ اللَّهُ مَاتَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَاَخَّرَ وَيُتِمَّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكَ وَيَهْدِيَكَ صِرَاطًا مُسْتَقِيمًا

48/2-Böylece Allah senin geçmiş ve gelecek günahını bağışlar. Sana olan nimetini tamamlar ve seni doğru yola iletir.!

(Feth, 48/2) buyrulması dahi bu tarîk-ı imtinândandır.

Ve keza Hak Teâlâ'nın "Ne istersen yap, muhakkak ben senin zünûbunu mağfiret ettim" kavli dahi rahmet-i imtinân kabîlindendir. Yani ihsan kabilindendir. *Zîrâ Hak Teâlâ hazretlerinin inâyet-i ezeliyyesine mazhariyyet, hiç bir amel mukabilinde değildir. Ve bu rahmet her ne kadar rahmet-i hâssa ise de yani hususi bir rahmet ise de yukarıda îzâh olunduğu üzere, rahmet-i imtinândır. Zîrâ hükmü hâss olan Rahîm ismi, dühûl-i tazammun ile hükmü umumi olan Rahman isminin tahtına dâhil olur. Ve bu rahmet, ezelî sevgi eseridir; ve bu rahmetle muhâtab olan zevât-ı saâdet-simât hakkında iki vecih vârid olur:* fezanın birinci dokusu muhabbet, hubbiyet, ikinci dokusu ilim yani irfaniyet, üçüncü dokusu ruh, dördüncü dokusu nur, beşinci dokusu fizikçilerin dediği gibi soğukluk, karanlık, ve zamandır.

Esas bu alemin ana kaynağı fezanın ana dokusu hubbiyet ve ilmiyettir. İşte bu rahmet hubb-u ezelinin eseridir. Cenab-ı Hakk kendinde bulunan bütün esma-i ilahiyesine olan muhabbetinden bu alemleri halk etti ve muhabbetin yayılmasını yani açığa çıkmasını istedi. Ezelde de zaten onlar istihkak talebinde bulundular Cenab-ı Hakk onları nefes-i rahmanisi ile yaydı. O halde Cenab-ı Hakk Kahhar esmasını da sevdi Cebbar esmasını da sevdi çünkü kendisine aittir.

Bunları dahi sevgi ile yaydı alemlere, yani nerede bir Kahhar esması onun zuhuru faaliyeti görülürse bu da Hakk tarafından sevilmiş bir şeydir batını itibariyle ancak suret itibariyle konuşulacak söylenecek çok şey vardır o ayrıdır. Ama hakikati itibariyle bunların hepsi hubb-u ezeliden gelen

özelliklerdir. Hubb-u ezeli eseridir ve bu rahmetle muhatab olan zevat-ı saadet simat hakkında iki vecih varid olunur.

Birinci vecih budur ki: Bu zât fenâ-fîllâh ve bakâ-billâh makamında kâim olup sıfât-ı beşeriyyeden arınmış olur; yani bir kimse var ortada fenafillah ve bakabillah makamında orada kaim beşeri sıfatlardan temizlenmiş, yukarıda bahsedilen esma-i ilahiyeyi nefsi isimlerden inkılab ettirerek esma-i ilahiyeye çevirmiş ve bütün varlığında fiilleri isimleri sıfatları Zat'ı itibariyle Hakkın varlığından başka bir şey bulamamış veya inkılab ettirmiş yani kendi beşeriyetini Hakkani hususiyetlerle değiştirmiş *ve artık onun için bu sıfata rücû' mümkin olmaz.* Yani artık eski beşeri haline dönüşmesi mümkün olmaz. Az da olsa bazen dönülür ama oraya gelirken aldığı eğitim tam kemalli olmamasından meydana gelir. Mesela İseviyet mertebesinde dönüş olabilir, fenafillah mertebesinde farkında olmadan kelime-i tevhid kitabında bununla ilgili bölüm vardır.

Bir gün ehlullahtan birisine çevreden meşhur olmuş birisi "ben falan kişiyi arıyorum işte şu şehirde yaşar diyorlar oraya gidiyor işte şu mahallede şu sokakta yaşar diyorlar, nihayet geliyor tarif ettikleri kapıyı buluyor ve tıklıyor, birisi çıkıyor, efendim diyor ben falan falan isminde birisini arıyorum, ya öyle mi diyor ben de onu arıyorum, kaybettim bulamadım diyor, sen bulursan bana da haber ver diyor. Halbuki soran, kendisini soruyor. Bu meşhur bir evliya hakkındadır da. Artık onun için bu sıfata rücu mümkün olmaz, yani beşeriyet sıfatına tekrar dönmek mümkün olmaz.

Binâenaleyh onun fiili, Hakk'ın fiili olduğu cihetle, kendi varlığının özündeki hakikatine erdiği zaman kendisindeki hadisenin emanet olduğunu anladığı zaman fenafillah oldu ve Hakkın varlığı ile kaim olduğunu anladığı zaman Bakabillah hükmüne geçti, işte Hakkın fiili olduğu cihetle kendine ait bir varlığı kalmadığından Hakk orada her şey ile birlikte zuhurda olmaktadır. Yanlış anlaşılmasın o kişi Allah oldu manasına değildir. Allah Allah'lığını kimseye vermez. Zaten kimse Allah olamaz. Ama burada anlayış kişinin ferdi beşeri halinin Hakka inkılab etmesi yani Hakta kayıp olması

Hakk bütün alemi kapsamına almıştır, bir varlığın bütün alemi kapsamına alması mümkün değildir.

Yani şöyle diyelim: narın içindeki çekirdek kendinin nardan ayrı bir şey olmadığını anlamış ve "ben narım" diyor artık. O söylediği doğrudur. Ama nar kendinin nar olduğunu bilmediği sürece kendini tek bir varlık olarak benim diye ifade etmektedir ve öyle zannetmektedir. İşte kendinin mensub olduğu hakikati idrak etmesi dolayısıyla nar o zaman nar gerçek manada nar olmaktadır, yoksa hayali nar olmaktadır, o da çürüyüp gitmektedir, bir işe yaramamaktadır. *İşte bu cihetle Hızır (a.s.)ın gulâmı katletmesi ve gemiyi delmesi gibi sûret-i zahirede şer'an muhalif görünen a'mâlinden muaheze olunmaz.*

Ne yaparsa yapsın ma'zûr ve me'mûrdur. Ancak burası çok tehlikeli bir haldir, Kur'an-ı Kerimde bu hal açık olarak belirtilmiş, bildirilmiş, tecrübesi de yapılmış bir ulul azm peygamber geliyor, Cenab-ı Hakk diyor ki indimizden kendisine ilim verdiğimiz bir kulumuzla buluştu Bakın kendisi ulul azm, şeriat peygamberi olduğu halde O'ndan ilim taleb ediyor.

Burada çok hususi bir şey var, Hızır'ın (a.s.) peygamberliği hakkında ihtilaf vardır, peygamber miydi, veli miydi diye. İşte Hızır (a.s.) bakın bir peygamberin gerçek manada peygamber olması için onun getirdiği bazı haberler olması lazımdır. Yani hayali olarak peygamber olmaz. Elinde bir mesnedi olacaktır. İşte mübalağa olmasın ama Hızır'ın (a.s.), Musa (a.s.) ile birlikte tatbik etmiş olduğu yaşamış olduğu bu üç hadise süresi içerisinde o nebidir. Çünkü haber getiriyor. Daha evvel bilinmeyen bir sistemi ortaya koyuyor. Musa (a.s.) şeriat peygamberi kitabı elinde olduğu halde O'na gidiyor.

O'nun ayağına gidiyor. Diyebilirdi ki gidin böyle birisini bulursanız bana getirin, koskoca Beni İsrailin hem hakimi hem de peygamberidir, bunu demedi ve O'nun ayağına gitti demek ki orada başka bir hususiyet vardır. İşte Hızır'dan (a.s.) bu hikayenin bizlere nakledilmesi ve orada yaşanması o sürede O'nun nübüvvet süresinin o kadar olduğunu

düşünürüz ve orası O'nun nübüvvetinin de ispatıdır, şahididir diye de düşünebiliriz.

Ondan sonra Hızır (a.s.) denen o zuhur gayba gitmekte, zaten gaybdaydı, sonra tekrar gayba gitmekte yani üç hadiseden sonra haber verilmemektedir. İşte bize bu üç hadiseyi ulaştırdığı için haber verdiği için "nebe" hükmünde nebi hükmündedir.

İkinci vecih budur ki: Kul henüz sıfât-ı beşeriyyesinden fânî olmamış bulunduğu halde ondan sâika-i nefs ile ba'zı muhalefet sudur eder; yani nefsin sevk etmesiyle bazı muhalefet zuhur eder, yani şeriat hukukuna biraz terslik meydana gelir, *bunlar ise açık olarak günahlardır. Fakat hakkında inâyet-i ezeliyye sebk ettiği ve kendisi Gaffar isminin mazharı düştügü için, Hak Teâlâ hazretleri hubb-i ezelîsi eseri olmak üzere onun günahlarını belirtilir, nitekim hadis-i şerifte buyurulur;* yani *"Eğer siz günah işlememiş olsanız Allah Teâlâ sizi giderir ve bir kavim getirir ki, onlar günah işleyip Allah'a istiğfar ederler ve Hak dahi onları mağfiret eder." İşte sırr-ı mağfiret budur*. Şimdi bunlar çok özde hususide olan çok dikkat edilmesi gereken konulardır, zaten olduğu için bu kitapların mevzuları olmaktadır. Yoksa sıradan bir mevzu olsa sıradan bir kitaplar içerisinde onları bulmak mümkün olurdu.

Şimdi daha evvel okuduğumuz yerde Cenab-ı Hakk ezelde onun ayan-ı sabitesine abdiyet hükümlerini yani ibadet edici vasıfları koyduğu için o ibadetini yapmaktadır. Ve bunun karşılığında da ahirette lütuf alacağını söylüyor. Yukarıda bakabillah yani sıfat-ı nefsiyeden soyunmuş olan kişinin halini anlattı, burada ise beşeriyetinden fani olmamış olduğu halde ondan saikayı nefs ve bazı muhalefet südur eder, yani nefsin galebesiyle sevk etmesiyle yahut tazyikiyle şeriata muhalefet zuhur eder, bunlar ise açık günahtır. Yani şeriat dışı şeyleri işlemek açık günahtır.

Fakat hakkında inayet-i ezeliye sebk ettiği için yani "*rahmetim gadabımı örtmüştür"* veya *"Rahmetim her şeyi kaplamıştır"* belirttiği üzere inayet-i ezeliye üzerinden geçtiği ve kendisi Gaffar isminin mazharı olduğu için yani kendisine

Gaffar isminin kapsamına girdiği için aslında günahkar, ama Cenab-ı Hakk gaffar, örttüm demesiyle o ismin kapsamına girdiği için Hakk Teala hazretleri hubb-u ezeli eseri olmak üzere onun zünubunu sebk ve mağfiret eder. Yani günahlarını örter ve bağışlar.

Şimdi her iki halde de eğer kişilerin ellerinde herhangi bir şey yok ise yani cennet halini kazanmak ile cehenneme gitme halinde kişilerin elinde bir şey yoksa o zaman bizim varlıklarımız nedir. Neden biz varız, neden biz bu kadar iş arasında dolaşıp duruyoruz. Diye insanın aklına soru gelebilir.

Bağdat alimleri sormuşlar Kur'an-ı Kerim içindeki en müjdeleyici ayet hangisidir diye bu ayeti okumuşlar. *"İnnallahe yağfiru zunubu cemia"* Allah günahların hepsini mağfiret eder. *"innehu tevvaburrahiym"* o tevbeleri kabul eder, rahmet eder, olmak üzere. Hadis-i Şerifte buyurulur, *"eğer siz günah işlememiş olsanız Allahüteala sizi giderir, bir kavim getirir ki onlar günah işleyip Allah'a istiğfar ederler ve Hakk dahi onları mağfiret eder"* işte mağfiret sırrı budur.

Cenâb-ı Mevlânâ Celâleddin Rûmî (r.a.) efendimiz bu inayeti Fîhî Mâfih nâmındaki kitâb-ı münîflerinde böyle beyân buyururlar: Ya'nî "Asl olan inayettir. Sen bir emirsin, iki kölen vardır: Birisi çok hizmet edip, senin için birçok seferler kılar; diğeri ise kölelik hususunda tenbeldir. Sonunda görüyorum ki senin tembel köleye o bende hizmetkardan ziyade muhabbetin vardır diyor. Yani tembel olan köleye o çalışkan köleden daha ziyade muhabbetin vardır diyor. *O bendei hizmetkarı da yani sana hizmet edeni de terk edilmiş bırakmazsın.* Yani hiçbir iş yapmayanı da terk etmezsin diyor.

Velakin böyle vaki olur, inayete hükmetmek mümkün değildir. Yani Allah'ın programına hükmetmek yani onun lütfuna verdiğine hükmetmek mümkün değildir. *Bu sağ göz ve sol gözün zahirde her ikisi de birdir.* Şimdi bu program yapılmış, bizim sağ gözümüz de sol gözümüz de bizim bir dahilimiz yok onun sola sağa geçmesinde veya oraya gelmesinde *acaba sağ göz ne ise ne hizmet etti ise sol göz*

olmadı, yani ne yaparsa yapsın sol göz sağ olmadı, sağ göz de sol olmaz.

Bakın bunlar hep çalışmaktalar ama biz farkında değiliz. Göremediğimiz zaman çalışmadığını anlıyoruz. Çalıştığı zaman çalıştığını anlamıyoruz. İkisinin ayrı ayrı gördüklerini bize tek olarak intikal ettiriyorlar. Gözümüzün birini kapatıp diğerini açtığımızda hedefimizde biraz değişiklik oluyor. Ama ikisiyle birlikte baktığımız zaman hedefte sanki birlik varmış gibidir. *Yevm-i cum'a dahi böylece diğer günlerden efdal oldu.* Cuma ne yaptı ki diğer günlerden efdal oldu. İşte Cenab-ı Hakkın inayetinden ona lutf-u kereminden "Cuma "diye onu belirtti.

Cuma günü bir bakıma hadis-i şeriflerle bildirilen birçok durumları var, ama en mühim hadisesi Cum'a gününün mü'minlere verilmesi yedinci günün mü'minlere verilmesinde o da Cum'a günüdür. Diğer kavimlerin yedi günü yok altı günü vardır. 7. Gün mü'minlere aittir. O da Cuma günüdür. Bizde tatil diye bir şey yoktur, genel manada İslam'da tatil yoktur. Tatil ancak Cuma'ya gidiş, sabah namazından Cuma namazına gidiş sürede o da Cuma'ya hazırlık yapmak içindir.

Cuma suresinde *"namazdan çıktıktan sonra yeryüzüne dağılın rızkınızı arayın"* diyor. O zaman Cuma günü tatil olmuyor. O halde Cumartesi ve Pazar zaten bizimle ilgili olmadığından o zaman bizim günümüz yediye çıkmış oluyor. İşte bu da ahiret günü kıyamet günü peygamber Efendimizin "ikra" gecesi kendisine Cebrail'in (a.s.) tebliğ ettiği zaman yani ilk tebliğ getirdiği zaman 7. gün başladı. Yani kıyamet günü başladı. "İkra" gecesi çok büyük de bir inkılabın başladığı gecedir yeryüzünde, insanlık tarihinde.

İşte o zaman 7. gün başladı yani kıyamet başladı. Eğer Peygamber Efendimiz yeryüzüne gelmeseydi veya çok daha sonraları gelmiş olsaydı, kıyamet o zaman başlayacaktı. İşte hıristiyanlığa kadar gelen yani iseviyete kadar gelen Musevilerin de içinde bulunduğu altı günleri onların vardır, *"halakasemavati vel ardı vema beynahuma fisiddeti eyyam"*

ayetiyle bunun benzeri Tevratta da var, onlara ait altı gün onların süreleri kemale ermediğinden kıyametleri yoktur.

Yani İseviyet üzere kıyamet kopmaz. Kıyamet Muhammediyet üzere yani son peygamber üzere peygamberlerin de ahırı olduğu için kıyamet Muhammed ümmeti üzere kopacaktır. Aslında diğer kavim olarak bilinenler de ümmet-i muhammettir, kabul eden uymuştur, icabettir, kabul etmeyen davettir. Ümmet-i davettir onlar. Hani Âdem (a.s.) hakkında da derler ya M. Arabi Hazretleri bir gün manada İdris (a.s.) ile görüştüğü zaman; efendim diyor kıyametin alametlerinden haber veri rmisiniz, o da diyor ki kıyamet alameti Adem'in yeryüzünde görülmesi kıyamet alametidir, Muhammed'in (s.a.v.) yeryüzünde görülmesi ve kendisine peygamberlik verilmesi de kıyametin başlamasıdır.

Biz şimdi kıyamet süresinde yaşıyoruz. En son gelecek olan o depremler ise o perdenin artık kapanmasıdır. Hani sahnede bir oyunun oynanmasında bir sahnenin açılması var, oyunun bir oynama süresi var, o sahne hemen açılıp kapanmıyor. Oyun oynanıp bittikten sonra kapanıyor. İşte Cuma günü bir bakıma o yönden de efdal oldu,

Nitekim buyrulmuştur: "Allah Teâlâ hazretlerinin rızıklardan başka rızıkları olduğu levh-i Mahfuzda kayıtlıdır; imdi o rızıkları cuma günü taleb et!" Şimdi bu cuma diğer günlerin etmediği ne hizmetleri etti? Velâkin Hak Teâlâ, İnayeti ve teşrîf-i mahsûsu ona etti." İmdi bu inayet erbabı mesturdur, Setredilmiş örtülmüştür, Hakk'ın kimi mağfiret edeceği ve kimi etmeyeceği bilinmez. Binâenaleyh ibâda lâzım olan günahları terk etmek ve ibadetle meşkul olmaktır.

Beşeriyye bakımından ma'sıyet sudûrunda âhu enîn ile istiğfar lâzımdır. Âh u enîn ise kalbde nedamet husülüyle olur. Nedâmet-i kalbiyye olmaksızın lisânen istiğfar faydalı değildir. Ve Hak Teâlâ hazretleri Gaffâru'z-zünûbdur, günahları örtücüdür deyip ma'sıyetin birini icra ve diğerine de niyyet etmek alâmet-i inayet değil, neûzü billâh alâmet-i bu'd ve şekavettir. Yani uzaklık ve şakilik alemetidir, *işte*

sırr-ı mağfiret, ezelde sebk etmiş olan muhabbet-i ilâhiyyeden ibarettir. Ve bu dahi rahmet-i imtinân kabllindendir; zîrâ bî-illet olan inâyet-i ihâhiyyenin o kimseye taallukudur: Binâenaleyh bunun böyle olduğunu bil!

S O N

****

Gerçekten de bu kitaplar hakkında aleyhte söylenecek hiçbir şey yoktur, kim ki böyle bir davranışta bulunur, kendini cahilin cahili olarak ilan etmiş ve aklının ne kadar kısır ve fikrinin ne kadar ön yargılı ve ufkunun ne kadar da dar olduğunu, bu vasıfları ile kendi halini ispat etmiş olur.

Gerçek bir düşünür, İslam'a yakışır bir ilim sahibi, Peygamberimize yakışır bir ümmet, Rabbımıza yakışır idrakli ve ne yaptığını bilen bir kul ve insanlık alemine yardımcı olan bireyler olmamızı Cenâb-ı Hakk'tan niyaz ederim.

Bütün bu hakikat-i ilahiye ilimlerinin bizlere kadar ulaştırılmasında emeği geçen bütün hizmet ehli kadirşinas kimselere teşekkür ederiz.

Bizlerde, bizlerden sonra gelecek yeni nesillerimize bu ilahi emanetleri aktarmaya acizane çalışmalar yapmaya gayret ediyoruz. Cenâb-ı Hakk evvela bu hakikatleri hepimize idrak ettirsin sonra da tahakkuklarını nasib etsin İnşeallah.

Allah Hak söyler Hakk-ı söyler.

Gayret bizden muvaffakıyet Hakk'tandır. T.B.

Terzi Baba Kitapları.

Terzi Baba Baskısı olan kitaplar.

1. Necdet Divanı:
2. Hacc Divanı:
3. İrfan Mektebi, Hakk Yolu'nun Seyr Defteri:
4. Lübb'ül Lübb Özün Özü, (Osmanlıca'dan çeviri):
5. Salât- Namaz ve Ezan-ı muhammedi'de Bazı Hakikatler: "İngilizce, İspanyolca"
6. İslâm'da Mübarek Geceler, bayramlar ve Hakikatleri: (Fransızca)
7. İslâm, İmân, İhsân, İkân, (Cibril Hadîs'i):
8. Tuhfetu'l Uşşâkiyye, (Osmanlıca'dan çeviri):
9. Sûre-i Rahmân ve Rahmâniyyet:
10. Kelime-i Tevhid, değişik yönleriyle:
11. Vâhy ve Cebrâil:
12. Terzi Baba (1) ve Necm Sûresi:
13. (13) On üç ve Hakikat-i İlâhiyye:
14. İrfan mektebi, "Hakk yolu"nun seyr defteri ve şerhi
15. 6 Pey- (1) Hz. Âdem Safiyyullah (a.s.)
16. Divân (3)
19. Sûre-i Feth ve fethin hakikat-i.
21. 6 Pey-(2) Hz. Nûh Neciyyullah: (a.s.)
22. Sûre-i Yûsuf ve dervişlik:
24. 6 Pey-(3) Hz. İbrâhîm Halîlûllah: (a.s.)
35. Fâtiha Sûresi:
39. Terzi Baba: (2)
41. İnci tezgâhı:
49. 36-Yâ'sîn, Sûresi:
59. 6 Pey-(4) Hz. Mûsâ Kelîlmullah: (a.s.)
60. 6 Pey-(5) Hz. Îsâ Rûhullah: (a.s.)
61. 6 Pey-(6) Hz. Muhammed: (s.a.v.)
67. 067-Mülk Sûresi:
68. 1-namaz sureleri
69. 2-namaz sureleri

88- Nusret Tura-Divanı. Erler demine.
91-Terzi Baba (7) Biismi has "Selâm" (13)

95- Terzi Baba-(8) (19/53)
96- 41-Fussilet Sûresi.
103-terzi Baba yüksek lisans tezi.
118- 52-Tûr suresi. Ve M. Nusret tura.
129-Terzi Baba divanı. "Tüm şiirlerim."

(H) Yayınları tarafından basılan kitaplarımız:
----
6. İslâm'da Mübarek Geceler, bayramlar ve hakikatleri:
14. İrfan mektebi, "Hakk yolu"nun seyr defteri.
15. 6 Pey- (1) Hz. Âdem-safiyeti. Safiyyullah. (a.s.)
88- Nusret Tura-Divanı. Erler demine.

Terzi Baba kitapları sıra listesi

KAYNAKÇA

1. KÛR'ÂN VE HADÎS :
2. VEHB : Hakk'ın hibe yoluyla verdiği ilim.
3. KESB : Çalışılarak kazanılan ilim.
4. NAKİL : Muhtelif eserlerden, Mesnevi'i şerif, İnsân-ı Kâmil, Fusûsu'l Hikem ve sohbetlemizden müşahede ile toplanan ilim.

(Gönülden Esintiler)

1. Necdet Divanı:
2. Hacc Divanı:
3. İrfan Mektebi, Hakk Yolu'nun Seyr defteri:
4. Lübb'ül Lübb Özün Özü, (Osmanlıca'dan çeviri):
5. Salât- Namaz ve Ezan-ı muhammedi'de Bazı hakikatler: "İngilizce, İspanyolca"
6. İslâm'da Mübarek Geceler, bayramlar ve Hakikatleri: (Fransızca)
7. İslâm, İmân, İhsân, İkân, (Cibril Hadîs'i):

8. Tuhfetu'l Uşşâkiyye, (Osmanlıca'dan çeviri):
9. Sûre-i Rahmân ve Rahmâniyyet:
10. Kelime-i Tevhid, değişik yönleriyle:
11. Vâhy ve Cebrâil:
12. Terzi Baba (1) ve Necm Sûresi:
13. (13) On üç ve Hakikat-i İlâhiyye:
14. İrfan mektebi, "Hakk yolu"nun seyr defteri ve şerhi
15. 6 Pey- (1) Hz. Âdem Safiyyullah (a.s.)
16. Divân (3)
17. Kevkeb. Kayan yıldızlar.
18. Peygamberimizi rû'ya-da görmek.
19. Sûre-i Feth ve fethin hakikat-i.
20. Terzi Baba Umre (2009)
21. 6 Pey-(2) Hz. Nûh Neciyyullah: (a.s.)
22. Sûre-i Yûsuf ve dervişlik:
23. Değmez dosyası:
24. 6 Pey-(3) Hz. İbrâhîm Halîlûllah: (a.s.)
25. -1-Köle ve incir dosyası:
26. Bir zuhûrât'ın düşündürdükleri:
27. -2-Genç ve elmas dosyası:
28. Kûr'ân'da Tesbîh ve Zikr:
29. Karınca, Neml Sûresi:
30. Meryem Sûresi:
31. Kehf Sûresi:
32. 3-Terzi Baba İstişare dosyası:
33. Terzi Baba Umre dosyası: (2010)
34. -3-Bakara dosyası:
35. Fâtiha Sûresi:
36. Bakara Sûresi:
37. Necm Sûresi:
38. İsrâ Sûresi:
39. Terzi Baba: (2)
40. Âl-i İmrân Sûresi:
41. İnci tezgâhı:
42. 4-Nisâ Sûresi:
43. 5-Mâide Sûresi:
44. 7-A'raf Sûresi:
45. 14-İbrâhîm Sûresi:

46. İngilizce, Salât-Namaz:
47. İspanyolca, Salât-Namaz:
48. Fransızca İrfan mektebi:
49. 36-Yâ'sîn, Sûresi:
50. 76-İnsân, Sûresi:
51. 81-Tekvir, Sûresi:
52. 89-Fecr, Sûresi:
53. Hazmi Tura:
54. 95-Beled-Tîn, Sûresi:
55. 28- Kasas, Sûresi:
56. İrfan-Mek-Şer-Fransızca-Baba:
57. 20-TÂ HÂ Sûresi:
58. Mirat-ül-İrfan-ve-şerhi:
59. 6 Pey-(4) Hz. Mûsâ Kelîlmullah: (a.s.)
60. 6 Pey-(5) Hz. Îsâ Rûhullah: (a.s.)
61. 6 Pey-(6) Hz. Muhammed: (s.a.v.)
62. -4-Bir ressam hikâyesi:
63. İnci mercan tezgâhı
64. Ölüm hakkında:
65. Reşehatt'an bölümler:
66. Risâle-i Gavsiyye:
67. 067-Mülk Sûresi:
68. 1-Namaz Sûrereleri:
69. 2-Namaz Sûrereleri:
70. Yahova Şahitleri:
71. Mü-Geceler-Fran-les-nuits:
72. Îman bahsi:
73. Celâl cemâl Celâl:
74. 2012 Umre dosyası:
75. Gülşen-i Râz şerhi:
76. -5-Doğdular, yaşadılar hikâyesi:
77. Aşk ve muhabbet yolu:
78. A'yân-ı sâbite. Kazâ ve kader:
79- Terzi Baba-(4) İstişare dosyası.
80- Terzi Baba-(5) İstişare dosyası.
81- Hayal vâdîsi'nin çıkmaz sokakları:
82- Mektuplarda yolculuk-M.Nusret-Tura.
83- 2013 Umre dosyası.
84- Nusret Tura-Vecizeler ve ata sözleri.

85- Nusret Tura-Tasavvufta aşk ve gönül.
86- Terzi Baba-(6) İstişare dosyası.
87- Terzi Baba-İlâhiler derleme.
88- Nusret Tura-Divanı. Erler demine.
89- 6-Her şey merkezinde hikâyesi.
90- İnsân-ı Kâmil A.K.C. Cild (1-kitap-1) şerhi.
91- Terzi Baba (7) Biismi has "Selâm" (13)
92- İnsân-ı Kâmil A.K.C. Cild (2) şerhi.
93- 7. İngilizce. İslâm, İmân, İhsân, İkân, (Cibril Hadîs'i):
94- Mescid-i Dırarr-Kubbet-ul Kara.
95- Terzi Baba-(8) (19/53)
96- 41-Fussilet Sûresi.
97- 2015 Umre dosyası.
98- Solan bahçenin kuruyan gülleri.
99- Terzi Baba-(9) İstişare dosyası.
100-14-İrfan mektebi ve şerhi-İspanyolca.
101- Bosna Hersek dosyası.
102-The SCHOOL OF WISDOM (irfan mektebi)
103-Terzi Baba yüksek lisans tezi.
104-Hacc Umre ve hakikatleri.
105-Cemo ve Farko.
106-(2016) Umre dosyası.
107-Vahy ve Cebrâîl- (Fransızca)
108-Ru'ya-Mana-alemi- Tezi Baba ile ilgili zuhuratlar.
109-terzi Baba tasavvufi izahlar.
110-19-53-Şeker risalesi.
111-Lübb-ül lübb-Özün özü ve şerhi.
112-Bir kardeşin soruları ve cevapları
113- İnsân-ı Kâmil A.K.C. Cild (1-kitap-2) şerhi.
114- İnsân-ı Kâmil A.K.C. Cild (1-kitap-3) şerhi.
115- İnsân-ı Kâmil A.K.C. Cild (1-kitap-4) şerhi.
116- 2017-Kudüs seyahati dosyası.
117- İnsân-ı Kâmil A.K.C. Cild (1-kitap-5) şerhi.
118- 52-Tûr suresi. Ve M. Nusret tura.
119-Fu-Hi-01-Adem Fassı.
120-Fu-Hi-02-Şit Fassı.
121-Fu-Hi-03-Nuh-fassı.
122-Fu-Hi-04-İdris-05-İbrahim-fassı
123-Gülşen-i Raz-2-Terzi Baba şerhinin tamamı.

163-1-7-Esmâ'ül Hüsnâ-M.Nusret Tura.
164-2-8-Esmâ'ül Hüsnâ-M.Nusret Tura.
165-9- Ku-Ker-Yol-Kıyamet Sûresi.
166- İnsan-ı Kamil-A-K-C-Cilt-1-Kitap-6-şerhi-
167- İnsan-ı Kamil-A-K-C-Cilt-1-Kitap-7-şerhi-
168- 31- Sohbet arası sohbetlerden seçmeler.
169- İbretlik bir hikâye daha-Usta dan çırağına tavsiyeler-
170-4- Ru'ya-Mana-Alemi-Terzi Babanın görüldüğü zuhuratlar.
171-5- Ru'ya-Mana-Alemi-Yoruma açık eğitim zuhuratları.
172-6- Ru'ya-Mana-Alemi-Tuzak-mekr-Hileli zuhuratlar.
173- 2020 Umre dosyası.
174- 83-Kur'an-ı kerimde yolculuk Mutaffifin suresi.
175- Mübarek geceler ve bayramlar. İspanyolca çevirisi.
176- Korona virüs'ün düşündürdükleri.
177- Terzi Baba, "14-İrfan mektebi" tezi.
178-84-12-Ku-Ker-Yol-İnşikak suresi-
179-13-Terzi-Elif-Terazi-Teradi-İrfan mektebi..
180- A- Füsus'ül-Hikem- Mukaddime.
181- B- Füsus'ül-Hikem- Ayniyet ve Gayriyyet.
182-Fü-Hi-06-İSHAK FASSI-
183- Fü-Hi-07-İsmail-08-Yakup- fassı-
184-Fü-Hi-09-Yusuf Fassı-
185-Fü-Hi-10-Hud Fassı-
186-Fü-Hi-11-Salih-12-Şuayb Fassı-
187-Fü-Hi-13-Lut-14-Üzeyir Fassı-
188-Fü-Hi-15-İsa Fassı-
189-Fü-Hi-16-Süleyman-17-Davut-18-Yunus-19-Eyyüb-Fassı-
190-Fü-Hi-20-Yahya-21-Zekeriyya-Fassı-
191-Fü-Hi-22-İlyas-23-lokman-24-Harun-Fassı-
192-Fü-Hi-25-Musa-26-Halid-Fassı-
193-Fü-Hi-27-Muhammed-Fassı-
194-Silsile-i Uşşakiyye.
195-Terzi Baba-özel, kütüphane ve müze arşivi.

Altı peygamber serisi:
1-15. 6 Pey-(1) Hz. Âdem Safiyyullah (a.s.)

2-21. 6 Pey-(2) Hz. Nûh Neciyyullah: (a.s.)
3-24. 6 Pey-(3) Hz. İbrâhîm Halîlûllah: (a.s.)
4-59. 6 Pey-(4) Hz. Mûsâ Kelîlmullah: (a.s.)
5-60. 6 Pey-(5) Hz. Îsâ Rûhullah: (a.s.)
6-61. 6 Pey-(6) Hz. Muhammed: (s.a.v.)

Terzi Baba kitapları serisi:

1-12- Terzi Baba-(1)
2-39- Terzi Baba-(2)
3-32- Terzi Baba-(3) İstişare dosyası.
4-79- Terzi Baba-(4) İstişare dosyası.
5-80- Terzi Baba-(5) İstişare dosyası.
6-86- Terzi Baba-(6) İstişare dosyası.
7-91- Terzi Baba (7) Biismi has "Selâm" (13)
8-95-Terzi Baba-(8) (19/53)
9-99- Terzi Baba-(9) İstişare dosyası.
10-103-Terzi baba yüksek lisans tezi.
11-108-Tezi Baba ile ilgili zuhuratlar.
12-109-terzi Baba tasavvufi izahlar.
13-110-19-53-Şeker risalesi.
14-126-1-Ben'deki Terzi Babam. Murat Cağaloğlu.
15-127-2-Ben'deki Terzi Babam. Murat Cağaloğlu.
16-87- Terzi Baba-İlâhiler derleme.
17-126-14-1-Ben'deki Terzi Babam. Murat Cağaloğlu.
18-127-15-2-Ben'deki Terzi Babam. Murat Cağaloğlu.
19-129-Terzi Baba divanı. "Tüm şiirlerim."
20-131-Kur'ân-ı-Kerîmde yolculuk-53-Ayetleri ve Terzi Baba-
21-165-9- Ku-Ker-Yol-Kıyamet Sûresi.

Bir hikâye birçok yorum serisi.

1-25 -Köle ve incir dosyası:
2-27 -Genç ve elmas dosyası:
3-34 -Bakara dosyası:
4-61-Bir ressam hikâyesi:
5-76-Doğdular, yaşadılar hikâyesi:
6-89-Her şey merkezinde hikâyesi.

Dîvanlar serisi:

1-1-Necdet Divanı:
2-2-Hacc Divanı:
3-16-Divân (3)
4-87-Terzi Baba-İlâhiler derleme.
5-88-Nusret Tura-Divanı.
6-129-Terzi Baba divanı, tüm şiirlerim.

İbretlik dosyalar serisi.

1-17-kevkeb-kayan yıldızlar.
2-23-İbretlik değmez dosyası.
3-73-Celâl Cemâl Celâl “hayalî Kamer’in hayal vâdîsi”
4-81-Hayal vadisinin çıkmaz sokakları.
5-93-Mescid-i dırar/Kubbet-ul kara.
6-98-Solan bahçenin/kuruyan gülleri.
7-105-Cemo ve Farko.
8-112-Bir kardeşin soruları ve cevapları.
9-124-İbretlik bir değmez dosyası daha. Satih ince.
10-128- İbretlik bir hikâye daha. Kaf dağı ve Zümrüd-ü Anka.
11-130-İbretlik bir hikâye daha. Kilise çanları.
12-132-Kaner Yiğido-İbretlik bir hikâye daha-
13-169-İbretlik bir hikâye daha-Usta dan çırağına tavsiyeler-

----

Umre dosyaları serisi

1-2. Hacc Divanı:
2-20. Terzi Baba Umre (2009)
3-33. Terzi Baba Umre dosyası: (2010)
4-74. 2012 Umre dosyası:
5-83- 2013 Umre dosyası.
6-97- 2015 Umre dosyası.
7-106-(2016) Umre dosyası.
8-104-Hacc Umre ve hakikatleri.
9-125-2018 Umre dosyası.

10-173-2020-Umre dosyası.

Diğer dillere çevrilen Terzi Baba kitapları serisi

1-5. Salât- Namaz ve Ezan-ı muhammedi'de Bazı hakikatler: "İngilizce, İspanyolca"
2- 6. İslâm'da Mübarek Geceler, bayramlar ve Hakikatleri: (Fransızca)
3-46. İngilizce, Salât-Namaz:
4-47. İspanyolca, Salât-Namaz:
5-48. Fransızca İrfan mektebi:
6-71. Mü-Geceler-Fran-les-nuits:
7-93- 7. İngilizce. İslâm, İmân, İhsân, İkân, (Cibril Hadîs'i):
8-100-14-İrfan mektebi ve şerhi-İspanyolca.
9-107-Vahy ve Cebrâîl- (Fransızca)
10-175- Mübarek geceler ve bayramlar. İspanyolca çevirisi.

Mektuplar ve zuhuratlar serisi:

Terzi Baba İnternet dosyaları:

Terzi-Baba-Mektuplar ve zuhuratlar.
1-2- 3- 4- 5- 6- 7- 8- 9- 10-

Terzi-Baba-Mektuplar ve zuhuratlar.
11-12-13-14-15-16-17-18-19-20-

Terzi-Baba-Mektuplar ve zuhuratlar .
21-22-23-24-25-26-27-28-29-30-

Terzi-Baba-Mektuplar ve zuhuratlar.
31-32-33-34-35-36-37-38-39-40-

Terzi-Baba-Mektuplar ve zuhuratlar.
41-42-43-44-45-46-47-48-49-50-

Terzi-Baba-Mektuplar ve zuhuratlar.
51-52-53-54-55-56-57-58-59-60-

Terzi-Baba-Mektuplar ve zuhuratlar.
61-62-63-64-65-66-67-68-69-70-

Terzi-Baba-Mektuplar ve zuhuratlar.
71-72-73-74-75-76-77-78-79-80-

Terzi-Baba-Mektuplar ve zuhuratlar.
81-82-83-84-85-86-87-88-89-90-

Terzi-Baba-Mektuplar ve zuhuratlar.
91-92-93-94-95-96-97-98-99-100-

Terzi-Baba-Mektuplar ve zuhuratlar.
101-102-103-104-105-106-107-108-109-110-

Kitaplar devam ediyor şu an Yekün= (195+110=305)


GÖNÜLDEN ESİNTİLER
MUHYİDDÎN İBNÜ'L ARABÎ
FUSÛSU'L-HİKEM
YAHYA FASSI
ZEKERİYYA FASSI
(190-20-21)
Ahmed Avni Konuk
Tercüme ve Şerhi
Hazırlayanlar
Dr. Mustafa Tahralı-Dr. Selçuk Eraydın
Şerhinin Şerhi
Tekirdağlı İz-Terzi Baba Necdet Ardıç
İRFAN SOFRASI
NECDET ARDIÇ
TASAVVUF SERİSİ (190-20-21)
(190-20-21)
20-YAHYA FASSI
21-ZEKERİYYA FASSI
MUHYİDDÎN İBNÜ'L ARABÎ
FUSÛSU'L-HİKEM
NECDET ARDIÇ
TASAVVUF SERİSİ (190-20-21)
GÖNÜLDEN ESİNTİLER
MUHYİDDÎN İBNÜ'L ARABÎ
FUSÛSU'L-HİKEM
20-YAHYA FASSI
21-ZEKERİYYA FASSI
İRFAN SOFRASI
NECDET ARDIÇ
TASAVVUF SERİSİ (190-20-21)